

Populismimittari

Vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaalien vaaliohjelmien populistisuuden arviointi kvantitatiivisella sanastopohjaisella tekstianalyysimenetelmällä

Kimmo Makkonen

Turun yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Valtio-opin oppiaine

Pro gradu -tutkielma

Heinäkuu 2012

TURUN YLIOPISTO

Politiikan tutkimuksen laitos / yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

MAKKONEN, KIMMO: Populismimittari. Vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaalien vaaliohjelmien populistisuuden arviointi kvantitatiivisella sanastopohjaisella tekstianalyysimenetelmällä

Pro gradu -tutkielma, 86 s.

Valtio-opin oppiaine

Heinäkuu 2012

Tutkielman keskeisimmät päämäärät ovat käsitteen populismi määrittelemineen, määritelmän operationalisointi sanastopohjaisella kvantitatiivisella tekstianalyysimenetelmällä eduskuntavaaliohjelmien analysointia varten ja tehdyn analyysin validiuden tarkastelu sisällönanalyysin keinoin.

Populismi on määriteltävissä ns. ohuena ideologiana. Se tarkoittaa, että populismilla on omat ideologiset ydintekijänsä, mutta voidakseen esittää kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen ohjelman, populistit tarvitsevat tuekseen jonkin täysipainoisen ideologian, joko liberalismiin, konservatismiin tai sosialismiin. Populismiin ydintekijöitä ovat oletus siitä, että on olemassa homogeeniset ryhmät kansa ja eliitti, kansan ja eliitin vastakkainasettelu, kansansuvereniteetti-idea sekä kansan ylistäminen ja eliitin herjaus. Kansansuvereniteetilla tarkoitetaan toisaalta oletusta siitä, että kansan tahto on määriteltävissä ja politiikan tulisi toteuttaa kansan tahtoa, sekä ajatusta siitä, että kansa on ainoa legitiimi poliittisen vallan lähde.

Sanastopohjainen kvantitatiivinen tekstianalyysi perustuu oletukseen siitä, että tiettyjä sanoja käytetään selvästi useammin populistisissa kuin muissa teksteissä. Analyysissa on kyseessä tällaisten sanojen frekvenssien tarkastelu Suomen eduskuntapuolueiden vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaalien ohjelmissa. Tutkielmassa populismille kehitetään tunnussanasto, jonka avulla pystytään vastaamaan kysymykseen siitä, kuinka populistisia eduskuntavaaliohjelmat ovat. Perussuomalaisten ohjelmat erottuivat sanastopohjaisen analyysin avulla selvästi muita populistisempina, ja muiden puolueiden vaaliohjelmissa populismiin ydintekijöitä esiintyi ylipäättään hyvin niukasti. Sisällönanalyysin avulla havaittiin, että sanastopohjaisella menetelmällä populismiin ydintekijät pystyttiin havaitsemaan kohtuullisen kattavasti, mutta tuloksiin sisältyi myös virhepäätelmiä ja havaitsematta jääneitä populistisia lausumia.

Asiasanat

kvantitatiivinen tutkimus -- tekstintutkimus, populismi, vaaliohjelmat

SISÄLLYS

1.	Johdanto	1
2.	Mitä populismi on?	3
2.1	Miten ideologia määritellään populismitutkimuksissa?	3
2.1.1	<i>Ideologian määritelmä Michael Freedenin mukaan</i>	3
2.1.2	<i>Ohut ideologia</i>	5
2.2	Populismien määrittelyn perimmäiset metodologiset haasteet: teoreettinen kattavuus ja kehäpäättelyn välttäminen	6
2.2.1	<i>Kaksi lähestymistapaa: kaikenkattava teoria ja populismien taksonomia</i>	6
2.2.2	<i>Kehäpäätteläisyyden haaste populismien määrittelyssä</i>	7
2.3	Populismien määritelmiä tutkimuskirjallisuudessa	8
2.3.1	<i>Populismitutkimuksen ensimmäiset klassikot</i>	8
2.3.2	<i>Populismien tie ilmiöstä ideologiaksi</i>	10
2.4	Työmääritelmä populismien ydinkäsitteille	11
2.5	Ben Stanley'n populismimääritelmän analyysi osatekijöittäin	13
2.5.1	<i>Populismien ydintekijä 1: On olemassa kaksi erillistä homogeenistä ryhmää: kansa ja eliitti</i>	13
2.5.2	<i>Populismien ydintekijä 2: Kansan ja eliitin välillä vallitsee vastakkainasettelu</i>	15
2.5.3	<i>Populismien ydintekijä 3: Idea kansansuvereniteetista</i>	18
2.5.4	<i>Populismien ydintekijä 4: Kansan ylistäminen ja eliitin herjaus</i>	21
2.6	Kansanäänestysten, suoran demokratian vaatimusten ja populismien kimurantti suhde	23
2.7	Populismiteorioiden yhteenveto	25
3.	Populismimääritelmät suomalaisessa tutkimuksessa	26
3.1	Suomalaisen populismien lyhyt esihistoria	26
3.2	SMP:n vaalimenestystä seurannut suomalaisen populismitutkimuksen alku	27
3.3	Populismikäsitteet Suomea käsittelevässä politiikan tutkimuksessa 2000-luvulla	28
4.	Tutkimusaineisto	32
4.1	Lähdemateriaali	32
4.2	Eduskuntavaaliohjelmat tekstilajina	35
4.3	Aineiston muokkaus ennen tutkimusoperaatioita	37
5.	Populistisuusmittaus sanastopohjaisen kvantitatiivisen tekstianalyysin keinoin	39
5.1	Vertailun vuoksi: erilaisia ohjelmatekstien tutkimustapoja	39
5.1.1	<i>Comparative Manifesto Project</i>	39
5.1.2	<i>Sanoja datana käyttävät tutkimusmenetelmät Wordfish ja Wordscores</i>	40
5.2	Teoreettisesta määritelmästä luokitukseksi: kuinka tekstien populistisuus on kvantifioitavissa	41
5.2.1	<i>Esimerkki Belgiasta: Teun Pauwelsin tunnussanasto populismille</i>	41
5.2.2	<i>Tunnussanojen hakumenetelmä</i>	44
5.2.3	<i>Suomenkielisen populismien tunnussanastokehittelyn haasteet</i>	45
5.2.4	<i>Suomenkielinen populismien tunnussanasto</i>	46
5.2.5	<i>Tarkastelun ulkopuolelle jääneet potentiaaliset populismien tunnussanat</i>	49

5.3	Populismien tunnusanojen määrät eduskuntavaaliohjelmissa	50
6.	Sanastopohjaisen tekstianalyysimenetelmän validiustesti	54
6.1	Kolmenlaisia tapoja testata metodin validius	54
6.2	Sisällönanalyysi populismien tunnusosanaston validiustestimenetelmänä	55
6.2.1	<i>Analyysiyksiköt</i>	55
6.2.2	<i>Aineiston luokittelu: populistiset, ei-populistiset ja populistisuudeltaan epäselvät virkkeet</i>	56
6.2.3	<i>Luokittelukriteerit eli Stanleyyn populismimäärittelyn tulkinta käytännössä</i>	57
6.2.4	<i>Esimerkkejä populistisuuden analysoinnin rajatapauksista virketasolla</i>	59
6.2.5	<i>Sijoittuivatko populismien tunnus sanat populistisiin virkkeisiin?</i>	66
6.3	Kuinka kattavasti tekstien populistisuus havaittiin tunnusastomenetelmällä?	72
7.	Tulokset ja johtopäätökset	76
7.1	Yhteenveto: populismien ydin ja sanastopohjainen tekstianalyysimenetelmä	76
7.2	Eduskuntavaaliohjelmien populistisuus vuosien 2003, 2007 ja 2011 vaaleissa	78
7.3	Milloin populismi on tarpeen, milloin populismi päättyy?	80
	Lähteet	82

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkin, kuinka populistisia Suomen eduskuntapuolueiden eduskuntavaaliohjelmat vuosien 2003, 2007 ja 2011 vaaleissa olivat. Tarkastelen ensin luvussa 2, mitä populismi on. Populismi on käsitteenä varsin vaikeaselkoinen, sillä sitä käytetään arkikielessä useimmiten tarkemmin määrittelemättä negatiiviseen sävyyn, ja tutkimuskirjallisuudessaakin populismille on esitetty lukuisia erilaisia määritelmiä. Kyseessä on monitahoinen ilmiö, jonka tunnistamiseksi keskityn sen ydinkäsitteisiin.

Sovellan Ben Stanleyn (2008) populismimääritelmää, joka on eräänlainen minimimääritelmä populismille. Siinä populismi tulkitaan ns. ohueksi ideologiaksi, joka toimii yhdessä muiden, kattavamman poliittisen toimintamallin antavien ideologioiden kanssa. Stanleyn määritelmässä populismin keskeinen sisältö tiivistyy siihen, että yhteiskunta on jakautunut kahtia kansaan ja eliittiin, joiden välillä vallitsee vastakkainasettelu, jossa itseksä eliitti sortaa hyveellistä kansaa. Sen lisäksi populismin ytimeen kuuluu ajatus kansansuvereniteetista eli siitä, että kansan tahto on määriteltävissä oleva asia, johon politiikan tulee perustua, ja toisaalta myös ainoa tapa oikeuttaa toteutettava politiikka.

Jotta voitaisiin ymmärtää, mistä populismissa on kyse, on myös määriteltävä, mikä on kansa tai ketkä siihen kuuluvat. Luvussa 2 tarkastelenkin muun muassa sitä, millä tavoin käsite kansa määritellään soveltamani populismimääritelmän taustalla vaikuttavissa teorioissa. Kansa voidaan määritellä muun muassa kaikkien kansalaisten joukoksi, etnisen taustan perusteella tai eliitin komplementtijoukoksi eli ns. tavalliseksi kansaksi. Kansa-käsitykset vaikuttavat siihen, minkälaista politiikkaa populistit ajavat. Tässä tutkielmassa tulkiten kuitenkin populistisiksi jokaisen edellä mainituista tavoista määritellä, mikä on kansa.

Stanleyn populismimääritelmän taustalla on ajatus siitä, että täysin epäpopulistista tai populistista politiikkaa ei käytännössä juuri esiinny, vaan kyseessä on jatkumo enemmän tai vähemmän populistisen politiikan välillä. Lukujen 2 ja 3 kirjallisuuskatsauksissa tavoitteenani on tutkia Stanleyn populismimääritelmän taustalla vaikuttaneita teorioita selkeyttääkseni populismin ydinkäsitteiden erottelua muista poliittisistä ilmiöistä, minkä päämääränä puolestaan on populismimääritelmän mahdollisimman johdonmukainen tulkintatapa operationalisointivaiheessa, kun tutkin populismin määriä eduskuntavaaliohjelmateksteissä. Samalla pyrin kehittämään suomenkielistä käsitteistöä alkujaan englanninkielisten teorioiden esittämiseen.

Useimmissa suomalaisissa populismia käsittelevissä julkaisuissa keskitytään Perussuomalaisen ja sen edeltäjän Suomen Maaseudun Puolueen harjoittamaan populistiseen politiikkaan. Tutkielmani poikkeaa tästä sikäli, että tarkastelen populismin mahdollista esiintymistä samalla menetelmällä myös sellaisissa puolueissa, joita ei yleisesti pidetä leimallisesti populistisina. Luvussa 3 teen lyhyen katsauksen suomalaiseen populismitutkimukseen keskittyen erityisesti kysymykseen siitä, kuinka suomalaisissa julkaisuissa määritellään populismin käsite.

Luvussa 4 esittelen tutkimani eduskuntavaaliohjelmataiteiston. Vaaliohjelmat ovat sikäli haasteellinen aineisto populismin tunnistamiselle, että ne koostuvat pääosin erilaisista toimenpide-ehdotuksista ja ovat tyyliiltään varsin hillittyjä. Joissakin muissa tekstilajeissa kansan ja eliitin vastakkainasetteluun mahdollisesti liittyvä lennokas

retoriikka voisi tulla suuremmassa määrin esille. Vaaliohjelmien tarkastelussa on toisaalta se hyvä puoli, että kaikki puolueet ovat laatineet tekstit likimain samanaikaisesti, ja ne soveltuvatkin siksi hyvin ajalliseen vertailuun. Vaaliohjelmista on saatavilla myös muuta tutkimuskirjallisuutta, jota voi hyödyntää tutkimuksen johtopäätösten vertailussa aiempien tutkimusten tuloksiin.

Populismien selkeän määrittelemisen lisäksi tutkielmani toinen keskeinen tavoite on laatia suomenkielisiin teksteihin sopiva sovellutus sanastopohjaisesta kvantitatiivisesta tekstianalyysimenetelmästä. Menetelmän lähtökohtana on oletus siitä, että tietyt sanat esiintyvät useammin populistisissa kuin muissa teksteissä, ja siten tekstin populistisuutta voi arvioida näiden populismin tunnussanojen frekvenssien avulla.

Luvussa 5 kirjoitan siitä, kuinka populismin määritelmä on operationalisoitavissa kvantitatiivista tekstianalyysia varten. Käytän mallinani Teun Pauwelsin (2011) tekemää Belgian hollanninkielisten alueiden puolueiden tuottamien tekstien sanastopohjaista analyysia. Pauwelsin käyttämä populismin tunnussanasto antaa lähtökohdan suomenkielisen sanaston laadintaan, mutta käännettävissä olevien tunnussanojen lisäksi on myös tarpeen kehittää kotimaista sanastoa populismin teoreettisen määritelmän avulla.

Perinteisiin sisällönanalyysiin verrattuna kvantitatiivisen sanastopohjaisen metodiikan keskeisimmät edut ovat siinä, että menetelmä soveltuu erittäin suurten aineistojen automatisoituun käsittelyyn, eikä siihen liity aineiston koodaajista riippuvaista tulkinnanvaraa, koska menetelmän soveltaminen on mekaanista päätössääntöjen noudattamista. Tässä tutkielmassa käytän varsin yksinkertaisia tietojenkäsittelytapoja, ja siksi aineistoni onkin menetelmän potentiaaliin nähden suhteellisen pieni. Tavoitteenani on kehittää analyysimenetelmän suomenkielinen sovellus ja sen toimivuuden arviointimenetelmä ja jättää suurten aineistojen käsittelyyn liittyvät tietojenkäsittelylliset haasteet mahdollisiin myöhempisiin tutkimuksiin.

Luvussa 6 tarkastelen sanastopohjaisen tekstianalyysini toimivuutta perinteisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkin kaikkien tekstissä esiintyneiden populismin tunnussanojen asiayhteyden ja vertaan sitä soveltamaani populismin ydintekijöiden määritelmään. Lisäksi tarkastelen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmat kokonaisuudessaan selvittääkseni, onko niissä esiintyneet populismin ydintekijät havaittu kattavasti sanastopohjaisen menetelmän avulla.

Luvussa 7 esittelen tutkielmani keskeiset johtopäätökset. Esitän sanastopohjaisen tekstianalyysimenetelmän avulla tekemäni havainnot eduskuntavaaliohjelmien populistisuudesta ja tarkastelen menetelmän käyttökelpoisuutta keinona tutkia, kuinka populistisia tekstejä politiikassa tuotetaan.

2. MITÄ POPULISMI ON?

Populismista keskustellaan runsaasti niin käytännön politiikassa kuin tutkimuskirjallisuudessaakin. Käsitteenä populismi on usein moni-ilmeinen ja amebamaisen hankalasti rajautuva. Eri kirjoittajat antavat populismille eri merkityksiä, ja siksi populismi-käsitteen erityisen huolellinen määrittely on tarpeellista tutkittaessa ilmiötä.

Viitataan jäljempänä populismin määritelmään, jossa ilmiö tulkitaan ohueksi ideologiaksi, jolla on omat selkeät tunnusmerkkinsä, mutta ei kuitenkaan sellaista kokonaisyhteiskunnallista visiota kuin täysipainoisilla ideologioilla. Siksi on tarpeen ensin tutkailla lyhyesti ideologian käsitettä alaluvussa 2.1, ennen kuin esittelen soveltamani populismin määritelmän alaluvuissa 2.4 ja 2.5. Alaluvussa 2.2 tarkastelen populismin määrittelyyn liittyviä keskeisimpiä metodologisia haasteita. Populismista on kirjoitettu satoja artikkeleita ja kirjoja, minkä vuoksi populismitutkimuksen syvällisempi katsaus muodostaisi aiheen erilliselle tutkielmalle (ks. esim. Deiwiks 2009). Tarkastelen alaluvussa 2.3 lyhyesti populismitutkimuksen keskeisimpiä käännekohtia taustoittaakseni soveltamaani teoriaa. Suomalaisen populismitutkimuksen katsaus on luvussa 3.

Populismi on määritelty myös monella muulla tavalla kuin ideologiana, esimerkiksi retorisenä tyyliuuntana ikään kuin kansankiihotuksen alalajina, ideologiattomana opportunistina tai demokratian oireiluna merkinä poliittisen järjestelmän kehnosta tilasta (Mudde 2004, 542-543). Populismia on tarkasteltu myös demokratian pysyvänä ominaisuutena, eräänlaisena vastakohtana liberaalille demokratialle ja hallinnoinnille, jolloin populismi on toisaalta toivottavaa tuodessaan politiikasta vain niukasti kiinnostuneita kansalaisia mukaan päätöksentekoon, mutta äärimuodoissaan se on tulkittavissa demokratian nurjaksi puoleksi ja uhaksi poliittisen järjestelmän toimivuudelle (Canovan 2002, Arditi 2003). Populismilla on viitattu myös poliittisiin liikkeisiin ja regiimeihin, joista on ollut kyse erityisesti Etelä-Amerikan populistijohtajien ympärille rakentuneissa hallintojärjestelmissä (Barr 2009). Toisaalta populismi ilmenee yleensä haasteena hallitseville puolueille ja eliitille, minkä vuoksi on varottava sekoittamasta populismia muunlaiseen oppositiopolitiikkaan tai ei-populistiseen protestiin.

2.1 Miten ideologia määritellään populismitutkimuksissa?

Täsmällisesti muotoillun ideologiakäsityksen esittäminen on tarpeen, kun tutkitaan populismia ideologiana. Uusimmissa populismista kirjoitetuissa tutkimuksissa (mm. Canovan 2005, Abts ja Rummens 2007, Stanley 2008, Pauwels 2011) viitataan usein Michael Freedenin (1996, 1998) tapaan käsitteellistää ideologia. Sekin on tosin kiistanalainen teoria, jota on tulkittu lukuisin keskenään ristiriitaisin tavoin. Tässä tutkielmassa nojaudun Freedenin ideologiakäsitykseen enemmittä problematisoinneita päästäkseni tarkastelemaan varsinaista tutkimuskohdettani populismia.

2.1.1 Ideologian määritelmä Michael Freedenin mukaan

Freeden (1996) käyttää tutkimusotteestaan termiä ideologioiden morfologia. Analyysi hyödyntää Ludwig Wittgensteiniltä perityvää perheyhtäläisyyden¹ käsitettä: jokaisella ideologialla on ydinkäsitteensä (ja ei-sanallinen ydinsisältö), sekä niiden ohella

keskeiset käsitteet ja etäisemmät käsitteet. Käytännössä ideologian eri ilmentymät sisältävät aina ydinkäsitteet, joiden keskinäinen tärkeys voi painottua eri tavalla eri tilanteissa. Ydinkäsitteiden ulkopuolisissa keskeisissä käsitteissä voi olla eroja, ja etäisemmissä käsitteissä vaihtelu on jo usein suurta, mutta silti kyse on koko ajan samasta ideologiasta. Tiivistetysti ilmaistuna Freeden kuvailee ideologian vakaaksi poliittisten käsitteiden järjestelmäksi: "ideologies are complex combinations and clusters of political concepts in sustainable patterns" (Freeden 2003, 51). Tämä ei kuitenkaan vielä yksin riitä määrittelemään ideologiaa. Ideologiassa ydinkäsitteet määrittyvät ja tulkitutuvat siten, että niiden välillä vallitsevat ristiriidat on ratkaistu: "an ideology is a wide-ranging structural arrangement that attributes *decontested* meanings to a range of mutually defining political concepts" (Freeden 2003, 54).

Ideologiat eivät suinkaan ole muuttumattomia. Sama ideologia eri valtioissa tai sama ideologia samassa valtiossa eri aikoina voi painottua eri tavoin, ja myös ydinkäsitteet tulkitutuvat eri tilanteissa eri tavoin. Freeden käyttää esimerkkinä liberalismien tärkeintä ydinkäsitettä vapaus: 1950-luvun Englannissa vapaus tulkitui siten, että yksilöllä oli mahdollisimman vähän erilaisia rajoitteita toiminnalleen ja elämänvalinnoilleen. Sitten vapaus on tarkoittanut yhteisöllisemmin ymmärrettynä mahdollisuutta kehittyä osana yhteisöä ja yhteisön tukemana mielensä mukaan, mikä on edellyttänyt yhteiskunnan aktiivisia toimenpiteitä heikompiensa tukemiseksi, eikä vain toimenpiteistä pidättäytymistä. Kuitenkin koko ajan kyseessä on ollut liberalistinen ideologia. (Freeden 2003.)

Mikä tahansa poliittinen käsitejärjestelmä ei ole ideologia. Freeden kirjoittaa (2003, 54-55), että ollakseen aito ideologia, käsitejärjestelmän on oltava riittävän laaja-alainen kamppaillakseen politiikan käsitteiden merkityksestä. Freedenin mukaan yksiselitteisen täsmällistä rajaa yhteiskuntafilosofian ja ideologian välillä ei kuitenkaan ole olemassa, vaan kysymys on ideologisten ja yhteiskuntafilosofisten osatekijöiden suhteellisesta määrästä (Freeden 1996, 40-46). Ideologian täytyy olla yleisesti tunnettu, eivätkä yksittäisen poliittisen ajattelijan kirjoitukset vielä muodosta ideologiaa, vaikka ne voivat olla tärkeä lähde sellaisen synnyssä. Ideologian laaja-alaisuuden vaatimuksesta seuraa myös ymmärrettävyyden edellytys: saavuttaakseen poliittista merkitystä ajatusrakennelman on oltava arkikielellä selitettävissä ja käsitettävissä. Vaikka yhteiskuntafilosofiset argumentit ovat tärkeitä rakennusmateriaaleja ideologioiden muotoilijoille, ne eivät sellaisenaan tuota ideologiaa, samoin kuin ideologinen puhe on liian epätasällista ja emotionaalisesti väritynyttä yhteiskuntafilosofiseen argumentointiin. Ideologisen lausuman kohteena on poliittinen yhteisö ja filosofisten argumenttien kohteena ovat muut filosofit ja aiheeseen intomieliin perehtyneet henkilöt (Freeden 1996, 30).

Ideologioiden morfologinen tarkastelu on analyysiväline, jonka avulla ideologioita pyritään ymmärtämään mahdollisimman neutraalein ja objektiivisin kuvauksin. Siten se

---

1 Perheyttäisyydellä tarkoitetaan sanoja ja sanaryhmiä, joilla on jokin yhdistävä tekijä, mutta jotka eivät ole synonyymejä keskenään, vaikka sanoilla kuitenkin on jonkinlainen vastaavuussuhde. Perheyttäisyyteen vaaditaan enemmän kuin subjektiivinen käsitys asioiden samankaltaisuudesta. Kyse on kielen ilmiöstä: siitä, että käytetään yleisnimiä asioista, joiden keskinäinen yhteys ei ole määritetty minkään yksinkertaisen kaikenkattavan säännön mukaan. Esimerkkinä Wittgenstein käyttää pelin käsitettä: tiedämme, että korttipelit, pallopelit ja lautapelit ovat kaikki pelejä, vaikka itse pelitapahtuma näyttääkin aivan erilaiselta. Vaikka tunnistamme ne peleiksi, pelin täsmällinen ja täydellinen määrittelyminen on mahdotonta, ja koska voidaan kehittää uusia pelejä, emme myöskään pysty laatimaan kaikkien pelien luetteloa. Silti pystymme hyödyntämään pelin käsitettä tutustuessamme peleihin ja kertoessamme niistä, minkä ansiosta uusia pelejä opitaan ilman, että pelitapahtumiin tutustuttaisiin ostensiivisesti osoittamalla. (Wittgenstein 1999 [1953].)

eroaa jyrkästi vanhoista marxilaisista käsityksistä, joiden mukaan ideologiat ovat harhaisia tietoisuuksia tai jonkinlaisia omistavan luokan välineitä hegemoniseen vallankäyttöön ja riistoon. (Freeden 2006.)

Ideologioiden morfologisen tarkastelun välineinä toimivat neljä keskeistä käsitettä: *läheisyys* (proximity), *keskeisyys* (priority), *läpäisevyys* (permeability) ja *suhteellisuus* (proportionality). Läheisyys tarkoittaa sitä, että käsitteet saavat merkityksensä suhteessa toisiin käsitteisiin, ja läheiset käsitteet vaikuttavat toistensa tulkkiutumiseen enemmän kuin etäiset käsitteet. (Freeden 2003, 60-66.) Esimerkiksi jos eläinsuojelu on läheisessä suhteessa lihansyöntiin, se tulkkiutuu eläinten kasvattamiseksi ja käytöksi niiden laji-tyypilliset tarpeet huomioiden, mutta jos eläinsuojelu on läheisessä suhteessa veganismiin, se tulkkiutuu eläinten kasvattamisen ja käytön kielloksi.

Käsitteen keskeisyys tarkoittaa sitä, että käsitteen merkitys ideologiassa riippuu siitä, kuinka tärkeä käsite on kyseessä. Jokaisella ideologialla on ydinkäsitteensä, joiden avulla muut käsitteet määrittyvät. Käsitteiden keskeisyys voi muuttua ajan myötä, ja niiden tärkeysjärjestys on yksi ideologioiden keskeisimpiä määrittäjiä. Esimerkiksi liberalismiin keskeisin käsite on vapaus, joka on niin tärkeä, että ilman sitä ei voine muotoilla liberaalia poliittista ohjelmaa. Toisaalta omistusoikeus ja yksityisomaisuuden suoja ovat olleet aikanaan liberalismille hyvin keskeisiä käsitteitä, ja ne ovat edelleenkin tärkeitä, mutta nykyään niistä saatetaan joissakin tilanteissa joustaa, eli toisin sanoen omistusoikeuden ja yksityisomaisuuden suojan keskeisyys on vähentynyt. (Freeden 2003, 61-63.)

Ideologian läpäisevyys tarkoittaa sitä, missä määrin ideologialla on yhteistä käsitteistöä muiden ideologioiden kanssa. Yksittäistä ideologiaa ei voida rajata tarkasti, vaan käsitteistö on usein risteävää. Esimerkiksi konservatiivit ja liberaalit käyttävät paljon samaa perusoikeuskäsitteistöä, ja liberaalit ja sosialistit puolestaan pitävät hyvinvointivaltiota ideologioiden tärkeänä osana. Suhteellisuudella tarkoitetaan yksittäisen käsitteen tärkeyttä suhteessa ideologian muihin käsitteisiin. Esimerkiksi libertaristit pitävät yksilönvapautta äärimmäisen tärkeänä suhteessa muihin ideologisiin käsitteisiin, ja muun liberalistisen ideologiaperheen käsityksissä libertaristinen yksilönvapauskäsitteistö on suhteettoman tai jopa kohtuuttoman keskeinen. (Freeden 2003, 63-66.)

2.1.2 Ohut ideologia

Freeden (1996) pitää *täysipainoisina ideologioina* (full ideology) liberalismia, konservatismia ja sosialismia. Niillä on kokonaisnäkemys siitä, kuinka valtion ja yhteiskunnan asiat tulisi järjestää. Täysipainoisina ideologioina voidaan pitää myös edellisistä kehitetyjä totalitaristisia oppeja kommunistia ja fasismia.

Ideologioita on enemmän, mutta kaikki niistä eivät esitä kaikenkattavaa oppia poliittisesta toiminnasta. Freedenin mukaan (1996, 1998) tällaisia ovat feminismi, nationalismi ja vihreä aate. Hän kehitti *ohuen ideologian* (thin ideology) käsitteen erottamaan nämä täysipainoisista ideologioista: ohuella ideologialla on selvät muista ideologioista erottuvat ydinkäsitteet, mutta ne ovat rajoittuneet joihinkin yhteiskunnan osa-alueisiin. Kyetäkseen vastaamaan kaikkiin politiikassa eteen tuleviin kysymyksiin, ohuen ideologian mukaan toimittaessa täytyy ammentaa oppeja täysipainoisista ideologioista.

Esimerkiksi nationalismi asettaa kansallisvaltion ydinkäsitteekseen, ja feminismissä

sukupuolten valtasuhteet ovat politiikan ydinasia samaan tapaan kuin luokkataistelu marxismissa. Näillä eväillä ei kuitenkaan vielä pystytä vastaamaan politiikan peruskysymyksiin: kuka saa, mitä saa ja kuinka sen saa. Ohuet ideologiat ovat joustavia sikäli, että ne pystyvät toimimaan täysipainoisia ideologioita hyödyntäen. Siitä seuraa myös niiden moni-ilmeisyys, esimerkiksi lopputulos voi olla hyvin erilainen, jos nationalistinen liike täydentää periaatteitaan konservatismilla kuin jos se sen sijaan toimisi sosialismille keskeisiin käsitteisiin nojautuen. (Freeden 1996, 2003.)

On myös merkillepantavaa, että Freeden ei ole esittänyt populismin olevan itsenäinen ohut ideologia. Hän käsittelee populismia perin niukasti ja suhtautuu siihen lähinnä retorisenä tyylinä (Freeden 1996, 1998, 2003, 2006). Muut tutkijat hyödynsivät ohuen ideologian käsitettä populismin tutkimuksessa pohtien, onko kyseessä ideologia ja mitkä ovat ideologian keskeisimmät käsitteet (mm. Canovan 2002, Mudde 2004 ja Stanley 2008).

2.2 Populismin määrittelyn perimmäiset metodologiset haasteet: teoreettinen kattavuus ja kehäpäätelmän välttäminen

Jäljempänä esittelemäni Stanleyyn (2008) populismimäärittelyn taustalla vaikuttaneessa kirjallisuudessa nostetaan esiin kaksi merkittävää metodologista haastetta, joissa populismin määrittelyn vaikeus tulee esille suurella abstraktiotasolla. Samat ongelmat lienevät monenlaisten poliittisten ilmiöiden teoretisoinnin ja määrittelyn taustalla, mutta populismin osalta ne lienevät erityisen haastavia, koska populismiksi kutsuttujen ilmiöiden kirjo on suuri.

2.2.1 Kaksi lähestymistapaa: kaikenkattava teoria ja populismien taksonomia

Populismia on määritelty lukuisin erilaisin tavoin. Määrittelemisen ongelma voidaan jakaa kahteen osaan: riittävän teoreettisen kattavuuden saavuttamiseen ja kehäpäätelmän välttämiseen. Canovan (1982, 544) tiivistää aiempien populismiteorioiden ongelmaksi sen, että ne ovat joko liian laaja-alaisia ollaakseen selkeitä tai liian rajoittuneita ollakseen mielekkäitä. Edellisen ongelman osalta populismin politologiseen tutkimukseen vaikutti merkittävästi Canovanin klassikoksi muodostunut teos *Populism* (1981) ja sitä seurannut artikkeli (Canovan 1982), joissa hän vastaa haasteeseen erittelemällä ilmiön useaksi populismityypiksi. Tämä luokittelu vaikutti populismitutkimuksessa pitkään, kunnes viime vuosikymmeninä populismin tarkastelu ideologiana ja ideologian morfologinen analyysi ovat saavuttaneet sijaa populismia käsittelevässä kirjallisuudessa. Kehäpäätelmän haasteeseen liittyen siteeraan jäljempänä Cas Mudden (2007) erittelyä ongelmanratkaisutavoista.

Mitä sitten pitäisi tehdä, jotta populismi saataisiin määriteltyä järkevästi? Canovan (1982, 545-549) erottelee kaksi populismitutkimusstrategiaa: a) yritetään luoda teoria, joka on niin laadukas, että se selittää ilmiön. Tämä edellyttää käytännössä tutkittavan kohteen rajaamista, sillä lienee mahdotonta laatia niin kattava teoria, että se soveltuisi kaikkiin tapauksiin, joita on jossain yhteyksissä nimitetty populismiksi. Vaihtoehtona on tutkimusstrategia b), jossa tavoitteena on luoda taksonomia erilaisista populismin ilmentymistä. Toimittaessa tutkimusstrategian b) mukaan keskeistä on havaittujen populismitilmiöiden tarkka kuvailu, ei niinkään niiden selittäminen ja abstrahointi teoreettisella

tasolla. Tutkimukseni noudattaa strategiaa a, koska sovellan Stanleyyn (2008) populismin määritelmää, joka pyrkii kattamaan kaikki populismin ilmenemät. Koska keskityn tarkastelemaan lähinnä eurooppalaista populismia koskevaa kirjallisuutta, tutkielmasani on kuitenkin myös elementti strategiasta b, koska esimerkiksi Etelä-Amerikan populismi rajautuu tarkastelun ulkopuolelle omaksi luokakseen.

Jos tarkastelussa olisi populismi globaalitasolla, voisi olla aiheellista puhua erikseen uudesta populismista tai europopulismista. Esimerkiksi Taggart (2004) käyttää termiä *new populism* kuvatessaan puolueita Länsi-Euroopassa. Hän sisällyttää tarkasteluun useita hyvin erilaisia kohteita, kuten Ison-Britannian Labour-puolueen New Labour -kampanjan, Itävallan FPÖ:n ja Forza Italia -puolueen sekä monia Euroopassa vaikuttaneita globalisaatiota vastustavia liikkeitä. Canovan (2005, 74-77) käyttää *new populism* -termiä kirjoittaessaan erilaisista populistisesti suuntautuneista liikkeistä myös Euroopan ulkopuolella. Tässä tutkielmassa käytän yksinkertaisuuden vuoksi kuitenkin vain käsitettä populismi, ja oletan, että populismin ydinsisältö on säilynyt samanlaisena koko tarkastelemani jakson ajan.

2.2.2 Kehäpäättelmissä haaste populismin määrittelyssä

Populistisen liikkeen tunnistamiseen liittyy kehäpäättelmissä välttämisen haaste. Cas Mudde (2007, 13-59) kuvaili ongelman seuraavasti määriteltessään, mitkä puolueet kuuluvat populistiseen radikaalioikeistoon: käsitys tarkasteltavasta ilmiöstä muotoutuu *post facto* -havaintojen perusteella, mutta tarvitsemme *a priori* -määrittelyä ilmiölle valitaksemme, mitä ominaisuuksia etsimme tarkasteltavista puolueista. Populismiin sovellettuna kyse on toisin sanoen siitä, että käsityksemme populismista riippuu siitä, minkälaisien puolueiden ominaisuuksia pidämme mallina populismista; esimerkiksi jos mallina on pelkästään Suomen maaseudun puolue ja Perussuomalaiset, päädyttäneen erilaiseen populismikäsitteeseen, kuin jos tarkastelukohteena ovat kaikki suomalaiset puolueet tai jos vertailuun otetaan mukaan Ruotsin Sverigedemokraterna ja sen edeltäjä Ny demokrati.

Mudde (2007, 13-15) erottelee viisi tapaa, joilla kehäpäättelyongelman voi ratkaista:

- Perheyhtäläisyys: vaikka mikään ominaisuus ei olisi kaikille puolueille yhteinen, niillä on yhteisiä ominaisuuksia. Määrittelytapa on joustava, mutta haastellinen, koska se vaatii paljon päätöksiä siitä, mihin puolueperheen raja asetetaan.
- Pienin yhteinen tekijä: luodaan minimimäärittely eli määritetään ne ominaisuudet, jotka tarkasteltavalla puolueella tulee olla, jotta se luettaisiin kuuluvaksi tiettyyn puolueperheeseen.
- Suurin yhteinen tekijä: päinvastoin kuin edellisessä tutkimustavassa, pyritään luomaan maksimaalinen määrittely, johon sisältyy mahdollisimman kattavasti tarkasteltavan ilmiön eri ominaisuudet.
- Ideaalityyppi: luodaan kuvitteellinen puolue, jolla on kaikki määritellyt ominaisuudet, ja verrataan saatuja havaintoja siihen. Menetelmän ongelmat ovat samankaltaisia kuin perheyhtäläisyydessä: tarvitaan päätöksiä siitä, mitkä ominaisuudet kuuluvat ideaalityypin puolueelle.
- *Primus inter pares*: kuvitteellisen ideaalityypin sijaan valitaan jokin puolue, johon muita tarkastelukohteita verrataan. Vertailukohteen valinta määrittää pitkälti, minkälainen käsitys tarkasteltavasta ilmiöstä muodostuu.

Tässä tutkielmassa sovellan minimimääritelmää, koska keskityn vain populismin ydin-tekijöihin. Mudden mukaan minimimääritelmän käyttäminen on sikäli työlästä, että sen mielekäs soveltaminen edellyttää, että tarkasteluun sisällytetään kaikki ne puolueet, joista on aiheen arvella, että ne saattaisivat olla populistisia (Mudde 2007, 14). Toisaalta rajautuminen pelkkään ideologian ytimeen yksinkertaistaa tarkastelua, kun monet populismille tyypilliset tai siihen usein liitettävät ominaisuudet rajautuvat tarkastelun ulkopuolelle.

2.3 Populismien määritelmiä tutkimuskirjallisuudessa

Tämä tutkielma perustuu Ben Stanleyn (2008) määritelmään populismista ohuena ideologiana. Stanleyn määritelmään palaan alaluvuissa 2.4 ja 2.5. Tarkastelen ensin aikajärjestyksessä, minkälaisia populismimäärittelyjä tieteellisessä kirjallisuudessa on esitetty, painottuen kuitenkin eurooppalaiseen populismikeskusteluun viime vuosikymmeninä. Näin tutkielmassani jää vähälle huomiolle populismi-käsitteen synty Yhdysvalloissa 1890-luvulla The Populist Party -puolueen lyhytaikaiseksi jääneen toiminnan myötä ja latinalaisen Amerikan politiikassa 1900-luvun alkupuolelta lähtien toimineet populististipuolueet. Keskitynkin sen sijaan muutamiin keskeisiin teoksiin, jotka ovat vaikuttaneet soveltamaani määritelmään. Laajempi katsaus populismitutkimukseen on esimerkiksi Deiwiaks (2009).

2.3.1 Populismitutkimuksen ensimmäiset klassikot

Tieteellisessä keskustelussa populismi on määriteltävä huolellisesti, koska sanan monimerkityksisyys arkipuheessa tekee siitä muuten analyttisenä käsitteenä erottelukyvottomän. Ensimmäinen laajaa huomiota saanut ja vuosikymmenten ajan runsaasti viitattu populismiin keskittynyt teos oli Ionescun ja Gellnerin (1969) toimittama *Populism: its meanings and national characteristics*, jossa pyrittiin kokoamaan moninaisia huomioita ja erilaisia populismikäsitteitä yhtenäiseksi näkemykseksi ilmiöstä saavuttamatta kuitenkaan yhtenäistä määritelmää populismille (Deiwiaks 2009, 1). Populismien ideologiseksi sisällöksi esitettiin kansan ja eliitin vastakkainasettelu. Populismien tehtävän voi nähdä anti-darwinistisessa valossa: elinkelpoisimmat yksilöt eivät saakaan parasta elintilaa haltuunsa, kun "loismainen" eliitti on miehittänyt sen, ja tilanteen muuttaminen jää populistien apokalyptiseksi tehtäväksi (MacRae 1969, 158). Populismien tunnusmerkeiksi nimettiin monia sille tyypillisiä ominaisuuksia, joiden määrä eri tilanteissa ja erilaisissa populistisissa liikkeissä kuitenkin vaihteli. Tällaisia olivat mm. romantisoitu primitivismi, käsitys hyveellisestä ja pysyvästä paikallisyhteisöstä ja urbaanin kulttuurin pitäminen paheellisena (MacRae 1969, 162). Tältä osin populismien kuvaus on sangen läheinen soveltamani uudempien teorioiden taustalla vaikuttavaan sydänmaakäsitteeseen, jota tarkastelen jäljempänä osiossa 2.5.4.

Ennen kuin populismia käsiteltiin ohuena ideologiana, Canovanin (1981, 1982) ratkaisu populismien käsitteellistämisongelmiin oli luokittelu, jolla yläkäsitteestä populismi eroteltiin seitsemän eri populismityyppiä:

- 1) viljelijöiden radikalismi, joka vaati radikaaleja talousuudistuksia, kuten The Populist Party Yhdysvalloissa
- 2) vallankumouksellinen älymystöpopulismi, kuten narodnikit tsaarin ajan Venäjällä,
- 3) agraaripopulismi

- 4) populistiset diktatuurit
- 5) populistinen demokratia, kuten vaatimukset kansanäänestyksiin perustuvasta poliittisesta järjestelmästä esimerkiksi Sveitsin mallin mukaan
- 6) taantumuksellinen populismi, jossa käytetään hyväksi mielipide-eroja edistysmielisen sivistyneistön ja muun väestön välillä
- 7) poliitikkojen populismi, jolla tarkoitetaan laskelmoitua politikointia enemmistön mielipiteitä mukaillen vakiintuneiden poliittisten virtausten ulkopuolella.

Vaikka eri luokkien kuvaamat populismin ilmentymät ovat varsin erilaisia, luokat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan yksittäisellä populistisella liikkellä voi Canovanin mukaan olla usean luokan ominaisuuksia. Ainoaksi kaikkien luokkien yhteiseksi tekijäksi hän erotti populistisen retoriikan: eliitti vastaan pieni ihminen. (Canovan 1982.)

Käytännössä tämä seitsemänluokkainen taksonomia tarkoitti, että Canovan ei pitänyt populismia yhtenäisenä ilmiönä, jota olisi yhdistänyt yksittäinen poliittinen ohjelma, ideologia tai sosioekonominen taustaryhmä. Kuitenkin Canovan piti populismityyppejä siinä määrin päällekkäisinä ja limittäisinä, että oli ymmärrettävää käyttää niistä samaa käsitettä. (Taggart 2004, 271-272.) Seitsemättä populismityyppiä, poliitikkojen populismia, puolestaan voitaisiin ehkäpä kutsua täsmällisemmin opportunistiseksi politikoinniksi (Mudde 2004).

Canovan erotteli populismityypit antamalla esimerkkejä kuhunkin luokkaan kuuluvista liikkeistä. Esimerkiksi viljelijöiden radikalismien ja agraaripopulismin eroksi muotoutuu se, että edelliset kuten The Populist Party 1890-luvulla tai Social Credit -liike Albertassa vaativat talouden uudistamista viljelijöitä suosivaksi, kun puolestaan agraaripopulismista hän käytti esimerkkinä Bulgarian BZNS-puoluetta, joka kannatti pienviljelyä, osuuskuntatoimintaa ja perinteisiin tukeutumista sekä vastusti sosialismia, kapitalismia ja byrokratiaa (Canovan 1982, 550-551). Näin ollen Suomen osalta voitaisiin ajatella, että esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella Maalaisliiton tai ainakin sen pykäläläisen siiven politiikka edustaisi Canovanin luokittelussa agraaripopulismia, eikä viljelijäradikalismia puolestaan olisi esiintynyt Suomessa (vrt. Ruostetsaari 2011, 112).

Populismikäsitteeseen vaikutti myös William H. Rikerin teos *Liberalism Against Populism* (1982), jossa hän pyrki selvittämään, millä äänestysmenettelyllä äänestäjien preferenssit tulisivat huomioituksi mahdollisimman hyvin. Hänen tavoitteenaan oli yhdistää sosiaalisen valinnan teoria demokratiateoriaan. Hän ei kuitenkaan kyennyt osoittamaan yhtään menettelyä perustellusti muita paremmaksi, vaan päinvastoin hän näytti, että vaikka kaikkien kansalaisten preferenssit tunnettaisiin, valintaprosessin lopputulos riippuu siitä, mitä äänestysmenettelyä käytetään. Riker tulkitsi populismin keskeiseksi sisällöksi sen, että populistien mukaan 1) sen, mitä kansa tahtoo tulisi olla yhteisön toteuttama politiikka ja 2) kansa on vapaa silloin, kun lait säädetään kansan toiveiden mukaisesti. Riker näytti, että ensimmäistä ehtoa ei pysty täyttämään, koska kansan tahtoa ei voi yksiselitteisesti johtaa siitä, mitkä ovat kansalaisten preferenssit, ja niin kysymykseen, onko toinen ehto täytetty, ei voi vastata.

Rikerin johtopäätökset eivät ole johtaneet populismin hylkäämiseen, sillä päätökset tehdään yleensä jonkin jo aiemmin säädetyn päätöksentekosäännön mukaan. Hyvin harvoin itse päätöksentekosääntöä muutetaan päätöstä tehtäessä. Siksi Rikerin esille nostamat ongelmat eivät estä puhetta kansan tahdosta, vaikka parhaan äänestysmenettelyn valinta on tunnettu ratkeamattomaksi kysymykseksi jo Arrow'n mahdottomuusteori-

reeman myötä. Toki jos päätössääntö suosii jotakin poliittista suuntausta ja on joillekin erityisen epäedullinen, se antaa aihetta kritisoida noudatettavaa päätöksentekomenetelyä, ja sitä kautta populistinen liike voi saada uutta pontta vaatien päätöksentekotavan muuttamista. Kun mikään yksittäinen päätöksentekotapa ei ole teoreettisin perustein julistettavissa muita paremmaksi, vallanpitäjien haastajat tulevat alati kritisoimaan sovellettavia päätössääntöjä. (Dowding 2006.)

2.3.2 Populismin tie ilmiöstä ideologiaksi

Myöhemmissä artikkeleissaan Canovan tarkastelee populismia ideologiana (Canovan 1999, 2002, 2004). Ohuen ideologian käsite ei ole Canovanin teksteissä keskeinen, vaikka hän sen kertaalleen mainitseekin (Canovan 2002, 32). Canovan nimeää edelleen populismin keskeiseksi tekijäksi eliitinvastaisuuden. Siitä seuraa populismin eri ilmentymien erilaiset arvot eri järjestelmissä, esimerkiksi vasemmistolaisesta hallintoa vastustavat populistit ovat oikeistolaisia, ja oikeistolaisessa ympäristössä populistit ovat vasemmistolaisia. Vallitsevan poliittisen eliitin vastaisuus ei vielä yksin määritä populismia eikä erota sitä muista oppositioliikkeistä tai systeeminvastaisista poliittisista liikkeistä. Populismissa valta katsotaan kuuluvaksi kansalle, jota populistit pitävät suvereenina auktoriteettina.

Canovan jatkaa kuvailemalla populismia kiinteäksi osaksi demokratiaa, ikään kuin demokraattisen järjestelmän jättämäksi varjoksi, jota on turha vältellä vaan jonka kanssa on tultava toimeen. Canovan perustelee teesinsä erottelemalla demokratian *käytännölliseksi* (pragmatic) ja *lunastavaksi* (redemptive) demokratiaksi, edellisen tarkoittaessa yhteiskunnan hallinnointia siten, että sisäiset konfliktit ratkaistaan päätöksentekojärjestelmässä eivätkä ristiriidat kärjisty väkivallaksi, ja jälkimmäisen tarkoittaessa kansan – tai ainakin enemmistön – edun, tahdon ja tavoitteiden toteuttamista. Näiden demokratian äärimuotojen välillä vallitsee jatkuva poliittisen järjestelmän sisäinen jännite, josta populismi ammentaa voimansa. (Canovan 1999, 8-12.)

Demokratian suuri lupaus on, että valta kuuluu kansalle. Mikäli demokraattinen päätöksenteko on vain hallinnointia ja intressiryhmien välistä kaupantekoa ilman visioita ja suurempia tulevaisuudenkuvia, poliitikkojen, poliittisten päätösten ja puolueiden legitimeetti saattaa rapautua, mikä tekee tilaa populismille. Toisin sanoen populismi on politiikkaa, joka perustuu poliittisten lupauksen ja toteutuneen politiikan väliseen eroon. Populismi on myös omanlaisensa ikiliikkuja: jos populistinen liike pääsee valtaan, yhteiskunnan monimutkaisista riippuvuussuhteista ja taloudellisista rajoitteista johtuen liike ei pystyne toteuttamaan lupauksiaan kaiken aikaa, mikä tekee tilaa uudelle populistiselle liikkeelle. (Canovan 1999, 8-12.)

Populismille onkin tyypillistä ajaa laajasti suosittuja asioita, joita valtaa käyttävät tahot eivät ole ottaneet agendalleen tai toteuttaakseen. Tyypillinen ominaisuus ei vielä määritä populismia, sillä vastaavaa kansansuosioon pyrkimistä voi tehdä muidenkin ideologioiden puitteissa. Niinpä ideologian tunnistamiseksi onkin tarpeen etsiä sellaisia ydinominaisuuksia, jotka ovat pysyviä periaatteita erilaisissa tilanteissa. (Canovan 2002.)

Eräs kirjallisuudessa runsaasti viitattu ja lyhykäisyydessään elegantti tapa määrittellä populistinen ideologia on Cas Mudden (2004, 543) *The Populist Zeitgeist* -artikkelissaan esittämä virke: "Määrittelen populismin ideologiaksi, joka näkee yhteiskunnan

äärimmilleen jakautuneena kahteen homogeeniseen ja keskenään vihamieliseen ryhmään – 'puhtaaseen kansaan' ja 'korruptoituneeseen eliittiin' – ja joka väittää, että politiikan tulee ilmaista kansan yleistä tahtoa (volonté generale)² (käännös Jungar ja Jupskås 2011, 35). Määritelmä on hyvin lähellä jäljempänä soveltamaani Stanley'n (2008) populismimääritelmää, ja määritelmät pohjautuvatkin pitkälti samoihin teorioihin, erityisesti Freedenin ideologia-analyysiin (ks. luku 2.1.1).

Mudde esittää myös ns. populist zeitgeist -hypoteesin siitä, että kun jokin puolue menestyy populistisen politiikan avulla, myös muut puolueet lisäävät populismia toimintaansa, ja näin yksi populistinen puolue muuttaa koko puoluekentän populistisuutta. Vastaavasti populististen liikkeiden suosion hiipuesssa populismin määrä vähenee yleisemminkin politiikassa. (Mudde 2004.)

Tämän tutkielman aineistoni vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaliohjelmista ei riitä hypoteesin testaamiseen, mutta se olisi kiintoisa jatkotutkimuskohde vertailtaessa eduskuntavaaliohjelmien populistisuutta Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaalivoiton jälkeen ja ennen sitä. Vaihtoehtoisesti Mudden populist zeitgeist -hypoteesia voisi toki tutkia nopeammassa syklissä tuotetulla aineistolla, kuten esimerkiksi eduskunnan täysistunnon keskusteluiden populistisuuden arvioinnilla.

2.4 Työmääritelmä populismin ydinkäsitteille

Tässä tutkielmassa sovellan Ben Stanley'n (2008, 102) populismimääritelmää, jonka mukaan populismi tulkitaan ideologiaksi, joka on tunnistettavissa sen ydinaatteiden perusteella. Populismi koostuu neljästä erillisestä toisiinsa liittyvästä ydintekijästä:

- on olemassa kaksi erillistä homogeenistä ryhmää: kansa ja eliitti
- kansan ja eliitin välillä vallitsee vastakkainasettelu
- idea kansansuvereniteetista
- kansan ylistäminen ja eliitin herjaus.

Näistä populismin ytimen määrittävistä neljästä tekijästä kumpuaa jatkokysymyksiä: ketkä ovat kansa, ketkä ovat eliitti ja mitä kansansuvereniteetti tarkoittaa? Stanley vastaa kysymyksiin viittauksella Canovanin (1999, 2005) analyysiin kansan ja kansansuvereniteetin käsitteistä: lyhyesti sanottuna populistinen idea kansansuvereniteetista on, että kansan tahto on poliittisen auktoriteetin ja siten politiikan oikeutuksen lähde, ja politiikkaa pitää tehdä siten kuin kansa tahtoo (Stanley 2008).

Stanley ei ota yksiselitteistä kantaa määritellesään kansan käsitettä, vaan toteaa, että tietynlaisesta perheyhtäläisyydestä huolimatta kansan käsite voidaan ymmärtää lukuisin eri tavoin, eikä asiasta hänen mukaansa vallitse konsensusta populististen liikkeiden kesken (Stanley 2008, 107). Canovan (1999, 3-5) esittää kolme tapaa, joilla käsite kansa on määritelty:

- 1) koko kansa yhdessä, kaikki kansalaiset,
- 2) meikäläiset, esimerkiksi etnisen taustan mukaan eroteltuna ja
- 3) tavalliset pienet ihmiset, muut kuin eliitti.

---

² "I define populism as an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, 'the pure people' versus 'the corrupt elite', and which argues that politics should be an expression of the volonté générale (general will) of the people."

Tässä tutkielmassa tulkiten jokaisen kolmesta edellä mainitusta kansa-käsitteen rajauksesta populismin ytimeen sopivaksi, koska tarkoituksena on huomioida vain populismin ydinkäsitysten esiintyminen vaaliohjelmatekstissä. Siksi jätän erilaisten kansa-määritelmien erot vähälle huomiolle, vaikka onkin aivan ilmeistä, että kansa-käsitys vaikuttaa huomattavasti siihen, minkälaisia poliittisia ideoita populismin ydinkäsitteiden ympärille liitetään. Esimerkiksi määriteltäessä kansa etnisin perustein, maahanmuuton rajoittaminen voi muodostua populistisille liikkeille keskeiseksi teemaksi, kuten on tapahtunut Euroopan populistisissa radikaalioikeistopuolueissa (Mudde 2007). Toisaalta maahanmuutto voi myös olla populismille ongelmaton asia, kun vastakkain ovat tavalliset ihmiset ja rikas eliitti, kuten aikoinaan Yhdysvalloissa The Populist Party:n toiminnassa (Hofstadter 1969).

Vastaavasti kuten kansan käsitteen, Stanley jättää myös eliitin käsitteen rajauksen epäeksplisiittiseksi, vaikka käsittelee asiaa monesta näkökulmasta. Jos kansan ja eliitin vastakkainasettelu tulkitaan siten, että kaikkien kansalaisten joukosta erotetaan tavallinen kansa, eliitti on tämän joukon komplementtijoukko (Stanley 2008, 103). Silloin kuitenkin ulkomaalaisten asema jää epäselväksi. Eliitiksi voidaan ymmärtää myös kaikki ne, joilla on paljon valtaa. Valta ei kuitenkaan rajoitu yksittäisiin kansakuntiin tai valtioihin, mikä monimutkaistaa edelleen eliitin määrittelyä, josta ääriesimerkkinä voidaan mainita siirtomaahallitsijat, jotka eivät kuuluneet hallitsemaansa kansaan. Stanley (2008) selittää kansa-eliitti-vastakkainasettelun muodostumista viittauksella Ernesto Laclau'n (2005) diskurssianalyysiin, jota kuvailen tarkemmin jäljempänä kohdassa 2.5.2. Tyydyn kuitenkin siihen, että populismin tuntomeriksi riittää havainto käsityksestä, jonka mukaan kansan ja eliitin välillä vallitsee vastakkainasettelu. Tarkastelen käsitteisiin kansa ja eliitti liittyviä monimerkityksisyyksiä tarkemmin jäljempänä aluvuussa 2.5.1.

Populismin ydinkäsityksistä seuraa ainoastaan johtopäätös siitä, että kansan tulee saada tahtomansa haluamallaan tavalla haluamanaan aikana (Stanley 2008, 107). Se ei riitä yksinään kattavaksi poliittiseksi ohjelmaksi. Siksi populismi on ohut ideologia, ja vaikka sillä on määriteltävissä oleva ydin, sen täytyy toimia yhdessä jonkin täysipainoisen ideologian kanssa. Myös toinen ohut ideologia voi täydentää populismia yhdessä jonkin täysipainoisen ideologian kanssa. Esimerkiksi puolueen ideologia voi koostua populismin ja nationalismin sekoituksesta eli kahdesta ohuesta ideologiasta täydennettynä konservatismilla, joka on täysipainoinen ideologia. Esimerkiksi Perussuomalaisten aatteet voidaan nykyisin tulkita tällaiseksi ideologiayhdistelmäksi (Arter 2010). Näin ollen populismin määrä poliittisissa liikkeissä voi vaihdella missä tahansa täysin populistisen ja täysin epäpopulistisen välillä. (Stanley 2008.)

Miksi sovellan juuri Stanley'n määritelmää tutkimuskirjallisuuden laajasta määritelmästä? Mielestäni kyseessä on selitystapa, jolla on kohtuullisen suuri erotteluvoima, kun käytännössä esiintyvistä, populistisiksi kutsuttujen ilmiöiden runsaslukuisuudesta etsii punaista lankaa, jolla kuroa yhteen päällisin puolin epämääräinen ja runsaslukuinen joukko poliittisia ilmiöitä. Stanley'n määritelmää on käytetty myös muissa tutkimuksissa (mm. Deegan-Krause ja Haughton 2009, Jungar ja Jupskås 2011, Pauwels 2011), ja siksi sen soveltaminen tuo vertailukelpoisuutta tutkimusten kesken, ja toisaalta se antaa mahdollisuuden käyttää vastaavia metodeja suomalaisen vaaliohjelmataiteeseen. Tarkastelen jäljempänä tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä erilaisia populismimääritelmiä keskittyen erityisesti Stanley'n populismimääritelmään vaikuttaneisiin teorioihin sekä samoista lähtökohdista luotuihin vaihtoehtoihin tapoihin määritellä populismi.

2.5 Ben Stanleyn populismimääritelmän analyysi osatekijöittäin

Seuraavassa tarkastelen soveltamani työmääritelmän kunkin neljän tekijän taustaa erikseen. Jokaiseen osatekijään liittyvää kirjallisuutta on yltäkyläisesti, ja runsaudenpulan vuoksi keskitänkin huomion erityisesti niihin teksteihin, joihin Stanley (2008) viittaa.

Tarkastelen ensin aluvussa 2.5.1 väitettä siitä, että on olemassa kaksi erillistä homogeenistä ryhmää: kansa ja eliitti. Sen jälkeen esittelen osiossa 2.5.2 tiivistäen kansan ja eliitin välillä vallitsevasta vastakkainasettelusta Ernesto Laclau'n (2005) analyysin populistisen ja ei-populistisen diskurssin eroista. Osiossa 2.5.3 tarkastelen ideaa kansansuvereniteetista, sekä sen jälkeen osiossa 2.5.4 sitä, kuinka populismiin liittyy kansan ylistäminen ja eliitin herjaus. Nämä populismimääritelmän osatekijät ovat sidoksissa toisiinsa, sillä esimerkiksi ymmärtääksemme, mistä kansansuvereniteetissa on kyse, joudutaan kysymään, mikä on kansa. Näistä yhteisistä riippuvuussuhteista johtuen Stanleyn (2008) populismimääritelmän jako neljään erilliseen osaan on jokseenkin keinotekoinen, mutta toisaalta sen avulla monitahoinen ilmiö lienee kuvailtavissa helpommin kuin yhtenä kokonaisuutena.

Soveltamani Stanleyn (2008) populismimääritelmä on myös uudelleenositeltavissa. Määritelmää soveltaneet Deegan-Krause ja Haughton (2009) uudelleenmuotoilivat tutkimuksessaan Stanleyn määritelmän kuuteen osaan, joita käsittelen jäljempänä eräänä näkökulmana Stanleyn määritelmään:

- kansan homogeenisuus (homogeneity of the people),
- eliitin homogeenisuus (homogeneity of the elite),
- kansan ylistäminen (glorification of the people),
- eliitin halveksunta (denigration of the elite),
- kansansuvereniteettivaatimuksen mukainen vallankäyttö ilman välikäsiä (unmediated leadership (as befits the sovereignty of the people)) ja
- yhteistyö- ja kompromissikyvyttömyys (rejection of cooperation or compromise (as befits the friend/enemy dichotomy)).

2.5.1 Populismien ydintekijä 1: On olemassa kaksi erillistä homogeenistä ryhmää: kansa ja eliitti

Kuka kuuluu kansaan? Kuka kuuluu eliittiin? Voidaanko joukot määritellä toistensa komplementteina? Tämän tutkielman kannalta keskeinen kriteeri on puolueohjelmasta ilmenevä käsitys kahden homogeenisen ryhmän olemassaolosta, eikä niinkään se, millaisia ihmisryhmiä todellisuudessa on olemassa. Tarkastelen tässä, mitä asiasta on kirjoitettu populismitutkimuksissa voidakseni tunnistaa käsitysten kirjon itse aineistossa.

Kansa ja eliitti

Kansa-käsitysten perusteellinen tutkiminen olisi oman tutkielmansa aihe, ja tässä yhteydessä joudunkin tyytymään aiheen pintapuoliseen käsittelyyn. Esimerkiksi sanojen, *people*, *populus*, *populo*, *Volk* ja kansa merkityserojen ymmärtäminen vaatisi kunkin käsitteen historian ja merkitysten perusteellista analyysia (Canovan 2005, 10-39). Soveltamani populismiteoriat ovat englanninkielisiä, ja siksi keskityn erityisesti sanan *people* merkityksiin ja niiden ilmaisuun suomeksi.

Merkittävin ero sanojen *people* ja *kansa* välillä muodostuu siitä, että sanan *people* semanttinen kenttä eli merkitysten kirjo on suurempi kuin sanan *kansa*. *People* voi viitata kaikkiin ihmisiin eli koko ihmiskuntaan ja toisaalta se voi viitata myös yhteen henkilöön (Canovan 2005, 2-3). Myös suomen sana *kansa* voidaan tulkita monin tavoin, ja sikäli epämääräisyyden määrä ei kaikin osin poikkeakaan englanninkielisen kirjallisuuden *people*-käsitteestä. *Kansa* voi viitata esimerkiksi kaikkiin valtion kansalaisiin, mutta myös kansalaisten osajoukkoon, kuten maassa asuviin syntyperältään yhteneviin ryhmiin. Erityisesti kansallisvaltioiden kuten Suomen kohdalla kansaan kuulumisen ja kansalaisuus saatetaan joissain yhteyksissä mieltää samaksi asiaksi. Kansalaisuus ja kansaan kuulumisen eivät kuitenkaan välttämättä liity kiinteästi toisiinsa, kuten esimerkiksi sellaisten henkilöiden kohdalla, jotka ovat jonkin valtion kansalaisia, mutta elävät muualla tai samaistuvat johonkin eri kansaan. Suomen sanalla *kansa* ei kuitenkaan voida viitata koko ihmiskuntaan tai yksittäiseen henkilöön, kuten sen englanninkielisellä vastineella voi.

Ketkä sitten ovat *kansa*? Jo edellä esitin kolme määritelmää: 1) koko *kansa* yhdessä, kaikki kansalaiset, 2) meikäläiset, esimerkiksi etnisen taustan mukaan eroteltuna, ja 3) tavalliset pienet ihmiset, muut kuin eliitti. (Canovan 1999, 3-5.) Tämäkin käsitteellinen sekavuus on vielä yksinkertaistus siitä, mitä kaikkea *kansa* voi merkitä. *Kansa*-käsitteen monimerkityksisyys puolestaan tekee siitä sikäli toimivan välineen politiikassa, että käsite sopeutuu likimain kaikenlaisten poliittisten ohjelmien käytettäväksi tarpeiden mukaan tulkittuna: "the people is every politicians friend", ja vastaavasti jokainen poliitikko on kansan ystävä (Canovan 2005, 147).

Stanley (2008) toteaa kansan ja kansansuvereniteetin olevan käsitteinä yhteenkietoutuneita. Jotta voidaan määritellä kenelle suvereeni valta kuuluu, tarvitaan tietoa siitä, ketkä ovat *kansa*. Toisaalta *kansaksi* voidaan käsittää suvereenia valtaa käyttävä taho. Tämän päätelmäkehän taustalla on osaltaan englannissa *people*-käsitteen historialliset merkityserot: *political people* ja *common people*, jossa edelliseen kuuluivat äänioikeutetut ja jälkimmäiseen muut alamaiset, kunnes äänioikeus vähitellen laajeni yhä suuremmille väestöryhmille (Canovan 2005, 20-30). Näin *people*-käsitteelle voidaan esittää kolme eri merkitystä: *kansa* suvereenina vallankäyttäjänä (*the people as sovereign*), kansat kansakuntina (*peoples as nations*) ja tavallinen *kansa* vastakohtana eliitille (*the 'common people' as opposed to the ruling elite*) (Canovan 2004, 247).

Stanley (2008, 103) kirjoittaa, että jos *kansa* käsitetään eliitin vastakohtaksi, pitää samalla luonnollisesti määritellä myös eliitti, eivätkä käsitteet toimi toisistaan irrallisena. Näin ymmärrettynä keskeisimpään asemaan tulee vastakkainasettelu. Populistit eivät Stanleyyn mukaan tarkoita eliitillä yksiselitteisesti puolueiden ja hallinnon ydinjoukkoa tai tarkasti määrittyvää yläluokkaa. Sen sijaan populistinen kansan ja eliitin vastakkainasettelu on näitä kahta ryhmää määrittävä tekijä. Äärimmillään se puolestaan pelkistyy ystävä–vihollinen-vastakkainasetteluksi. Vastakkainasettelun luonnetta Stanley kuvailee Laclau (2005) diskurssianalyttisen teoretisoinnin avulla, johon palaan alaluvussa 2.5.2.

Kansan ja eliitin homogeenisuus

Kuinka homogeenisiä kansan ja eliitin tulisi olla, jotta voitaisiin puhua populistisesta *kansa*- tai eliittikäsitteestä? Kysymykseen ei ole helppoa löytää vastausta tutkimuskirjallisuudesta (Pauwels 2011, 101). Samoin hankala kysymys on se, pitääkö sekä kansan

että eliitin olla homogeenisia, vai riittäisikö jomman kumman ryhmän homogeenisuus. Esimerkiksi olisiko populismia esittää lausuma yhtenäisestä, kaikkia erilaisia kansanryhmiä ja yhteiskuntaluokkia riistävästä eliitistä? Deegan-Krause ja Haughton (2009) käsittelevät kansan homogeenisuutta ja eliitin homogeenisuutta toisistaan erillään, mutta toisaalta Stanley'n määritelmässä esitetään selvästi, että populistisessa tulkinnassa sekä kansa että eliitti ovat homogeenisia ryhmiä.

Esimerkkitapauksina heterogeenisen ja homogeenisen eliitin määrittelyn monimutkaisuuksista Deegan-Krause ja Haughton (2009, 823-824) mainitsevat mahdollisuuden siihen, että eliitti saattaa olla jakautunut kansalliseen ja kansainväliseen eliittiin. Kansallisella eliitillä voi olla suuria sisäisiä mielipide-eroja tai intressiristiriitoja, joista huolimatta populistisen poliittisen ohjelman ajaminen voi sujua johdonmukaisesti viittamalla kotimaista eliittiä seuraavaan eliittiin, kuten ylikansallisten suuryritysten ja pankkien päättäjiin tai kansainvälisten organisaatioiden kuten EU:n tai IMF:n käyttämään valtaan. Vastaavasti kansan heterogeenisuus tulee esille puheissa, joissa tuodaan ilmi vastakkainasetteluja esimerkiksi maaseudun ja kaupunkien väestön tai työväenluokan ja keski-luokan välillä. Populistisessa puheessa tällaiset vastakkainasettelut jäävät toisarvoisiksi siihen nähden, että kyseessä ovat joka tapauksessa tavalliset kansalaiset eikä eliitti. Toisin sanoen populismi dikotomisoii eri yhteiskunnalliset vastakkainasettelut eliitin ja kansan välille. Siten populismin tunnistamisessa keskeiseksi tehtäväksi tulee havaita väitteet tällaisten ryhmien olemassaolosta, eikä niinkään kysymys siitä, ovatko ryhmät todellakin homogeenisia vai eivät. Toisaalta näin puhe monikulttuurisuudesta ja eri kansanryhmien eroista voidaan tulkita epäpopulistiseksi.

Luvussa 5 esittelemälläni sanastopohjaisella populismin määrän mittaustavalla ei pysty havaitsemaan, kuinka homogeenisina joukkoina kansaa ja eliittiä pidetään (Pauwels 2011, 105). Niinpä tässä tutkielmassa täytyy tyytyä tulkitsemaan populismiksi lausumat kansan ja eliitin homogeenisuudesta, vaikka tarkka rajanveto homogeenisen ja heterogeenisen kansan tai eliitin välillä jääkin tekemättä.

Populismin tunnistaminen monimutkaistuu yhä, jos populismiin sisällytetään myös muita me/muut-dikotomioita kuin nimenomaan käsitteisiin kansa ja eliitti sekä niiden synonyymeihin pohjautuvat. Esimerkiksi on mahdollista kirjoittaa köyhien ja rikkaiden vastakkainasettelusta samankaltaisesti kuin kyseessä olisivat eri nimet kansalle ja eliitille. Toisaalta joskus vastakkainasettelua kuvaavissa lausumissa vastapareina voivatkin esiintyä byrokraatit ja tavalliset kansalaiset, vaikka kyseessä olisikin valtakunnallisella tasolla ajatellen pientä valtaa käyttävät virkamiehet, joiden samaistaminen eliitiksi olisi absurdia. Tällaisissa tulkintatilanteissa Stanley'n määritelmässä keskeisintä on kahtiajako ja vastakkainasettelu, oli sitten kyseessä herrasväki ja rahvas tai meikäläiset ja heikäläiset (Stanley 2008, 103-104). Pysin kuitenkin varomaan kansa–eliitti–vastakkainasettelun laajentamisesta muihin dikotomisiin vastakkainasetteluihin ilman selkeitä perusteita, sillä esimerkiksi rikkaat–köyhät-dikotomiassa voi olla taustalla populistinen ajatus kansasta ja eliitistä, mutta yhtäläisesti kyseessä voisikin olla sosialistinen vastakkainasettelu proletariaatin ja pääoman välillä.

2.5.2 Populismin ydintekijä 2: Kansan ja eliitin välillä vallitsee vastakkainasettelu

Ben Stanley'n analyysi kansan ja eliitin välisestä vastakkainasettelusta pohjautuu Ernesto Laclau'n analyysiin (Stanley 2008, 96-98). Laclau'n (2005) analyysi tosin kattaa

koko populismin synnyn ja toimintamekanismin erittäin abstraktisti ilmaistuna. Laclau analyysin kuvailu selkosuomella puolestaan ei ole yksinkertainen tehtävä, sillä hän käyttää semiotiikan käsitteistöä ja diskurssianalyysin menetelmiä. Tutkailtavien viittaussuhteiden looginen koherenssikaan ole selviö, sillä toisin kuin Stanley, Laclau kirjoittaa, että populismia ei voi määritellä ideologisen sisällön perusteella, vaan se määrittyy sen sijaan omanlaisenaan artikulaatiotapana. Toisin sanoen Laclau tavoitteena on kuvata populismi poliittisena toimintatapana ennemmin kuin ideologiana tai poliittisena liikkenä (Laclau 2005, 1-2).

Karkeasti yksinkertaistaen voidaan sanoa, että populistinen kansan ja eliitin vastakkainasettelu on useiden tyytymättömyyttä ja pettymystä ilmentävien diskurssien summa. Laclau antaa esimerkin, jolla analyysin abstraktiotaso saadaan lähemmäs arkikieltä: kuvitellaan, että lähiössä X halutaan, että kunta järjestää paikalle bussiyhteyden, ja vedotaan poliittisiin päättäjiin sen aikaansaamiseksi. Jos asia järjestyy, se siitä. Jos asia ei järjestykään, syntyy tyytymättömyyttä, kun esitettyihin vaatimuksiin ei vastata. Mikäli asia jää yksittäistapaukseksi, sillä ei liene kummempia seurauksia, mutta jos vastaavaa tapahtuu usein ja jatkuvasti, yksittäistapaus voikin olla turhautumajäävuoren huippu, joka edistää vastakkainasettelua. (Laclau 2005, 2-5.)

Laclau ajatusrakennelmassa keskeinen tekijä on se, että kansalaiset ovat esittäneet pyynnön taholle, jolla on valta. Pyyntö esittäminen puolestaan osoittaa Laclau mukaan, että vallanpitäjän auktoriteettia ja vallan oikeutusta ei ole kyseenalaistettu. Tätä Laclau nimittää *eroavuusajatteluksi* (logics of difference). Sille on ominaista, että yhteiskunnallista jakautumista kansalaisten ja vallanpitäjien välillä ei ilmene, vaan poliittista järjestelmää pidetään toimivana, ja perusteltuihin vaatimuksiin järjesty ratkaisu hallinnollisin toimin ilman vastakkainasetteluja. Eroavuusajattelussa hierarkkinen asetelma kansalaisten ja päättäjien välillä hyväksytään. (Laclau 2005, 4.)

Kuinka sitten käy, kun paljon vaatimuksia jää vaille tyydytystä? Laclau olettaa tyytymättömien välille ilmaantuvan jonkinlaista solidaarisuutta, joka on ensimmäinen alku-ehto populismille, sillä pelkät hajanaiset yksilöiden erilliset vastakkainasettelutilanteet ja pettymykset eivät vielä muodosta poliittista liikettä. Tästä täsmentämättömällä tavalla ilmaantuvasta solidaarisuudesta puolestaan seuraa, että yksittäisinä ja erillisinä esitetyt vaatimukset, jotka on tehty eroavuusajattelun logiikalla, keräytyvät yhteen. Silloin vaatimukset summautuvat, ja vaatimusjoukosta muodostuu Laclau käsittein *samanarvoisuusketju* (equivalential chain). Se puolestaan johtaa poliittisen vallan käyttäjien auktoriteettiaseman kyseenalaistumiseen. Kun sitten vallanpitäjien oikeutus toimintaansa on kyseenalaistunut, eroavuusajattelun korvaa *samanarvoisuusajattelu* (logics of equivalence). (Laclau 2005, 4-5.)

Ajattelutavan muutos puolestaan johtaa vaatimusten kohteen muuttumiseen: eroavuusajattelussa vaatimusten kohde on yksittäinen poliittinen toimi, jota Laclau nimittää *demokraattiseksi kohteeksi* (democratic subject). Samanarvoisuusajattelussa puolestaan vaatimusten kohteena on vaatimusten kokonaisuus, jota Laclau nimittää *populistiseksi kohteeksi* (populistic subject). Silloin samanarvoisuusajattelusta seuraa, että yhteiskunnan katsotaan jakautuneen kahteen eriarvoiseen ryhmään: vallanpitäjiin ja altavastajiin. Tämä dikotomisointi luo yhteiskunnan sisäisen jakolinjan, joka on populismin perusta. Populistinen ja demokraattinen kohde ovat kaksi ääripäätä, joiden välillä politiikka käytännössä tapahtuu. Mitä enemmän solidaarisuutta eri vaatimusten esittäjien kesken esiintyy, sitä lähempänä vaatimukset ovat populistista kohdetta, ja vastaavasti

vaatimusten erillisyys tekee niistä demokraattisen kohteen kaltaisia. (Laclau 2005, 4-5.)

Edellisten käsitteiden määrittelyn avulla Laclau määrittää kaksi ehtoa populismin lähtökohdaksi: yhteiskunnan sisäisen kahtiajakautumisen ja samanarvoisuusketjun olemassaolon. Nämä kaksi ehtoa ovat tosin tulkittavissa eri näkökulmiksi samaan ilmiöön. Kuinka populismi sitten toimii? Edellisten käsitteiden muodostamisen jälkeen Laclau kuvaa käsityksensä populismin olemuksesta semiotiikan käsittein, *tyhjän määrittäjän*³ (empty signifier) avulla. Kyse on siitä, miten populistinen ajatusten ilmaisutapa eroaa epäpopulistisesta. Populismin ilmeneminen vaatii siis sekä yhteiskunnallista jakautumista että samanarvoisuusketjua, jotka ovat oikeastaan saman ilmiön eri puolet, koska jakautuminen tapahtuu juuri samanarvoisuusketjun vuoksi. (Laclau 2005, 5-6.)

Samanarvoisuusketjulla puolestaan on Laclaun mukaan anti-institutionaalinen luonne: jossakin vaiheessa perusteltuja yksittäisiä vaatimuksia tulee niin runsaasti, että poliittinen järjestelmä ei pysty vastaamaan niihin tyydyttävällä tavalla (Laclau 2005, 5-6). On kuitenkin vaikeaa määrittää hetkeä, jolloin samanarvoisuusajattelu alkaa ja syrjäyttää eroavuusajattelun, koska poliittiselle järjestelmälle esitetyt vaatimukset ovat kuitenkin erillisiä. Esimerkiksi Stanley (2008, 98) kuvaa asiaa lausumalla "some kind of solidarity will arise" eli solidaarisuus ilmaantuu ja saa alkunsa jotenkin tarkemmin määrittelemättömällä tavalla. Laclaun mukaan tämä tapahtuu silloin, kun jokin yksittäinen vaatimus kasvaa yli omasta erityisyydestään koko vaatimusjoukon määrittäjäksi. Esimerkkinä hän mainitsee Puolan Solidaarisuus-liikkeen 1980-luvun alussa: Gdańskin telakkatyöläisten vaatimukset käytännöllisistä parannuksista olosuhteisiinsa muuttuivat koko valtion kattavaksi vaatimukseksi uudenlaisesta poliittisesta järjestelmästä. (Laclau 2005, 5-7.)

Tästä seuraa myös, että mitä pidemmäksi samanarvoisuusketju kasvaa, sitä etäämällä se on alkuperäisistä vaatimuksista. Tätä Laclau pitää populismin voimana, sillä mitä tyhjempi määrittäjä on populistisen liikkeen yhdistävänä tekijänä, sitä erilaisempia vaatimuksia liike voi ottaa ajaakseen. Siten puhtaasti populistinen kohde voi rakentua vain, kun se on tuotettu tyhjillä määrittäjillä. Äärimmillään monimutkainen todellisuus yksinkertaistuu niin, että yhdistävä tyhjä määrittäjä on vain johtajan nimi, tai ehkäpä joissain tapauksissa puolueen tunnus, ja silloin yhteys yksittäisiin poliittisiin vaatimuksiin on hälvennyt. Tällä tavoin tyhjat määrittäjät toisaalta rikastuttavat poliittista diskurssia siten, että niiden avulla samanarvoisuusketjuun mahtuu laaja kirjo erilaisia asioita, mutta toisaalta ne köyhdyttävät sitä, koska diskurssin intensiteetti yksittäisten vaatimusten kohdalla vähenee. Samanaikaisesti kun samanarvoisuusketju yhdistää yksittäiset vaatimukset, hahmottuu vaatimusten vastapuoli: populismia ei voi olla ilman vihollista, olkoon se sitten vanha yhteiskuntajärjestelmä, oligarkia, establishmenti, tai kuten Laclau kirjoittaa, "mikä hyvänsä". (Laclau 2005, 5-7.)

Laclaun käyttämä Solidaarisuus-esimerkki on peräisin epädemokraattisesta poliittisesta järjestelmästä, ja jotkut populismin tutkijat katsovat, että populismi on vain demokraat-

³ Tyhjä määrittäjä tarkoittaa sellaista määrittäjää, joka voi viitata moniin eri asioihin ja jonka viittausuhde ei ole vakiintunut. Määrittämisestä Laclau (2005, 5-7) käyttää esimerkkinä kultaa: sen lisäksi, että sana kulta tarkoittaa tiettyä metallia, se merkitsee myös (rahallista) arvoa, eikä toinen merkitys mitenkään kumoa ensimmäistä. Tyhjä määrittäjä siis määrittää asioita, mutta se, mitä ja miten määrittyy, vaihtelee. Ilman tarkkaa rajantekoa tyhjäan määrittäjään käytetään usein myös käsitettä kelluva määrittäjä (floating signifier), joka puolestaan on merkitystensä kirjoilta hieman tyhjää määrittäjää vakiintuneempi. Kuten semiotiikassa on täsmällisten määritelmien kohdalla yleistä, yhtä yhtenäistä määritelmää tyhjälle tai kelluvalle määrittäjälle ei ole olemassa. Siksi näiden äärimmäisen abstraktien käsitteiden yhteydessä pyrin tuomaan esille selkeyttäviä konkreettisia esimerkitapauksia.

tisissa järjestelmissä esiintyvä ilmiö. Siten voitaisiin myös ajatella, että edellisessä esimerkissä populistiset liikkeet ja demokratialiikkeet sekaantuvat keskenään (vrt. esim. Taggart 2004, 273).

Laclau (2005) ja Canovanin (1999) analyyseille on yhteistä se, että kysymys siitä, onko jokin liike populistinen vai ei, on väärin aseteltu, koska kyseessä ovat ominaisuudet, joita politiikassa esiintyy väistämättä. Siksi pitäisikin kysyä, missä määrin populistinen liike on kyseessä. Laclaula populistisuuden määrä sijoittuu eroavuusajattelu–samanarvoisuusajattelu-akselille, Canovanilla käytännöllinen–lunastava-välille, mutta molemmille yhteistä on se, että vastakkaisuusakselin toisessa päässä on hallinnointi ja toisessa poliittinen valtataistelu. Onnistunut populistipuolue puolestaan tekee itsensä tarpeettomaksi demokratiassa: hallinnointi muuttuu politiikaksi, ja muut ideologiat terästäytyvät ja ottavat hoitaakseen populistien politiikan agendalle tuomat haasteet.

Laclau kuvailemassa diskurssiprosessissa pulmallista on se, että populismi muodostuu itse asiassa politiikan synonyymiksi (Laclau 2005, 13). Tarvitaanko silloin enää populismin käsitettä, jos voisi puhua politiikasta ja hallinnosta? Tai toisaalta, jos tyydyttämättömiä vaatimuksia ei yhdistäkään tyhjä määrittäjä, vaan jokaisen tyydyttämättömän vaatimuksen taustalla olisivat esimerkiksi tuotantovälineiden omistussuhteet, eikö samalla päätyketjulla voisikin selittää myös sosialismin synnyn? Populismi koostuu siitä, että diskurssissa rakentuu altavastaaaja, josta luodaan voimatekijä kyseenalaistamaan nykytilanne ja vallankäyttäjät. Tämä asetelma on niin väljä, että se soveltuu lähes kaikkeen politiikkaan. Laclau päättelee siitä, että demokraattiseen politiikkaan sisältyy aina jonkin verran populismia, eikä täysin epäpopulistista politiikkaa ole olemassakaan.

Populismissa altavastaaaja on kansa. Kysymykseen siitä, ketkä tai mikä kansa on, Laclau vastaa kääntämällä kysymyksenasettelun päinvastaiseksi kuin tavallisesti. Poliitikassa, ja etenkin populismissa, jokin yhteisön osa esittäytyy koko yhteisön edustajana. Tämä tilanne on väistämätön niin kauan, kun on olemassa poliittinen yhteisö. Siitä seuraa, että kansa määrittyy vallankäytön piirissä, kun jokin yksittäinen ryhmä onnistuu luomaan samanarvoisuusketjuja eli nousemaan yksittäisten vaatimusten esittäjästä koko yhteisön vaatimuksia yhdistäväksi tekijäksi. Silloin kansa ei ole jokin tunnettu fakta, vaan kansakäsitys luodaan poliittisessa prosessissa. Edustuksellinen demokratia ei silloin Laclau mukaan heijasta sosiaalista todellisuutta, joka on itsenäisesti olemassa jossakin, vaan se on ensisijainen tila, jossa kansa-käsitys muodostetaan. (Laclau 2005, 13-14).

Laclau kansa-käsityksen konstruointia voi havainnollistaa esimerkiksi siten, että eduskunta määrittelee, ketkä sen valitsevat ja miten valinta tapahtuu, eli ketkä kuuluvat poliittiseen kansaan ja ketkä ovat sen ulkopuolella, kuten lapset ja vajaavaltaiset. Jos kansa ymmärretään poliittisena yhteisönä, historiallisessa tarkastelussa voidaan huomata kansojen kasvaneen huomattavasti, kun sääty-yhteiskunnista on siirrytty politiikkaan, johon naiset ja nuoret voivat osallistua ihonväristä riippumatta.

2.5.3 Populismien ydintekijä 3: Idea kansansuvereniteetista

Ben Stanley määrittää populismin ytimeen sisältyvän kansansuvereniteetti-idean (the idea of popular sovereignty) seuraavaksi olettamukseksi: kansan yleinen tahto pystytään ilmaisemaan, ja sitä tulee noudattaa eliitin preferenssien sijaan. ("... the idea of popular sovereignty is decontested as the normative principle that the general will of the people

can be articulated and should be privileged over the preferences of the elite.") Yhteiskunnalliset olosuhteet näyttäytyvät tällöin populistille tilanteena, jossa eliitti on epälegitiimi vallankäyttäjä, joka varjelee asemaansa kansan oikeutetuilta vaatimuksilta ottaa haltuunsa se, mikä kansalle kuuluu, eli valtiolta. (Stanley 2008, 104.)

Toisaalta on tulkittu myös, että kansansuvereniteetin ydin on se, että kansa on ainoa oikeutettu valtiovallan lähde (Canovan 1999, 10; 2005). Se on demokratian ydinajatus, joka on helposti ymmärrettävissä vertaamalla tilannetta epädemokraattisiin hallitusmuotoihin, kuten tilanteisiin, joissa valta on monarkilla tai papistolla. Tällöin kansansuvereniteetin idea on kuitenkin tulkittavissa monilla tavoin riippuen siitä, ketkä ovat tai mikä on kansa.

Canovan (2005, 11-16) esittää historiasta ääriesimerkin kansansuvereniteetin monituisista tulkintamahdollisuuksista kirjoittaessaan, että kansansuvereniteetin historiallinen juuri on Rooman tasavallassa ja sitä seuranneessa keisarikunnassa. Aluksi käsite tarkoitti yksinkertaisesti forumille kokoontuneen kansan käyttämää suvereenia valtaa. Sittemmin, vaikka valtaa käyttikin yksinvaltiat, hallitsijan valinnassa toteutettiin muodollinen rituaali (*lex regia*), jossa kansa (*populus*) luovutti valtansa keisarille. Roomalaisen oikeuden kautta tämä toimi vaikutti sittemmin valtakuntien kehittymiseen Euroopassa eikä kansansuvereniteetti-idea kadonnut keskiajallakaan. Esimerkkinä tästä Canovan mainitsee Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan, jossa keisarin valinneet vaaliruhtinaat totesivat ainakin muodollisuuksissa olevansa valinnan tekevä Rooman kansa.

Vakiintuneissa demokratioissa kansansuvereniteetti tulkiutuu eri tavoin liberalistisissa ja populistisissa demokratiakäsityksissä. Liberaalille demokratialle keskeisiä ovat yksilöiden ja vähemmistöjen oikeudet, laillisuusperiaate ja oikeusturva, erityisesti valtion harjoittamaa mielivaltaa tai enemmistön tyranniaa vastaan. Populistisessa demokratiakäsityksessä puolestaan politiikka perustuu varauksitta kansan tahdon, tai käytännössä enemmistön kannan mukaiseen toimintaan – sikäli kuin enemmistön tahto saadaan määritettyä esimerkiksi kansanäänestyksissä (Canovan 2004, 244; vrt. esim. Abts ja Rummens 2007, Riker 1982). Yhdistäväksi tekijäksi jää tällöin se, että vain kansa voi olla poliittisen vallankäytön legitimoiva taho. Canovan (2005, 43) ilmaisee kansansuvereniteetin idean John Stuart Millin siteeraten: hallittujen tulee saada päättää hallinnostaan. ("The question of government ought to be decided by the governed.")

Kansansuvereniteetti on voimakkaimmillaan ja selkeimmillään silloin, kun on kansa, joka voi toimia yhtenäisesti: "when *the* people can act as *a* people." Tällaisia tilanteita esiintyy vain harvakseltaan. Sellaisia voidaan kuitenkin tunnistaa historiasta vallankumousten yhteydessä, esimerkiksi kommunismin romahtaessa Itä-Euroopassa vuonna 1989. (Canovan 2005, 45.) Vastaava tilanne toistuu kansanvaltaisissa yhteiskunnissa vähemmän dramaattisena aina valtiollisten vaalien yhteydessä. Toisaalta voidaan ajatella, että kokonainen kansa on niin suuri poliittinen voima, että sellaiselle on luontevaa olla latenttina taustavoimana ennemmin kuin osana jokapäiväistä politiikkaa.

Kuitenkin on aiheellista kysyä, onko suvereenia kansaa olemassa poliittisena toimijana vai onko kyseessä vain kertomus sellaisesta. Stanley (2008, 101) kuvaa kansansuvereniteetti-idean kansanvaltaisten järjestelmien perustamismyytiksi. Esimerkkinä perustamismyytistä hän viittaa Canovanin (2005) tavoin Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksen johdantoon, jossa julistajat ilmoittavat edustavansa kansaa: "We the People of the United States..." Usein ajatellaan, että kyseessä on jotakin suurempaa kuin julistuksen

allekirjoittaneet henkilöt ja ne yksilöt, jotka ovat valtuuttaneet heidät tehtäväänsä. Näin tulee esiin jälleen yksi tapa tulkita, mikä on kansa: kyseessä voi myös olla käsitys historiallisesta olennosta, eräänlaisesta kansanruumiista, joka on olemassa sukupolvesta toiseen, samanaikaisesti sekä kollektiivisena olentona että elävien yksilöiden joukkona (Canovan 2005, 100-101).

Stanley pitää kansansuvereniteetin ideaa populistien valttikorttina. Hän tarkoittaa sillä sitä, että kun kaikissa demokratioissa on jo hyväksytty ajatus siitä, että valta kuuluu kansalle ja kansa on ainoa legitiimi vallan lähde, populistit saavat hyväksyntää vaatiesaan vallan palauttamista kansalle ja koko kansalle mahdollisimman suoraa pääsyä poliittiseen päätöksentekoon: maailmasta tulisi parempi paikka, jos kansan ääni kuuluisi politiikassa (Stanley 2008, 104). Tähän ns. valttikorttiin perustuvaa politiikkaa voidaan kuitenkin pitää myös populistien heikkona kohtana, sillä kansansuvereniteettiin on vaikeaa suhtautua johdonmukaisesti ja järkevästi, koska silloin joudutaan kohtaamaan kysymykset siitä, kuka tai mikä on se suvereeni kansa, jolle valta kuuluu ja miten kansan mielipide muotoutuu (Canovan 2005, 88).

Abts ja Rummens (2007, 411-413) kirjoittavat, että kansansuvereniteetti-idea ei kuitenkaan välttämättä edellytäkään yhtä pysyvää kansa-määritelmää, vaan demokraattinen politiikkaprosessi voi tuottaa erilaisia hetkellisiä tulkintoja siitä, ketkä ovat kansa. Näin tulkittuna kyseessä ei ole minkäänlainen mystinen kollektiivinen tahto, vaan kansalaisten yhteisöllisyys kaikessa moninaisuudessaan. Yksilöiden oikeudet toimivat silloin enemmistön tyrannian torjuna, ja kansansuvereniteetti puolestaan toimii tällöin vastavoimana sille, että jokin erityisryhmä muuttaisi perustuslain turvaamat oikeudet omiksi etuuskikseen. Näin voidaan myös vastata kysymykseen siitä, mitä eroa on kansansuvereniteetillä ja demokratioilla: kyseessä on jännite enemmistön absoluuttisen vallan ja perustuslaillisen kansanvallan välillä. Vastaava jännite on olemassa myös ääri-liberaalin demokratian suunnalla: jos valta hajaantuu täysin puhtaaksi moninaisuudeksi ilman poliittista yhteistoimintakykyä ja -sääntöjä, demokratia lakkaa toimimasta. Tällöin perustuslaillinen demokratia on kultainen keskite, jossa tasapainoillaan kansansuvereniteetin ja yksilöiden oikeuksien välisten jännitteiden välissä.

Kansansuvereniteetti-idea on altis myös ahdasmielisille tulkinnoille. Esimerkiksi populismiin voi esimerkiksi liittyä myös suoranainen puoluevastaisuus, jos puolueet nähdään ylimääräisinä tai jopa haitallisina välikappaleina kansan ja poliittisen päätöksenteon välillä. Se puolestaan voi jättää sijaa väitteille, joissa karismaattinen johtaja esiintyy kansan tahdon edustajana. (Deiwiks 2009, 5.) Tosin silloinkin karismaattisen johtajan vetämä liike voi olla ennemmin seurausta populismiin johtaneista tilannetekijöistä kuin populismin syy, jos populistijohtaja toimii useiden populististen vaatimusten yhdistävänä tekijänä muuttaen hajanaiset vaateet yhdeksi liikkeeksi (Laclau 2005).

Jos kansansuvereniteetti-idea kytkeytyy nationalismiin, siihen voi liittyä myös useiden kansojen muodostamien valtioiden ja valtioliittojen vieroksunta samoin kuin muikin kansallisvaltioiden ulkopuolinen vallankäyttö. Vaikka kansainvälinen yhteistyö sinänsä sopinee populistille, se muodostaa ongelman, jos yhteistyön myötä valta siirtyy etäälle populistin omalta kansalta useiden kansojen yhteiseen päätöksentekoon – tai jopa järjestelmään, jossa kansa ei ole erityisen merkittävä tekijä, kuten pääomamarkkinoille. Tämä jännite heijastunee myös politiikan kieleen: sana kansainvälinen lienee yleensä kansansuvereniteetin kannalta neutraali, kun taas sana ylikansallinen kuvanee useimmiten tilannetta, jossa kansansuvereniteetti on uhattuna tai ohitettuna.

Kansansuvereniteetin periaate on kirjattu myös Suomen perustuslain 2 § 1. momenttiin: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta." Momentti sisältää viittauksen kansansuvereniteettiin, ja samassa virkkeessä todetaan sen toteutuminen edustuksellisen demokratian kautta. Virke on säilytetty muuttumattomana aina Suomen ensimmäisestä vuoden 1919 hallitusmuodosta alkaen. Suomen perustuslakiuudistuksen yhteydessä täsmennettiin, että kyseiseen lausumaan sisältyy kansansuvereenisuus valtiosäännön peruseriaattena: "Säännös ilmaisee kansansuvereenisuuden periaatteen ja osoittaa Suomen valtiojärjestyksen rakentuvan olennaisesti edustuksellisen demokratian varaan. Lisäksi se osoittaa eduskunnan aseman ylimpänä valtioelimenä. Kun eduskunnan tehtäväksi asetetaan valtiiovallan haltijana olevan kansan edustaminen, ei eduskunnan rinnalla voi olla muita, sen kanssa kilpailevia valtioelimiä." (HE 1/1998.)

Onko Suomen perustuslain esitöissä esiintyvä kansansuvereenisuus sama asia kuin populismiteorioissa käsitelty kansansuvereniteetti-idea, ja erityisesti onko näin soveltamassani Stanley'n (2008) populismimääritelmässä? Suomen perustuslain kansansuvereenisuus on edellä esittelemistäni tulkinnoista selvästi lähinnä käsitystä siitä, että kansa on ainoa taho, joka voi oikeuttaa valtiiovallan käytön. Stanley'n määritelmän kansansuvereniteetti-ideaan nähden se on etäinen, koska laintulkinnassa ei oleteta kansan tahdon määrittävän muuten kuin kansanedustajien (määrä)enemmistön tahtona. Tätä korostaa vielä se, että eduskunta ei voi perustuslakia muuttamatta delegoida valtaansa kansaanestykseen muuten kuin neuvoo-antavalla tasolla. Kuviteltavissa on myös sellainen tilanne, jossa 5/6-enemmistö kansanedustajista voisi Suomen perustuslakia rikkomatta päättää, miten kansanedustajat valitaan, kuka saa osallistua vaaleihin ja järjestetäänkö sellaisia enää ylipäätään – silloin puolestaan kansa nähtäisiin mitä todennäköisimmin suvereenin vallan käyttäjänä muuten kuin edustajiensa välityksellä.

2.5.4 Populismien ydintekijä 4: Kansan ylistäminen ja eliitin herjaus

Populisteille kansa on enemmän kuin ainoa legitiimi poliittisen vallan lähde ja vallankäytön oikeuttaja. Populismiin liittyy sen lisäksi tavallisen kansan ylistäminen ja eliitin herjaus. Ilmiö on monipuolisempi ja säännönmukaisempi kuin pelkkä kaikenlaisten positiivisten määreiden liittäminen kansaan ja negatiivisten luonnehdintojen liittäminen eliittiin.

Stanley (2008, 105-106) korostaa kansan ylistämisen ja eliitin herjauksen tilannesidonnaisuutta: vastakkainasettelun sisältö riippuu siitä, minkälaisiin ideologisiin aineksiin populismin ydinominaisuudet liittyvät. Esimerkkinä hän mainitsee 1990-luvun puolalaiset katoliset populistit, jotka vetosivat kristillisiin arvoihin ja kansallistunteeseen, jolloin eliitin kavaluus samastui liberalismiin ja ateismiin. Toisena esimerkkinä Stanley mainitsee tilanteet, joissa kansan erinomaisuus samaistetaan tiettyyn etniseen väestöryhmään, ja kansan ylistäminen voi ilmetä kantaväestön erinomaisuuden korostamisena. Silloin eliittiä puolestaan saatetaan syyttää ulkopuolisten tahojen etujen ajajaksi tai kansan etnistä yhtenäisyyttä monikulttuurisuuden keinoin rapauttaviksi peppureiksi. Yhteistä erilaisille kansan ylistyksille on se, että kansa sinänsä on ylistämisen arvoinen, eikä kyseessä ole pelkästään eliitin sortamien altavastaajien joukko.

Taggart (2004) puolestaan kuvaa kansan ylistämistä *sydänmaa*-käsitteellä (heartland), jota hän puolestaan käyttää koko populismi-ilmiön määrittelyyn. Sydänmaa on kuvitelma ideaalisesta maailmasta, jota populistit tavoittelevat ja josta populistien arvomaailma kumpuaa. Kyseessä on eräänlainen utopia hyvästä yhteiskunnasta, mutta toisin kuin utopiat yleensä, sydänmaa ei ole tulevaisuussuuntautunut visio, vaan päinvastoin kyseessä on muistojen kultaama menneisyys, jossa monet asiat olivat paljon paremmin kuin nykyaikana, eivätkä poliittiset ristiriidat ja yhteiskunnalliset muutokset riivanneet arkista elämänmenoa.

Tällaisen kuvitteellisen maailman avulla määrittyy myös se ns. todellinen kansa, jonka arvojen mukaan politiikkaa tulisi toteuttaa. Taggartin mukaan sydänmaan kansa on populistien tarkoittama kansa (Taggart 2004, 274). Siksi populistisen kansa-käsityksen ymmärtämiseksi pitää hänen mukaansa ensin tunnistaa, mikä on sydänmaa. Tosin Taggart toteaa samassa yhteydessä, että kansa on käsitteenä vailla täsmällisiä rajoja ja että myös eri populisteille käsite kansa voi tarkoittaa eri asioita.

Taggart (2004, 274) kirjoittaa, että sydänmaa on paikka, jossa vallitsee kansan yhtenäisyys ja homogeenisuus, jota eliitti ei ole sekoittanut. Kyseessä ei ole mikään historiallinen tilanne, vaan romantisoitu, utuinen ja häilyvä kuvitelma menneestä. Sydänmaata voidaan hahmottaa myös toiselta suunnalta: siellä ei ole ongelmia, joita poliittinen kähmintä, globalisaation haasteet, byrokraatit, intellektuellien viisastelu, korruptio, maahanmuuttajat tai kireä verotus aiheuttavat. Kyseessä on kuitenkin ennemmin tunnetila kuin järkeillen saavutettu visio: "... heartlands are something that is felt rather than reasoned."

Mény ja Syrel (2002, 6-7) tulkitsevat Taggartin populismianalyyssejä siten, että niissä populismi tulkitsetaan edustuksellisen demokratian taudiksi: "as the pathology of representative politics". Tällöin terve demokratia on sellainen, jossa hierarkkinen suhde hallittavien ja hallittujen välillä on hyväksytty ja toimiva, kun populismi puolestaan pyrkii luomaan sille vaihtoehtoja, kuten kansanäänestyksiin perustuvaa suoraa demokratiaa, ruohonjuuritason osallistumista tai toisena ääripäänä autoritaarista hallintoa (esim. Taggart 2002, 71).

Taggartin sydänmaa-teoriaa voi kritisoida siitä, että siinä kansa-käsityksen epämääräisyys vain siirtyy sydänmaa-käsitteen epämääräisyydeksi, eikä populismin ymmärtäminen siten helpotu. Päinvastoin populismin tulkinta monimutkaistuu, kun ilmiö pitäisi ymmärtää kuvittelemalla, minkälaisia tunteita populistit kokevat sen sijaan, että esimerkiksi keskityttäisiin tarkastelemaan, minkälaisia käsityksiä populistit antavat kansasta, jonka tahtoa populismin mukaan tulee noudattaa. Toisaalta Mudde (2004, 546) korostaa sitä, että sydänmaa-käsite tuo esiin populistisen kansa-käsityksen häilyvyyden: hän kirjoittaa, että sydänmaan kansa on mielikuvituksen tuote, eräänlainen myyttinen konstruktio, joka on mahdollisesti täysin irrallaan todellisuudesta tai korkeintaan jokin väestön osajoukko.

Sydänmaa-käsite kokoaa kuitenkin yhteen lukuisia populismille tyypillisiä ominaisuuksia: menneisyyden hyvien puolien arvostuksen, ahkeruuden, maltillisuuden, uudisraivaajahengen ja perinteiden arvostuksen, sekä sen, että tavallisuus on kansalaiselle hyvä päämäärä huipulle pyrkimisen sijaan. Sydänmaassa tavallisuus ja arki riittävät onnellisuuteen.

Joskus populismi saavuttaa jopa liki uskonnollisia piirteitä, jos populistit esittävät, että on yksi oikea universaali totuus hyvästä politiikasta. Populismille tunnusomaista on, että on olemassa selkeästi oikea ja väärä, sekä on olemassa viisas politiikka ja sitä vastassa korruptoitunut itsekkyyys. (Taggart 2004, 279.)

Sydänmaa-utopia on yksinkertaistaen tulkittavissa esimerkiksi siten, että Suomessa 1970-luvulla SMP:n populismi haikaili vielä 1950-luvulla vallinnutta pienviljelijä-yhteisöä, jossa kristillisiä arvoja ja ahkeruutta kunnioitettiin ja pienviljelijät saivat elantonsa kovalla työllä omasta maastaan. Kaikesta oli pulaa, ja kaikki olivat yhdessä köyhiä, mutta onnellisia. Vastaavasti 2010-luvulla Perussuomalaisten populismissa muistellaan lämmöllä 1980-lukua, jolloin globalisaation vaikutuksia ei huomannut suomalaisten arjessa, EY-lainsäädäntö oli jossain kaukana muualla, hyvinvointivaltio oli huipussaan ja erilaiset vähemmistöryhmät olivat asuneet Suomessa sukupolvien ajan. (Vrt. Ruostetsaari 2011, 127.)

2.6 Kansanäänestysten, suoran demokratian vaatimusten ja populismin kimurantti suhde

Populistisen ideologian mukaan suvereeni valtiovalta kuuluu kansalle ja toteutettavan politiikan pitää noudattaa kansan tahtoa. Tätä tulkitaan usein siten, että populismiin sisältyisi vaatimus suorasta demokratiasta edustuksellisen demokratian sijaan, ja lukuisat tutkijat yhdistävätkin populismin suoran demokratian vaatimukseen (mm. Wiberg 2011, 53-56, Ruostetsaari 2011, 106). Vaatimus kansanäänestysten lisäämisestä on yleistä populististen liikkeiden keskuudessa, ja esimerkiksi Mudde (2007, 152) toteaa lähes kaikkien populististen radikaalioikeistopuolueiden vaativan kansanäänestysten käyttöä nykyistä useammin.

Populismin ja kansanäänestysvaatimusten välille ei kuitenkaan voi vetää yhtäläisyysmerkkiä, vaikka kyseessä olisikin populismille tyypillinen ominaisuus. Tässä tutkielmassa sovellettu populismimääritelmä ei pidä suoran demokratian vaatimuksia populismin ydintekijänä, vaan olennaisempaa populismille on se, että kansan enemmistön tahto ohjaa politiikkaa, tapahtui se sitten suoraan tai edustuksellisesti (Stanley 2008, 104-105). Tosin Stanley'n määritelmää on tulkittu myös siten, että populismin ydintekijä on *johtajuus ilman välikäsiä* (unmediated leadership), jolla tarkoitetaan toisinaan kansan tahdon ilmentymistä populistisen liikkeen ohjelmassa ja toisinaan poliittista järjestelmää, jossa kansalaiset voivat ottaa osaa päätöksentekoon muutenkin kuin valitsemalla poliittiset päättäjät vaaleissa (Deegan-Krause ja Haughton 2009). Olisi kuitenkin turhaa yksinkertaistusta kuvitella, että jos kansa käyttäisi suvereenia valtaansa kansanäänestyksissä, eliitin ja kansan vastakkainasettelu poistuisi vallan siirryttyä kansalle. Kuten edellä kohdassa 2.3.1 todettiin, että vaikka kansan preferenssit pysyisivät vakaina ja ne tunnetteisiin, äänestyksen lopputulos riippuu käytettävästä äänestysjärjestelmästä (Riker 1982).

Eduskuntavaaliohjelmatekstien tutkimiseksi on kuitenkin päätettävä, kuinka suhtautua lausumiin, joissa vaaditaan kansanäänestyksiä. Ovatko sellaiset lausumat populismia? Vaikka kyseessä ei olisikaan populismin ydintekijä, kansanäänestysten lisääminen, kansanäänestysten sitovuuden lisääminen tai valtiosäätöön kirjattavat vaatimukset kansanäänestyksistä tiettyjen asioiden yhteydessä ovat kuitenkin asioita, joita usein pidetään populismina. Populistisille demokratiatulkinnolle erityisen tyypillisiä ovat valtiosääntötasoiset suoran demokratian vaatimukset (Stanley 2008, 102).

Kansanäänestyksiä on lukuisia erityyppisiä, ja niiden vaikutus poliittiselle järjestelmälle sekä tuloksien manipulointavuus eroavat toisistaan. Maija Setälä (1999) jaottelee kansanäänestykset ad hoc -äänestyksiin, lainsäädäntöä kontrolloiviin äänestyksiin sekä kansanäänestysaloitteeseen. Ad hoc -kansanäänestykset ovat poliittisten vallankäyttäjien päätöksellä järjestettyjä äänestyksiä, joissa kysymyksenasettelu ja äänestysajankohta ovat äänestyksen järjestämisestä päättävän tahon valittavissa. Esimerkiksi Suomen perustuslain 53 § säädetty mahdollisuus neuvoa-antavaan kansanäänestykseen on ad hoc -tyyppinen. Suomessa kansanäänestyksen tulos ei ole eduskuntaa sitova, mutta muissa järjestelmissä päätös voi ratketa jo kansanäänestyksessä.

*Kansanäänestysaloite*⁴ (popular initiative) tarkoittaa tilannetta, jossa tietty määrä kansalaisia voi vaatia kansanäänestystä lakiehdotuksen hyväksymisestä tai velvoittaa parlamenttia muuttamaan lakia tai muuten toimimaan vaaditulla tavalla, jos vaatimus hyväksytään kansanäänestyksessä. Silloin kyseinen laki olisi mahdollista säätää riippumatta parlamentin hyväksynnästä (Setälä 1999). Tällaisia suoran demokratian vaatimuksia liitetään usein populististen liikkeiden kuvauksiin. Kansanäänestysaloite ei kuitenkaan välttämättä siirtäisi valtaa eliitiltä kansalle, sillä esimerkiksi varakkailta etujärjestöillä on mahdollisuus vaikuttaa politiikan agendaan (Wiberg 2011, 53-56).

Ad hoc -kansanäänestysten järjestämiseen voi olla monia motiiveja. Esimerkiksi jos parlamentti ei pysty tekemään päätöstä vaikeassa kysymyksessä, ongelma saatetaan lykätä kansanäänestykseen. Näin voi tapahtua myös tilanteessa, jossa puolue on jakautunut ja jossa puolueen sisällä tehty päätös suuntaan tai toiseen uhkasi hajottaa puolueen. Kyseessä voi olla myös strateginen politikointi, esimerkiksi sellainen, jossa kansanäänestyksen järjestämistä esitetään siksi, että esittäjä on parlamentissa vähemmistössä ja yrittää siksi saada asian päätettäväksi muualla kuin parlamentissa. (Setälä 1999.)

Lainsäädäntöä kontrolloivat kansanäänestykset voivat olla 1) pakollisia tiettyjen lakien hyväksymiseksi, esimerkiksi jos vaaditaan kansanäänestys perustuslakimuutoksen hyväksymisestä, 2) lakeja kumoavia kansanäänestyksiä, jos esimerkiksi parlamentin säätämästä laista voidaan vaatia kansanäänestys, jossa laki saatetaan perua tai 3) kansanäänestysveto, jossa uusi laki pitää hyväksyä kansanäänestyksessä ennen sen voimaantuloa. Näissäkin tapauksissa kansanäänestysten järjestämisen ensisijainen motiivi ei aina välttämättä ole oletetun kansan tahdon mukaan toimiminen, sillä lainsäädäntöä kontrolloivat kansanäänestykset suosivat niitä, jotka pitävät status quo parhaana politiikkana. (Setälä 1999.)

Wiberg (2011, 42-44, 53-56) nostaa esiin kysymyksen siitä, pystyisikö kansa tekemään laadukkaampia päätöksiä kuin asiaan perehtyneet poliitikot. Populismien näkökulmasta kysymys jää irrelevantiksi, koska politiikan pitää noudattaa kansan tahtoa: kansa voi tehdä huonoja päätöksiä, mutta kansa on aina oikeassa. Siksi kysyttäessä, onko kansanäänestysten vaatiminen populismia, ongelmana onkin ensisijaisesti sosiaalisen valinnan riippuvuus päätössäännöistä ja äänestysten manipulointavuus. Valistunut populistitietää, että kansanäänestykset voivat olla vain eräs tapa, jolla eliitti käyttää valtaa kansan nimissä. Sen vuoksi voisikin olla aiheellista tarkastella erikseen ehdotukset ad hoc -kansanäänestysten järjestämisestä potentiaalisena opportunistisena ja taktikointina ja toisaalta vaatimukset kansanäänestysjärjestelmistä sekä suoran demokratian lisäämisestä

---

4 Käytän termiä kansanäänestysaloite erottaakseni asian Suomen perustuslain 53 §:ssä säädetyistä kansalaisaloitteesta, josta ei seuraa kansanäänestystä, vaan aloite käsitellään eduskunnassa samaan tapaan kuin kansanedustajien lakialoitteetkin.

edustuksellisen tilalle populismin ydinominaisuutena. Tutkimusasetelmani yksinkertaistamiseksi käsittelen kuitenkin kumpiakin populismiin kuuluvina ominaisuuksina. Kansanäänestyksiin liittyy sentään yksi selkeä asia: kansa tarkoittaa tässä tapauksessa äänioikeutettuja henkilöitä.

2.7 Populismiteorioiden yhteenveto

Edellä esittelemäni populismiteoriat ovat hyvin erilaisia, ja ne on muodostettu erilaisista lähtökohdista. Teorioita kuitenkin yhdistää se, että niiden mukaan politiikan populistisuutta voidaan kuvata jatkumona epäpopulistisesta populistiseen. Tällöin voidaan puhua *kaksilaitaisista malleista* (two-strand model), jollaisia ovat esimerkiksi edellä osiossa 2.3.2 kuvaamani Canovanin (1999) jaottelu käytännölliseen ja lunastavaan demokratiaan sekä osiossa 2.5.2 kuvaamani Laclauin (2005) analyysissään luomat käsitteet eroavuusajattelu ja samanarvoisuusajattelu. Niinpä voidaan ajatella, että teoriat kuvaavat samaa ilmiötä eri näkökulmista, Canovan strukturaalisesti ja Laclau diskurssianalyttisesti (taulukko 1).

Teoreetikko	Epäpopulistinen	Populistinen
Canovan (1999)	käytännöllinen (pragmatic)	lunastava (redemptive)
Laclau (2005)	eroavuusajattelu (logics of difference)	samanarvoisuusajattelu (logics of equivalence)
Abts ja Rummens (2007)	liberalistinen tauti (logic of liberalism)	perustuslaillinen demokratia populistinen tauti (logic of populism)

Taulukko 1. Poliitiikan ulottuvuuksia epäpopulistinen–populistinen-akselilla.

Abts ja Rummens (2007) haastavat kaksilaitaiset mallit esittämällä *kolmiosaisen mallin* (model of three logics). Siinä populismi on yksi ääripää ja liberalismi toinen ääripää. Niiden välille sijoittuu perustuslaillinen demokratia, jonka Abts ja Rummens kuvaavat maltillisena ja järkevänä keskitienä liberalismiin ja populismin ollessa uhkia demokratialle tai kansanvallan sairauksia, jotka voivat estää demokratian kunnollisen toiminnan. Liberalismin taudinkuva on valtakeskittymien sumentuminen ja vallankäytön muuttuminen anonyymiksi lainkäytöksi ja valtionhoidoksi vailla yhteisiä päämääriä. Populismien vika puolestaan on enemmistön pidäkkeetön tyrannia. Vielä vakavampi populismiin liittyvä vaara on tilanne, jossa kansan tahdon määrittämisen vaikeuteen vastataan tulkinnalla, että kansan tahto ruumiillistuu populistijohtajassa, mikä puolestaan voi johtaa itsevaltaiseen politiikkaan. Sellainen tosin muodostaisi jälleen tarvetta uudentalaiselle populismille, kun valta halutaan itsevaltiaalta takaisin kansalle.

3. POPULISMIMÄÄRITELMÄT SUOMALAISESSA TUTKIMUKSESSA

Populismia on tutkittu Suomessa ensimmäistä kertaa laajamittaisesti 1970-luvun alussa Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) menestyttyä kunnallisvaaleissa ja presidentinvalitsijamiesvaaleissa sekä saatua 18 kansanedustajaa vuoden 1970 eduskuntavaaleissa. Tämän jälkeen politologisessa populismitutkimuksessa vietettiin hiljaiseloa, ja populismia sivuttiin lähinnä pohjoismaista oikeistoradikalismia tarkastelleissa tutkimuksissa sekä tutkittiin osana Suomen poliittista historiaa, kunnes Perussuomalaisten vaalivoiton myötä vuonna 2011 julkaistiin jälleen uutta kirjallisuutta aiheesta.

Populismi herättää kiivaita tunteita puolin ja toisin. Esimerkiksi Perussuomalaisten tapauksessa jopa muiden osapuolten inhimillisyys kyseenalaistetaan: "Soini antaa perussuomalaisille useita inhimillisiä piirteitä. ... Puoluetta identifioidaan myös määrittelemällä muut ominaisuuksiltaan päinvastaisiksi" (Mickelsson 2011, 167). Siksi suomalaisella populismitutkimuksella olisikin paljon annettavaa yhteiskunnalliselle keskustelulle, jotta asiasta pystyttäisiin puhumaan rakentavalla tavalla selkein käsittein.

3.1 Suomalaisen populismin lyhyt esihistoria

Suomessa toimineista puolueista populismi on liitetty ensisijaisesti SMP:n ja siitä lohjenneen, mutta toiminnaltaan lyhytikäiseksi jääneen Suomen Kansan Yhtenäisyyden Puolueen (SKYP) ohjelmiin, sekä SMP:n raunioille perustettuihin Perussuomalaisiin. Eliitinvastaisuutta, joka on aina ollut eräs populismin ydinominaisuus, on esiintynyt Suomessa jo aiemminkin: 1900-luvun alussa Maalaisliitossa pykäläläiset vaikuttivat puolueensisäisenä antielitistisenä liikkeenä (Ruostetsaari 2011, 112). Voimakkain vastakkainasettelu tapahtui kuitenkin täysipainoisten ideologioiden sosialismin ja konservatismiin välillä kärjistyen sisällissodaksi vuonna 1918.

Suomessa vaikutti 1930-luvulla pienviljelijöiden protestiliike, joka muodosti Suomen pienviljelijäin puolueen ja Kansanpuolueen sekä sai muutamia edustajia valtiopäiville. Puolueiden toiminta jäi lopulta lyhytaikaiseksi ja organisaatiot hajanaisiksi, eivätkä kyseiset puolueet saaneet kansanedustajapaikkoja enää vuoden 1945 vaaleissa. Puolueiden tavoitteissa oli yhtäläisyyksiä Yhdysvaltojen The Populist Party:n kanssa, ja siksi populismi-käsitteen käyttö voi olla perusteltua. (Helander ja Toivonen 1971, 45-60.) Tämän tutkielman tarkasteluajanjakson puitteissa en kuitenkaan tutki syvällisemmin kysymystä siitä, kuinka populistisia SMP:n ja pienviljelijäpuolueiden ohjelmat olivat Stanleyn populismimääritelmän mukaan tulkittuna.

Omana erikoisuutenaan suomalaisen populismin saralla voidaan mainita myös Ernesti Hentusen johtamana ja osin henkilökohtaisena pyrintönä 1940- ja 1950-luvuilla toiminut Radikaalinen kansanpuolue, joka oli räväkän eliitinvastainen. Hurjimmillaan puolue tosin hyökkäsi kaikkia vastaan (Uola 1997).

Tutkiessaan Hentusen johtamien liikkeiden historiaa Uola määritteli, että populismia on kansalaisten suosiota tavoitteleva poliittinen toiminta, jonka taustalla ei ole varsinaista ideologista tavoitetta tai jonka ideologiset tavoitteet ovat toisarvoisia poliittisen vallan tavoittelun rinnalla. Hän määrittikin populismin käytännössä opportunistiksi rajatesaan populismin ulkopuolelle kaikki ideologisiin päämääriin tähtäävät puolueet ja

poliittiset liikkeet. Toisin kuin monet populistista retoriikkaa tarkastelleet tutkijat, Uola rajaa populismin ulkopuolelle kaikki ideologisiin päämääriin pyrkivät liikkeet riippumatta siitä, käyttivätkö ne demagogisia keinoja pyrkiessään päämääriinsä ja tavoitellessaan kansansuosiota. (Uola 1997, 9.)

"Populismin määrittelyn ongelmana on kuitenkin, millä tavoin populismi eroaa muusta, yhteiskuntaan olennaisesti kuuluvasta suosion tavoittelusta ja politiikkaan usein syystäkin yhdistetystä katteettomien lupauksen, eritoten vaalilupauksen, antamisesta. Demagogiaahan on politiikassa käytetty aina riippumatta siitä, onko käyttäjä leimattu populistiksi vai ei." (Uola 1997, 8)

Uolan populismimääritelmä eroaa jyrkästi soveltamastani Stanley'n (2008) määritelmästä: Uola määrittelee populismin ideologiattomuudeksi, kun taas Stanley puolestaan määrittelee populismin ideologiaksi. Uolan populismimääritelmä antaa kuitenkin tuntumaa siihen keskustelutapaan, jossa populismia on käytetty haukkumasanana poliittisessa puheessa. Myös Uola esittää kuitenkin populismin keskeiseksi sisällöksi kansan ja eliitin vastakkainasettelun, vaikka hän ei pidäkään sitä ideologisena asetelmana.

"Populismin tavoitteeksi on populistien omasta näkökulmasta kuitenkin ennen muuta nähty tavallisen kansan asian ajaminen; periaatteellisena ja usein käytännön politiikkaankin liittyvänä populismin vastakohtana on ollut etuoikeutettu poliittinen eliitti, joka ei ole käyttänyt valtaa 'kansan tahdon' mukaisesti." (Uola 1997, 6-7)

3.2 SMP:n vaalimenestystä seurannut suomalaisen populismitutkimuksen alku

Suomalaisen populismitutkimuksen klassikkoteos on Voitto Helanderin (1971a) toimittama *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Teokseen sisältyvässä artikkelissaan Helander (1971b) soveltaa ajan uusinta populismiteoriaa (mm. Ionescu ja Gellner 1969) määritellen populismin perinteisen maalaisyhteiskunnan arvomaailmaa haikailevaksi liikkeeksi, jonka ihanteena on kyläyhteisöllisyys. Populismi tulkittiin tässä tapauksessa agraaripopulismiksi (vrt. Canovan 1982, Taggart 2004). Populismin ihanteina on täten elämäntavoiltaan yksinkertaisten ihmisten kunnioitus sekä uudisraivaajajenkinen moraalinen: ahkeruus ja riippumattomuus.

Kuten kaikki populistit, SMP julisti olevansa kansan asialla. Helander (1971b, 16-17) tulkitsi, että puolueen kansa-käsitys on yksilöiden muodostama kokonaisuus, jota yhdistävät yhteiset arvot, normit, kokemukset ja yhteenkuuluvaisuuden tunne suuremmissa määrin kuin mitkään muodolliset organisaatiot. Perinteisten arvojen kunnioituksen keskeiseen asemaan vaikuttivat myös tilannetekijät ja yhteiskunnan rakennemuutos, kuten maalta- ja maastamuutto.

Populistisen liikkeen ominaisuuksiin liitettiin suoran demokratian suosiminen edustuksellisen sijaan, koska edustukselliseen demokratiaan liittyy välikäsiä, jotka estävät kansaa käyttämästä sille kuuluvaa valtaa. Populismin ideologiasta Helander kirjoittaa, että kyseessä on "löyhä ideologia, johon on usein vielä kytkeytynyt tietty politiikan vastaisuus" (Helander 1971b, 19). Lausumassa näkyikin samankaltaisuutta myöhempään ohuen ideologian teoriaan perustuviin tapoihin hahmottaa populismi.

Populismien ilmentymismuoto voidaan jaotella myös demokratian kehittyneisyyden mukaan: kehittyneessä demokratiassa populismiin liittyy haikailu menneisyyteen, ja muissa valtiojärjestelmissä puolestaan edistys kohti demokratiaa (Helander 1971b, 19-20). Äärimmillään tämä voi ilmetä demokratiaa vaativissa vallankumousliikkeissä, sillä silloin kansalla on selvä tahto: valta pois diktaattorilta.

SMP:n nousuun siivittänyt populismi ei kuitenkaan ollut systeeminvastaista politiikkaa, vaan kyseessä oli pettymys muihin puolueisiin (Sänkiäho 1971, 34-35). Populisten liikkeiden elinkaaren loppupuolelle puolestaan arvioitiin kolme vaihtoehtoa: 1) liike saavuttaa päämääränsä ja purkautuu, 2) liike pesiytyy ympäristöönsä, väljähtyy aatteellisesti muuttuen valtajärjestelmän osaksi tai olennaisesti toisentyypiseksi liikkeeksi, kuten nationalistiseksi tai sosialistiseksi tai 3) jokin muu poliittinen liike ottaa ajaakseen populistiliikkeen kannattajien asiat (Helander 1971b, 19).

1970-luvun alkupuoli vaikutti suomalaisiin populismikäsitteisiin, kun kotimaisten kokemusten myötä populismin käsite samaistettiin SMP:n agraaripopulismiin. Sitä kautta populismiksi mielletään usein edelleen kaikenlainen räväkkä sanailu, eduskuntaaloitteiden suurtuotanto ja menneisyyden haikailu, joita SMP aikanaan harjoitti. SMP:n puheenjohtaja Veikko Vennamon sutkaus "kyllä kansa tietää" on pysynyt populistipoliitikkojen huulilla vuosikymmenien ajan.

3.3 Populismikäsitteet Suomea käsittelevässä politiikan tutkimuksessa 2000-luvulla

Suomalainen populismitutkimus on empiiristä, ja se käsittelee suomalaisten ja pohjoismaisten populististen liikkeiden toimintaa, ajatusmaailmaa, kannatusta ja kannattajia sekä vaalimenestystä. Suomalaisessa populismitutkimuksessa sovelletut teoriat ovat ulkomaista alkuperää, ja tutkimuksissa kootaan yhteen kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä populismikäsitteitä, joista on tuotettu kotimaista käsitteistöä ilmiön tarkasteluun.

Radikaalin oikeistopopulismien nousu Euroopassa viime vuosikymmeninä näkyi myös suomalaisissa populismitutkimuksissa. Kestilä (2006) tutki, olisiko Suomi potentiaalinen kasvualusta radikaalille oikeistopopulismille, ja hän havaitsi vuosina 2002–2003 kootussa aineistossa tyytymättömyyden toteutettua politiikkaa kohtaan kytevän itsenäisyys–intergraatio-ulottuvuudella, eliitinvastaisuutena ja maahanmuuttovastaisuutena erityisesti niillä henkilöillä, jotka ovat opiskelleet niukasti tai jotka eivät yleisemmin ole olleet kiinnostuneita politiikasta.

Hynynen (2006) luonnehtii populismia ilmiöksi demokraattisen politiikan laidoilla niin oikeistossa kuin vasemmistossakin. Hän kuvailee populismia monisanaisesti, mutta ei nosta esille yksittäistä populismimääritelmää, vaan esittelee erilaisia populismille tyypillisiä ominaisuuksia. Sellaisista keskeisimpinä näyttäytyvät muun muassa karismaattinen johtajuus, eliitinvastaisuus, vetoaminen kansaan puolueiden ohjelmista riippumatta, kansan niin sanottujen synnynäisten hyveiden korostus, kansanäänestysten puolto ja joukkoliikehdintä kansallisen yhteisön ollessa hämmennystä herättävissä tilanteissa. Hynynen kirjoittaa, että populistit etsivät aina syntipukin jostakin, kuten Euroopan integraatiosta ja eliittien sanelemasta EU:n laajenemisesta tai maahanmuuttajista, jotka ovat olleet erityisesti oikeistopopulistien vastustuksen kohteina Euroopassa.

Arter (2010) kirjoitti Perussuomalaisten menestyttyä Euroopan parlamentin vaaleissa ja tulevaa vaalimenestystä enteillen puolueen ideologiasta. Hän määritteli Perussuomalaiset populistiseksi radikaalioikeistopuolueeksi pitäen puoluetta aatesisällöltään vastaavana kuin monia muita Länsi-Euroopassa toimivia oikeistopopulistisia puolueita, joita ovat esimerkiksi FPÖ Itävallassa ja Dansk Folkeparti Tanskassa. Arter kuvaili populismia lähinnä vastustusideologiaksi, joka sisältää mm. eliitinvastaisuutta, establishmentinvastaisuutta, valtionvastaisuutta, ulkomaalaisvastaisuutta, vähemmistövastaisuutta ja älymystövastaisuutta. Perussuomalaisten ideologian tulkinnassa Arter on kuitenkin lähempänä nationalismia kuin populismia siten, kuin se tulkkiiuutuu soveltamassani Stanleyyn populismimääritelmässä (ks. luku 2.4). Arter pitää perinteisen konservatismiin ohella Perussuomalaisten keskeisenä ideologisena ydinkäsitteenä *nativismia*, jonka hän määrittelee viitaten Mudden (2007) tutkimuksiin: nativismin perusajatus on, että jokaista valtiota tulisi asuttaa sen kantaväestön, jolle muukalaiset ovat uhka. Nativismin idea voidaan näin tiivistää esimerkiksi iskulauseeseen "Suomi suomalaisille". Alkujaan nativismi-käsite on peräisin alkuperäiskansojen oikeuksia ajaneista liikkeistä, ja ellei nativismia täydennä esimerkiksi Suomen suuruuden tavoittelu, olisikin vastaavasti johdonmukaista vaatia Pohjois-Lappia saamelaisille.

Perussuomalaisten kasvu pienpuolueesta 39 kansanedustajan puolueeksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa poiki nopeasti runsaasti tutkimuskirjallisuutta. Ruostetsaari (2011) tutki Perussuomalaisten ja sen edeltäjien SMP:n, SKYP:n sekä Suomen pientalonpoikien puolueen ohjelmat alkaen vuoden 1959 eduskuntavaaliohjelmasta aina uusimpaan, Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmaan saakka. Ruostetsaaren tutkimus muodostaakin kiintoisan vertailukohdan tutkielmani johtopäätöksille, sillä hän käsittelee kokonaista puoluejatkumoa, jota on johdonmukaisesti kuvattu populistiseksi vuosikymmenien ajan.

Ruostetsaari määrittelee populismin kuvailemalla ilmiöstä ideaalityypin, johon hän vertaa puolueohjelmia kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin. Ruostetsaaren esittämä populismin ideaalityyppi sisältää huomattavasti enemmän ominaisuuksia kuin Stanleyyn (2008) populismimääritelmä. Ruostetsaari käsitteleeekin populismia samanaikaisesti sekä ideologiana että poliittisena liikkeenä. Ohuen ideologian käsitettä hän ei käytä. Ruostetsaaren metodi eroaa Stanleyyn soveltamasta myös taustoiltaan: ohuen ideologian teoria pohjautuu wittgensteiniläiseen perheyhtäläisyyskäsitteeseen, kun taas Ruostetsaaren tutkimusstrategiassa on kyse Max Weberin kehittämiin lähtökohtiin perustuvasta ideaalityypin konstruoinnista. Tosin Ruostetsaaren kuvauksessa on niin runsaasti ominaisuuksia, että kyseessä voisi olla jopa ns. maksimimääritelmä (ks. alaluku 2.2.2; Mudde 2007, 13-23).

Ruostetsaari määrittää populismiin yleisesti liittyvät ominaispiirteet seuraavalla luettelolla, josta olen kursivoinut ne ominaisuudet, jotka ovat populismin ydintekijöitä Stanleyyn määritelmässä; alkuperäisessä luettelossa ei ole kursivoituja (Ruostetsaari 2011, 106-107):

- *vetoaminen koko kansaan* (tasa-arvoisuus lain edessä, kansalaisten oman edun tavoittelun torjunta, yhteisen edun puolustaminen, *vetoaminen koko kansaan ilman luokkarajoja*)
- *anti-elitismi* (*kansan ja eliitin esittäminen vastakkaisina*, salaliittojen vastustaminen, *tavallisten kansalaisten arvostaminen*)
- *suoran ja välittömän demokratian lisäämisen vaatimus*

- antiestablishment-asenne (suurten ja keskitettyjen valtarakenteiden kritiikki): eduskunta, hallitus, tasavallan presidentti, virkamiehet/byrokraatia, oikeuslaitos, media
- antikapitalismi: valtion intervention kannatus, rahavallan/suuryritysten/markkinavoimien arvostelu; pienviljelijöiden, pienyrittäjien ja osuustoiminnan arvostaminen
- anti-intellektualismi: tieteen vastaisuus, henkisen työn ja teoreettisen koulutuksen halveksunta, teknokratian vastaisuus
- etnosentrisyys: *ylikansallisen vallankäytön arvostelu*, nationalismin korostaminen, protektionismi; maahanmuuttopolitiikan arvostelu; keskus–periferia-(maaseutu/kaupunki) -kritiikki
- *politiikan toimintatapojen arvostelu*: puoluepolitiikoinnin, puolueiden ja poliitikkojen arvostelu, politiikan vastaisuus; *poliitikkojen oman edun tavoittelun kritiikki*; usko vahvaan ja karismaattiseen johtajuuteen
- arvokritiikki: *rehellisyyden arvostus (huoli väärinkäytöksistä, rikollisuutta, korruptiota ja turvattomuutta kohtaan, auktoriteettien ja lainkuuliaisuuden palauttaminen)*; moraalisten, henkisten ja hengellisten arvojen puolustaminen; perheen arvostus; työnteon arvostus.

Tältäkin osin rajanteko Ruostetsaaren ja Stanleyyn populimimääritelmien välillä on tulkintaa, ja myös toisenlaiset johtopäätökset ovat mahdollisia. Esimerkiksi Ruostetsaaren luettelon arvokritiikki-kohta olisi ehkä tulkittavissa Stanleyyn tarkoittamaksi kansan ylistämiseksi, mutta tässä tapauksessa katson kuitenkin, että kyse on populismille tyypillisistä ominaisuuksista, jotka eivät ole sen ydinominaisuuksia (ks. alaluku 2.5.4).

Ohuen ideologian käsite on esillä Jungarin ja Jupskåsin (2011, 34) pohjoismaista populismia käsittelevässä tutkimuksessa. Tosin vaikka he viittavatkin Stanleyyn (2008) ja Canovanin (2002) populismimääritelmiin ja toteavat, että "populismi ei ole ideologia itsessään, vaan sillä on 'ohuen ideologian' luonne", heidän tulkintansa populismin ydinisällöstä eroaa tässä tutkielmassa soveltamastani Stanleyyn populismimääritelmästä. Jungar ja Jupskås esittävät, että populismin ydinominaisuuksia ovat 1) järjestelmänvastaisuus, 2) ajatus yhtenäisestä kansasta ja 3) kansansuvereniteetti. Lisäksi he mainitsevat populismille tyypillisiksi piirteiksi karismaattiset poliitikot, heikosti institutionalisoituneet puolueet ja poliittiseen retoriikan, jossa populistit katsovat edustavansa kansan tahtoa.

Jungar ja Jupskås (2011, 35-39) tarkoittavat populistien järjestelmänvastaisuudella eräänlaista eliitinvastaisuuden ja establishmentinvastaisuuden yhdistelmää, jossa kritiikin kohteena ovat sellaiset instituutiot, jotka eivät edusta oletettua kansan tahtoa tai joita ei johdeta demokraattisesti, kuten pankkeja tai suuryrityksiä. Pohjoismaiset populistit ovat kuitenkin sitoutuneet demokratian peruseriaatteisiin, ja heidän tavoitteenaan onkin muuttaa valta-asetelmia edustuksellisen demokratian pelisääntöjä noudattaen. Jungarin ja Jupskåsin kuvailema populistinen käsitys yhtenäisestä kansasta perustuu Canovanin (1999) analyysiin, ja on pääpiirteissään samanlainen kuin luvussa 2.5.1 esittelemäni näkemykset.

Jungar ja Jupskås (2011, 39-40) tulkitsevat populistisen kansansuvereniteettikäsityksen tarkoittavan sitä, että "edustajien tulee olla kuin ne, joita he edustavat" ja että "vaaleissa valittujen tulee heijastaa äänestäjiensä 'autenttista' mielipidettä". Täten he tulkitsevat kansansuvereniteetti-idean siten, että populismissa kansandustajien oikeus edustaa

kansaa perustuu johtohahmojen kykyyn ilmaista ja havaita kansan tarpeita sekä äänestäjien luottamukseen johtohahmoja kohtaan.

Wiberg (2011, 14-21) arvioi erilaisia populismimääritelmiä *Mitä populismi on?* -artikkelissaan. Seuraavassa luetteloin Wibergin esittämät määrittelyt siitä, mitä populismi on, sekä kuvaukset ominaisuuksista, jotka hän katsoi populismille tyypillisiksi, eritellen lausumat sen mukaan, sisältävätkö ne soveltamaani Stanleyyn (2008) määritelmään populismin ydinominaisuuksista.

”Populismi on” – populismin määrittävät tekijät

Stanleyyn (2008) määritelmän kanssa yhteensopivia määritelmiä:

- Populismin ydin on kansan (common people, ordinary people, the people) tai tavallisen pienen ihmisen (the little guy) puolella oleminen etuoikeutetun eliitin valtaa vastaan.
- Populismi on poliittinen ideologia tai retoriikka, jonka mukaan eliitti sortaa tavallisia ihmisiä.
- Poliittisena filosofiana populismin ydin on puolustaa tavallista kansaa sen kamppailussa etuoikeutettua eliittiä vastaan.
- Populistit väittävät edustavansa kansaa, he vetoavat kansaan, ja kansalaisten enemmistön tahto on heille jotenkin itsestään selvää.

Wibergin (2011, 14-21) populismimääritelmät, jotka jäävät Stanleyyn (2008) määritelmän ulkopuolelle:

- Populismi on poliittinen suuntaus, joka tavoittelee kansansuosiota tunneperäisillä, helposti omaksuttavilla tunnuksilla, vailla kokonaisvaltaista, perusteltua muutosohjelmaa.
- Populismia ovat kaikki poliittiset virtaukset ja liikkeet, joita leimaa laajan kansansuosion tavoittelu poliittista todellisuutta yksinkertaistaen ja kärjistäen sekä siihen liittyvä kansankiihotus.
- Populismi on karkeaa yksinkertaistamista ja tunteisiin vetoavaa, laskelmoitua kansankiihotusta ilman vaihtoehtoista poliittista ohjelmakokonaisuutta.
- Populismi on liike tai ideologia, joka luo tyytymättömyyttä ja protestia yksinkertaisella, demagogisella ja opportunistisella argumentaatiolla.
- Populistinen liike koostuu ohjelmallisia näkökohtia esittävästä johtajasta ja hänen seuraajistaan.
- Populismi on protestipoliittikkaa, joka vastustaa kulloisiakin vallanpitäjiä esittäen tilanteen mukaan vasemmistolaisia ja oikeistolaisia sekä liberaaleja että konservatiivisia vaatimuksia.
- Populismi on politiikkaa, joka tavoittelee valtaa vaatimalla kansalaisten enemmistön kannattamia asioita ilman kattavaa poliittista ohjelmakokonaisuutta.

Populismille tyypillisiä ominaisuuksia

Stanleyyn määrittelemän populismin ytimen ulkopuolelle jäävät ominaisuudet:

- Populismi on tyypillisesti ylhäältä johdettu reaktiivinen liike, joka kansan tyytymättömyyteen vedoten vaatii poliittista muutosta – tai muutoksen pysäyttämistä.
- Populismille on ominaista kompromissikyvyttömyys (Mudde 2004, 544).

- Populismi on paljolti ad hoc -politiikkaa.
- Populismi on tyypillisesti karismaattisen johtajan ympärille rakentunut protestiliike. Se on leimallisesti ei-liike ja anti-liike, jonka aatteellinen sisältö on kuvattavissa kattavasti erilaisilla anti-etuliitteisillä sanoilla.
- Populismi on protestia, jonka tyypillisiä kohteita ovat verot, byrokratia, maahanmuutto ja suuryritysten valta.
- Populismille on leimallista vahva epä-älyllisyys: monimutkaiset asiat yliyksinkertaistetaan yksiulotteisiksi kiistakysymyksiksi.
- Populistisilla puolueilla on usein vahva johtaja, joka käytännössä vastaa organisaation aatteellisesta kehityksestä.
- Populismi peräänkuuluttaa oikeudenmukaisuutta, ja sen retoriikka on tasa-arvoa ja tavallista ihmistä tunneperäisesti ja tunteeseen vetoavasti, mutta valheellisesti korostavaa.

Wibergin esittämistä populismille tyypillisistä ominaisuuksista yksi sopii Stanleyyn määritelmän mukaiseksi populismin ydinkäsitteeksi:

- Populistit esiintyvät mielellään demokratian puolustajina korruptoituneen eliitin itsekästä kähmintää vastaan.

Käytännössä yllä oleva jako vastaa populismikäsitteiden erottelua yhtäältä poliittiseksi ideologiaksi ja toisaalta ideologiattomaksi opportunistiksi ja politikoinniksi kansankiihotuksen avulla. Jälkimmäiset määrytykset kuvaavat myös populismi-sanon käyttöä poliittisena haukkumasanana, ja useissa niistä ilmeneekin monia negatiivisävyisiä adjektiiveja. Toisaalta populismille tyypillisten ominaisuuksien joukkoon liittyy näkökohtia, jotka eivät sisälly Stanleyyn (2008) määritelmään, koska ne ovat vain populismille läheisiä käsitteitä eivätkä sen ydin, johon soveltamani populismimääritelmä rajautuu.

Osin jaottelukriteerini voidaan tulkita ylikireiksi. Esimerkiksi Wibergin määritelmässä populismista politiikkana, joka tavoittelee valtaa vaatimalla kansalaisten enemmistön kannattamia asioita ilman kattavaa poliittista ohjelmakokonaisuutta, määritelmän ensimmäinen osa, enemmistön kannattamien asioiden ajaminen, on hyvin lähellä populismin ydintekijöitä (ks. Stanley 2008, 104). Toisaalta Stanleyyn määritelmän mukaan myös populisteilla voi hyvinkin olla kattava poliittinen ohjelmakokonaisuus, ja siksi tulkitsinkin, että määritelmät eriävät toisistaan.

4. TUTKIMUSAINEISTO

Aineistoni koostuu eduskuntavaaliohjelmateksteistä. Tässä luvussa esittelen lähdemateriaalin rajauksen ja käsittelen lyhyesti vaaliohjelmatekstien ominaispiirteitä. Lopuksi luettelin muokkausoperaatiot, jotka tein aineistolleni ennen sen varsinaista tarkastelua, jota puolestaan käsittelen luvussa 5.

4.1 Lähdemateriaali

Tutkimusaineistoni koostuu Suomen eduskunnassa vaalikausilla 1999–2003, 2003–2007 ja 2007–2011 toimineiden puolueiden eduskuntavaaliohjelmista vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaleissa. Tarkasteluun tulee siten kahdeksan puoluetta, joista käyttämäni lyhenteet ovat suluissa: Suomen Keskusta (Kesk), Suomen Kristillisdemokraatit (KD), Kansallinen Kokoomus (Kok), Perussuomalaiset (PS), Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP), Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP), Vasemmistoliitto (Vas) ja Vihreä liitto (Vihr). Vaalikaudella 1999–2003 eduskunnassa toimi myös Remonttiryhmä-niminen puolue, joka lakkautettiin vuoden 2001 lopussa, eikä puolue siten sisälly tutkimusaineistooni. Täydellinen luettelo tutkimistani ohjelmateksteistä löytyy lähdeviitteistä sivuilta 82–84.

Aineistoni pohjautuu Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Pohtiva-tietovarantoon tallettuihin puolueiden suomenkielisiin eduskuntavaaliohjelmiin. Valitsin tarkasteluun ne ohjelmatekstit, jotka tietovarannon Vaalimaatti-palvelussa on luokiteltu vaaliohjelmiksi kyseisissä vaaleissa. Rajasin puolueiden yleisohjelmat tarkastelun ulkopuolelle, koska niiden laatimisajankohdissa on useiden vuosien eroja. Vaaliohjelmat puolestaan on laadittu jokaisessa puolueessa suurin piirtein samoin ajankohtina, minkä vuoksi ne soveltuvat paremmin populismin määrän ajallisten muutosten tarkasteluun (vrt. populist zeitgeist -hypoteesi alaluvussa 2.3.2). Viittaan ohjelmiin puolueen lyhenteellä ja laatimisajankohdan vuodella. Joillakin puolueilla kyseessä on silloin vaalivuotta edeltävä vuosi, sillä eduskuntavaalit järjestettiin keväisin, ja osa puolueista ehti laatia vaaliohjelmansa jo edeltävänä syksynä.

Eduskuntavaaliohjelmien ja muiden ohjelmajulistusten erottelu on pääsääntöisesti selkeää, sillä Suomen eduskuntapuolueet laativat ennen vaaleja ohjelmallisen kokonaisuuden, joka on pääsääntöisesti nimetty selkeästi, kuten "eduskuntavaaliohjelma" tai "tavoitteet vuosille 2003-2007". Suurin osa puolueista oli laatinut yhden ohjelmakokonaisuuden. Muutamissa tapauksissa Pohtiva-tietovarantoon on talletettu kaksi erillistä tekstiä, jotka luokiteltiin Vaalimaatti-palvelussa eduskuntavaaliohjelmiksi. Tällaisia tapauksia olivat Vasemmistoliiton ja Vihreiden vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmat, Kristillisdemokraattien ja SDP:n vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmat sekä Keskustan eduskuntavaaliohjelma vuoden 2003 vaaleissa (Kesk 2002a ja 2002b, KD 2006a ja 2006b, SDP 2006 ja 2007, Vas 2010a ja 2010b, Vihr 2010a ja 2010b). Näissä tapauksissa yhdistin tekstit ja käsittelin niitä kuin ne olisivat olleet yhtenäistä ohjelmatekstiä.

Vuoden 2003 eduskuntavaalien osalta tarkastelin myös muita kuin Vaalimaatti-palvelussa eduskuntavaaliohjelmiksi merkittyjä tekstejä: Tässä tutkielmassa analysoimaani Perussuomalaisten vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmaa (PS 2003) ei ollut saatavilla Vaalimaatti-palvelussa, joka sen sijaan viittasi puolueen eduskuntavaalien jälkeen

hyväksymään lähiajan tavoiteohjelmaan. Vastaavasti tutkimaani RKP:n vuoden 2007 vaalien eduskuntavaaliohjelmaa ei ollut saatavilla Vaalimaatissa, vaikka se on saatavilla Pohtiva-tietopalvelussa (RKP 2006).

Kristillisdemokraattien vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelma (KD 2003) on puolestaan hyvin lyhyt, vain 441-sanainen vaalijulistus. Sisällytin sen lisäksi tarkasteluun Kristillisdemokraattien tavoiteohjelman vuosille 2003–2007 (KD 2002). Yhdistin tekstit ja käsitelin ne kuin kyseessä olisi ollut yhtenäinen ohjelmateksti.

Ruotsinkieliset eduskuntavaaliohjelmat jätin huomiotta, koska kaikilta puolueilta on saatavilla suomenkielinen eduskuntavaaliohjelma ja sanastoon perustuva metodiikka kahdella kielellä toteutettuna vaatisi käytännössä kaksinkertaisen työmäärän operationalisointivaiheessa.

Puolue	Ohjelmat	Vaalivuosi	Sanoja	Merkkejä
Kristillisdemokraatit	KD 2011	2011	6915	69294
Kristillisdemokraatit	KD 2006a, 2006b	2007	16870	165705
Kristillisdemokraatit	KD 2002, 2003	2003	7274	73604
Keskusta	Kesk 2011	2011	10147	98244
Keskusta	Kesk 2006	2007	8031	78499
Keskusta	Kesk 2002a, 2002b	2003	7305	70968
Kokoomus	Kok 2011	2011	4829	43614
Kokoomus	Kok 2007	2007	4687	39593
Kokoomus	Kok 2003	2003	2093	19274
Perussuomalaiset	PS 2011	2011	19805	190033
Perussuomalaiset	PS 2006	2007	8558	80060
Perussuomalaiset	PS 2003	2003	2070	19527
RKP	RKP 2011	2011	1598	14804
RKP	RKP 2006	2007	849	7840
RKP	RKP 2003	2003	2749	25707
SDP	SDP 2011	2011	6852	65473
SDP	SDP 2006, 2007	2007	7301	73066
SDP	SDP 2003	2003	1861	18390
Vasemmistoliitto	Vas 2010a, 2010b	2011	8296	78772
Vasemmistoliitto	Vas 2006	2007	4390	42506
Vasemmistoliitto	Vas 2002	2003	3701	35655
Vihreät	Vihr 2010a, 2010b	2011	9628	90666
Vihreät	Vihr 2006	2007	3092	28915
Vihreät	Vihr 2003	2003	3364	30910

Taulukko 2. Analysoitujen eduskuntavaaliohjelmien sana- ja merkkimäärät muokkausoperaatioiden ja yhdistämisen jälkeen.

Taulukosta 2 ilmenee, että tarkasteltavien tekstien pituudet vaihtelevat huomattavasti, maksimina 19 805-sanainen Perussuomalaisen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelma ja miniminä RKP:n 849-sanainen vaalijulistus vuoden 2007 eduskuntavaaleissa. Uusimmissa vaaleissa ohjelmatekstit olivat keskimäärin pidempiä kuin aiemmissa. Yhteensä tutkittavanani on 152 265 sanan aineisto, jossa on 68 070 sanaa vuoden 2011 vaaliohjelmista, 53 778 sanaa vuoden 2007 vaaliohjelmista ja 30 417 vuoden 2003 vaaleista.

Lyhimpien ohjelmien osalta johtopäätösten tekeminen on hankalaa, koska analysoitavia sanoja on kokonaisuudessaan niukasti, tilastotermein sanojen n on pieni (vrt. Pauwels 2011, 104). Asian voisi yrittää ratkaista laajentamalla aineistoa muihinkin puolueiden tuottamiin teksteihin. Toisaalta eduskuntavaaliohjelmien laadinnan samanaikaisuus helpottaa niiden keskinäistä vertailua. Vastaavalla tavalla yhteneväisen lisäaineiston valinta olisi haasteellista, ja tutkimukseen tarvittava työmäärä kävisi opinnäytetyön laajuutta suuremmaksi. Tässä pienehköön aineistoon perustuvassa tutkielmassani on kuitenkin syytä olla erityisen pidättyväinen tehtäessä johtopäätöksiä lyhimmistä ohjelmista.

Puolue	Eduskuntavaaleissa valittujen kansanedustajien määrä			
	1999	2003	2007	2011
KD	10	7	7	6 (H)
Keskusta	48	55 (H)	51 (H)	35
Kokoomus	46 (H)	40	50 (H)	44 (H)
Perussuomalaiset	1	3	5	39
RKP	11 (H)	8 (H)	9 (H)	9 (H)
SDP	51 (H)	53 (H)	45	42 (H)
Vasemmistoliitto	20 (H)	19	17	14 (H)
Vihreät	11 (H)**	14	15 (H)	10 (H)
Muut*	2	1	1	1

Taulukko 3. Puolueiden vuosien 1999–2011 eduskuntavaaleissa saamat kansanedustajapaikat ja hallituspuolueet, jotka on erotettu merkinnällä (H). (Suomen virallinen tilasto 2012.)

*Muut-ryhmä sisältää Ahvenanmaalta valittavan kansanedustajan sekä vuoden 1999 eduskuntavaaleissa Remonttiryhmä-puolueen, joka lakkautettiin vuonna 2001 puoleen ainoan kansanedustajan siirryttyä SDP:n eduskuntaryhmään.

** Vihreät erosivat hallituksesta 31.5.2002.

Taulukosta 3 ilmenee tutkimusaineistooni kuuluvien puolueiden eduskuntavaaleissa saamien kansanedustajien määrä ja puolueen sijoittuminen hallitukseen tai oppositioon. Tämän informaation avulla on mahdollista tarkastella, esiintyykö vaaliohjelmien populistisuuden ja hallitusaseman välillä yhteyttä, ja jos esiintyy, painottuuko populismi eri tavoin hallituspuolueiden harjoittamana kuin oppositiosta käsin. Esimerkiksi vaikuttaisi luontevalta, ettei hallituspuolueiden mahdollinen populismi keskittyisi niinkään eliitinvastaisuuteen kuin väitetyn kansan tahdon toteuttamiseen.

Tarkasteltavien puolueiden lisäksi eduskuntavaaleissa oli mukana monia puolueita, jotka eivät saaneet kansanedustajapaikkoja. Vuoden 2011 vaaleihin osallistui yhdeksän tällaista puoluetta. Niiden joukossa on populistiseksi tulkittuja liikkeitä. Esimerkiksi

Mickelsson (2011) lukee Muutos 2011 -puolueen ja Vapauspuolueen nationalistipopulistipuolueiksi yhdessä Perussuomalaisten kanssa. Vuoden 2011 vaaleissa jokainen pienpuolue tuotti suomenkielisen eduskuntavaaliohjelman, joka on saatavilla Pohtiva-tietoarkistossa. Kaikilta aiemmissa eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneilta pienpuolueilta ei ole vastaavaa aineistoa saatavilla. Toisaalta vain muutamat eduskunnan ulkopuolella toimivista puolueista ovat olleet niin pitkäikäisiä, että ajallinen vertailu olisi mahdollista. Vuoden 2011 pienpuolueohjelmat muodostavat mahdollisia jatkotutkimuksia ajatellen kiintoisan vertailukohdan eduskuntapuolueiden vaaliohjelmista tekemilleni johtopäätöksille. Jätän kuitenkin nämä ohjelmatekstit huomiotta säilyttääkseni tutkielmani työmäärän kohtuullisena.

4.2 Eduskuntavaaliohjelmat tekstilajina

Puolueiden eduskuntavaaliohjelmat ovat enimmäkseen tyyliään varsin yhteneviä, mutta ohjelmien pituuksissa on suuria eroja. Suomalaisten puolueiden vaaliohjelmat ovat vaihdelleet muutamien liuskojen pituisista ytimekkäistä julistuksista monikymmen-sivuisiin yksityiskohtaisiin selostuksiin, joissa puolueet luettelevat tavoitteitaan ja periaatteitaan sekä niiden toteutustapoja vaalien jälkeiselle neljän vuoden jaksolle (Paloheimo 2006). Suurin osa aineistoni eduskuntavaaliohjelmateksteistä on varsin yksityiskohtaisia toimenpide-ehdotuksia, esimerkiksi "alinta äitiysrahaa on korotettava" (RKP 2006). Tällaisen yksittäisen ehdotuksen populistisuuden arviointi on haastavaa. Populismista olisi kyse, jos esimerkiksi kirjoitettaisiin, että kansan enemmistö vaati äitiyspäivärahaa korotettavaksi, ja siksi sitä pitää korottaa. Palaan tällaisiin populistisuuden erottamiskysymyksiin populismimääritelmän operationalisointia käsittelevässä luvussa 5 ja tulosten validiutta käsittelevässä luvussa 6.

Poikkeuksen eduskuntavaaliohjelmien yhtenevään poliittisiin asiakysymyksiin ja periaatteisiin painottuvaan tyyliin muodostivat Kokoomuksen ohjelmat kaksissa edellisissä eduskuntavaaleissa (Kok 2007 ja 2011). Vuoden 2007 ohjelmaan sisältyi kuvitteellisten kansalaisten kuten "Yrjö Yrittäjä" ja "Outi Omaishoitaja" kohtaamia arkisia asioita, joihin poliittiset päätökset vaikuttavat. Vuoden 2011 ohjelma puolestaan on laadittu osin matkakertomuksen muotoon otsikolla Matkaopas hyvinvointivaltiota paremminvointivaltioon. Tästä seuraa haasteita operationalisointiin ja johtopäätösten tekoon, jossa on huomioitava, että tarinankerronnassa käytettävä sanasto saattaa erota puolueohjelmien julistavasta ja argumentoivasta sanastosta.

Puolueiden tuottamat ohjelmatekstit ovat pääsääntöisesti tyyliään sangen muodollisia, minkä vuoksi niiden soveltuvuus puolueen populistisuuden arviointiin on jokseenkin rajallinen. Kyse on siitä, että pääsääntöisesti tyyliään hillityt ohjelmatekstit eivät todennäköisesti sovellu aina yhtä sukkelasti eksplisiittisten populististen lausumien tuottamiseen, kuten oletetun kansan tahdon julistamiseen, eliitin itsekkyyden ruotimiseen tai hyvä veli -järjestelmistä johtuvasta kähminnästä syyttelyyn, kuin vaikkapa lehti- tai blogikirjoitukset soveltuisivat. Tilanne on ongelmallinen erityisesti silloin, kun ohjelmatekstit ovat ainoa tutkittu aineisto, kuten tässä tutkielmassa. (Pauwels 2011, 104.)

Koska rajoitun tutkielmassani eduskuntavaaliohjelmateksteihin, aineistoni on hyvin suppea suhteessa siihen politiikassa tuotetun sanallisen informaation kokonaismäärään, josta ideologiset käsitykset ja niiden mukana populismi muodostuvat. Niinpä jatkotutkimuksia ajatellen olisikin tärkeää laajentaa aineistoa esimerkiksi eduskunnan täysistunto

-puheisiin, puolueiden tuottamiin teksteihin yleisemmin, puoluelehtien artikkeleihin ja muihin poliitikkojen tuottamiin teksteihin, kuten blogeihin tai kolumneihin. Se puolestaan edellyttäisi tehokkaampia ja suomen kieltä sujuvammin käsitteleviä tietojenkäsittelymenetelmiä, kuin mitä tässä tutkielmassa hyödyntämäni ovat. Aineisto soveltuu kuitenkin sanastopohjaisen kvantitatiivisen tekstianalyysimenetelmän suomenkielisen sovelluksen kehittelyyn, ja vaikka johtopäätöksiä ei olekaan mielekästä yleistää koskemaan Suomen puolueita enempää kuin tarkasteltujen eduskuntavaaliohjelmatekstien osalta, voitaneen tämän tutkielman tuloksia hyödyntää analyysimenetelmän kehittämisessä.

Joissakin populismimääritelmissä kiinnitetään huomiota siihen, että populistiset liikkeet eivät esitä kokonaisyhteiskunnallista näkemystä siitä, kuinka asiat tulisi järjestää. Soveltamani populismin määritelmä (ks. alaluku 2.4) jättää kysymyksen kokonaisvaltaisesta yhteiskunnallisesta näkemyksestä tai sellaisen puutteesta avoimeksi: ohuena ideologiana populismi pystyy ammentamaan tarpeelliset opit ja toimintamallit täysipainoisilta ideologioilta. Toisaalta eduskuntavaaliohjelmat on kirjoitettu sikäli varsin joustaviksi, että vaikka puolueet lupaavat monenlaista hyvää useimmille väestöryhmille, eri tavoitteiden prioriteettijärjestys jää usein avoimeksi. Luvussa 5 esittelemäni populismimääritelmän operationalisointitapa jättää tällaiset holistista näkemystä vaativat ohjelmatekstien ulottuvuudet tarkastelun ulkopuolelle. (Vrt. Pauwels 2011, 102.)

Tutkimukseni keskittyy eduskuntavaaliohjelmien sanastoon. Käyttämästäni aineistosta ei ole tehty sanastotutkimuksia. Samankaltaisista aineistoista on kuitenkin saatavilla tutkimustuloksia, joiden aineisto on pääosin samalta ajanjaksolta kuin tutkielmassani. Karlsson ja Wiberg (2010a ja 2010b) ovat tutkineet eduskuntapuolueiden periaateohjelmien sanastoa ja kieliopillisten rakenteiden kompleksisuutta. Heidän havaintonsa oli, että periaateohjelmatekstien sanastot erosivat toisistaan merkittävästi ja että jokaisella puolueella on omia suosikkisanojaan sekä sanoja, joita muut puolueet eivät käyttäneet. Siltä osin tulos on rohkaiseva sanastopohjaisten tekstianalyysimenetelmien kehittelyn kannalta, vaikka tämän tutkielman aineiston osalta vastaavaa tarkastelua ei olekaan tehty.

Suomen puolueiden periaateohjelmat eroavat toisistaan myös kieliopillisen kompleksisuuden osalta. Puolueet voidaan ryhmitellä periaateohjelmansa kielen monimutkaisuuden perusteella yksinkertaisimmasta kompleksimpaan: Kesk., PS., Vas., Kok., Vihr., SDP, RKP, KD. (Karlsson ja Wiberg 2010b). Populismille tyypilliseksi piirteeksi puolestaan mainitaan usein helposti ymmärrettävä ja yksinkertainen kielenkäyttö. Eräs jatkotutkimuskohteena kiintoisa kysymys onkin, korreloivatko tarkasteltavassa tekstissä havaittu populistisen ideologian määrä ja tekstin kieliopillinen monimutkaisuus keskenään, sillä erääksi populismille tyypilliseksi ominaisuudeksi, joskaan ei sen ydinominaisuudeksi, on esitetty yksinkertaistettua kielenkäyttöä (ks. esim. Abts ja Rummens 2007, 407-408). Tämän tutkimuksen aineisto on kuitenkin eri kuin Karlssonin ja Wibergin aineisto, eivätkä eduskuntavaaliohjelmateksteistä saadut tulokset siksi ole suoraan vertailukelpoisia Karlssonin ja Wibergin tuloksiin.

4.3 Aineiston muokkaus ennen tutkimusoperaatioita

Vaaliohjelmateksteihin sisältyy paljon materiaalia, joka on muuta kuin varsinaisia ohjelmatekstikappaleita. On tarpeen päättää, miten huomioida erilaiset esipuheet,

kuviot, otsikot, taulukot, kuvatestit, sisällysluettelot, sivunumeroinnit, yhteystiedot, päiväykset, allekirjoitukset, internetlinkit, luettelointimerkit yms. kirjaimin, numeroin tai välimerkein esitetty informaatio. Yksinkertaisin ratkaisu olisi sisällyttää tarkasteluun kaikki sanat, jotka puolueohjelmista on tallennettu Pohtiva-tietokantaan, koska silloin aineistoni vertailukelpoisuus muihin samoista ohjelmista tehtyihin tutkimuksiin säilyisi jatkossa ilman, että vertailtaessa aineistoon tarvitsisi tehdä muutoksia.

Toisaalta Pohtiva-tietokantaan tallennettuihin puolueohjelmätiedostoihin sisältyy materiaalia, joka ei ole tämän tutkimuksen kannalta relevanttia. Sellaisia ovat muun muassa luettelointimerkit, kuten ranskalaiset viivat, luettelomerkit, luettelokirjaimet kuten a), b), jne., luettelointinumerot yms. merkinnät, jotka eivät ole sanoja, jotka voisivat sisältää populismia. Siksi niiden huomioiminen ei olisi mielekäästä. Tavoitteenani on, että tarkasteltavaksi jää vain sellainen teksti, johon voi sisältyä populismin tunnussanoja. Näin voidaan laskea populismin tunnussanojen osuus kaikista sanoista, minkä avulla puolueohjelmia voi vertailla keskenään. Populismin tunnussanojen absoluuttinen määrä ei sellaisenaan ole vertailukelpoista tietoa, koska ohjelmien pituudet vaihtelevat.

Sisällysluetteloihin liittyy toistoa, kun sisällysluettelossa mainittu otsikko toistuu tekstissä. Siksi myös sisällysluettelot on aiheellista jättää pois tarkasteltavasta aineistosta. Eri puolueohjelmassa sisällysluetteloiden laajuus vaihtelee: joissakin sisällysluetteloissa on vain muutama suurempi teema ja toisissa täsmällinen luettelo pienimmistäkin väliotsikoista. Esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmissa SDP:n sisällysluettelossa vain neljän luvun tiedot, kun Perussuomalaisen ja Keskustan ohjelmissa puolestaan on pitkä ja yksityiskohtainen sisällysluettelo kaikkine alalukuineen (Kesk 2011, PS 2011, SDP 2011). Eduskuntavaaliohjelmaan liitetty hakusanaluettelo (Kok 2011) puolestaan sai jäädä tarkasteltavaan aineistoon, koska siinä tiivistyy yksittäisinä sanoina puolueen tärkeänä pitämiä asioita, eikä siinä toisaalta muodostu sellaista toistoa kuin sisällysluetteloissa merkityissä otsikoissa muodostuu.

Tavoitteenani oli, että analysoitavaksi materiaaliksi jää tekstien sanat ilman aiheetonta toistoa ja että analysoitu sanamäärä tulee lasketuksi oikein. Tein tutkimilleni Pohtiva-tietovarantopalvelusta lataamilleni eduskuntavaaliohjelmiin seuraavat operaatiot:

- ohjelmatekstin tallennus OpenOffice.org-tekstinkäsittelyohjelman tiedostoiksi
- eduskuntavaaliohjelmiin liittyvien sisällysluetteloiden poisto; myös sisällysluettelon otsikoinnin (sisällysluettelo, sisällys tms.) sekä Pohtiva-tietovarannon lisäämän huomautuksen ”sivunumerointi poistettu” poisto
- lukujen, otsikoiden ja väliotsikoiden numeroinnin poisto
- luettelomerkkien ja -numerointien poisto
- allekirjoitusten ja allekirjoittajien tittelien poisto
- puolueen yhteystietojen kuten postiosoitteen, puhelinnumeron, Internet-osoitteen yms. poisto, ml. puolueen nimi em. tietojen yhteydessä
- päiväyksen ja siihen liittyvän paikkatiedon poisto
- yli kolminumeroisten erilleen kirjoitettujen numeroiden osien yhdistäminen, esimerkiksi merkintä 150 000 muotoon 150000
- Pohtiva-tietovarannon lisäämien ”kuvio poistettu”-huomautusten sekä ”Kuva 1”, ”taulukko 2” yms. merkintöjen poisto (kuvatestit säilyttäen)
- lähdeluetteloiden ja lisätietoja-listojen poisto ml. lähdelistausten otsikot, kuten ”keskeisiä lähteitä” tai ”lisätietoa”.

5. POPULISTISUUSMITTAUS SANASTOPOHJAISEN KVANTITATIIVISEN TEKSTIANALYYSIN KEINAIN

Tämän tutkielman operationalisointiosassa kysymys on siitä, kuinka todeta populismin määrä analysoitavassa puolueohjelmassa. Se puolestaan jakautuu kahteen osatehtävään: puolueohjelma on ensin ositeltava analyysiyksiköihin, jotka sitten luokitellaan. Luokitus pohjautuu alaluvussa 2.4 esittelemääni Ben Stanleyn populismimääritelmään. Tarkastelen alaluvussa 5.1 ensin erilaisia tapoja, joita ohjelmatekstien analysointiin on sovellettu. Alaluvussa 5.2 esittelen tässä tutkielmassa soveltamani sanastopohjaisen tekstianalysimenetelmän. Käytän sen mallina osiossa 5.2.1 esittelemääni Pauwelsin (2011) toteuttamaa tutkimusta Belgian hollanninkielisten alueiden puolueiden tuottamien tekstien populistisuudesta. Sen avulla kehittelin suomenkielisen populismin tunnus-sanaston, jonka esittelen osioissa 5.2.2–5.2.5. Alaluvussa 5.3 esittelen tunnus-sanastomenetelmän avulla tehdyn populistisuusmittauksen tulokset, joiden validiutta tarkastelen laajemmin luvussa 6.

5.1 Vertailun vuoksi: erilaisia ohjelmatekstien tutkimustapoja

Ennen kuin seuraavassa alaluvussa paneudun tarkemmin tässä tutkielmassa soveltamani menetelmän yksityiskohtiin, esittelen lyhyesti vertailevan vaaliohjelmatutkimuksen suurhankkeen Comparative Manifesto Projectin ja kaksi laskennallista sanastanalyysimenetelmää, joissa tekstien tarkastelu tapahtuu koneellisesti.

5.1.1 Comparative Manifesto Project

Vuodesta 1979 käynnissä ollut Comparative Manifesto Project (CMP) on ohjelma, jonka puitteissa on tutkittu puolueiden vaaliohjelmia vuodesta 1945 alkaen ja joka ulottuu yli 50 valtioon. Aineistoa on hyödynnetty mm. Suomen puolue- ja eduskuntavaalitutkimuksissa (Paloheimo 2008). CMP on hyvä malli ja vertailukohta suunniteltaessa puolueohjelmien koodausta populisminäkökulmasta. Hankkeessa puolueohjelmien tekstit on ositeltu lauseiksi ja tarvittaessa edelleen jaoteltu pienemmiksi kokonaisuuksiksi, jotka on luokiteltu 56 luokkaan. Luokittelun laadun varmistamiseksi saman aineiston koodaavat useat eri henkilöt. Koodaus on tarkasti ohjeistettu, ja koodaajat koulutetaan tehtäväänsä, minkä ansiosta tulkintaerot koodaajien välillä ovat jääneet vähäisiksi. CMP-tutkimuksessa erotellaan tutkimusaineistoa tehokkaasti muun muassa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella luokitellen eri luokkiin esimerkiksi lausumat, joissa hyvinvointivaltioon tai markkinoiden kontrollointiin suhtaudutaan negatiivisesti tai positiivisesti. (Werner, Laceywell ja Volkens 2011.)

Pauwels (2011, 102) pitää sisällönanalyysiin perustuvan tutkimuksen neljänä suurimpana haasteena sitä, että 1) luotettavien tulosten saaminen siten, että eri tulkitsijat päätyisivät yhtenäisiin johtopäätöksiin, on hankalaa, 2) menetelmä on työläs, 3) menetelmä on altis koodaajien subjektiivisille tulkinnoille, jotka voivat vinouttaa tuloksia ja 4) se, mitkä aineistot ovat sisällönanalyysin kannalta olennaisia, jää avoimeksi kritiikille. CMP-hanke on niin suurimittainen ja aineistoltaan kattava, että siinä näihin haasteisiin pystytään vastaamaan. Samalla CMP-hanke antaa vaikutelman siitä, minkälaisia resursseja huolellisesti toteutettu sisällönanalyysiin perustuva tutkimus voi vaatia, jos

tutkimukseen halutaan aineiston ekstensiivisyyttä tarkastelun intensiivisyyden lisäksi.

Vaaliohjelmien populistisuuden tutkimiseen CMP-aineisto soveltuu kuitenkin heikosti (Pauwels 2011, 100-103). CMP:ssä vain poliittiseen korrupioon liittyvien lausumien luokka (304 Political Corruption: Negative) on populismille ominainen. Myös demokratiaan myönteisesti suhtautuvien lausumien luokka (202 Democracy: Positive) voi korostua populististen puolueiden ohjelmissa verrattuna kyseisen luokan osuuteen vähemmän populististen puolueiden ohjelmissa, mutta luokan määritelmä ei erottele populistisia demokratiatulkintoja muista demokratiakäsityksistä. Muissa luokissa populistinen ajattelu voi ohuena ideologiana luokitua miten tahansa. Esimerkiksi vasemmistopopulistit saattavat kannattaa lausumissaan hyvinvointivaltion laajentamista sijoittuen CMP-luokkaan "504 Welfare State Expansion", ja vastaavasti hyvinvointivaltion supistamista kannattavat oikeistopopulistit voivat sijoittua luokkaan "505 Welfare State Limitation", mutta samoihin luokituksiin voidaan päätyä myös epäpopulistisin lausumin mm. sosialistisista ja liberalistisista lähtökohdista.

CMP-aineisto soveltunee myös populismitutkimukseen, jos tutkimuksessa ei rajoituta populismin ydintekijöihin, vaan tutkitaan jotakin tiettyä populismityyppiä. CMP erottelee esimerkiksi vaaliohjelmissa esiintyvän suhtautumisen kansainvälisyyteen, Euroopan integraatioon, monikulttuurisuuteen, perinteiseen moraaliin ja kansallisiin tapoihin, mikä on arvokasta informaatiota, jos esimerkiksi pyrittäisiin erottelemaan populistinen radikaalioikeisto muusta populismista, mutta mikä ei välttämättä kuitenkaan erottele populismia ja nationalismia toisistaan. Vastaavasti esimerkiksi perinteisten arvojen esiintyminen ohjelmateksteissä voi olla niin epäpopulistista konservatismia kuin populistista perinteiden arvostustakin (vrt. alaluku 2.5.4). Eräs jatkotutkimustapa voisikin olla populismin ydintekijöiden määrittäminen CMP-luokituksen rinnalla, ja näiden luokitusten yhteyksien tarkastelu.

5.1.2 Sanoja datana käyttävät tutkimusmenetelmät Wordfish ja Wordscores

Edellä esittelemäni CMP-projekti edustaa perinteistä sisällönanalyysia, joka on työvoimaintensiivinen tutkimustapa. Täysin päinvastainen lähestymistapa on tutkimusote, jossa tekstissä esiintyviin sanoihin suhtaudutaan datayksikköinä, joista voidaan laskea tilastollisin menetelmin erilaisia suureita. Tällöin tekstin "lukeminen" voidaan jättää tietokoneohjelman tehtäväksi, mikä mahdollistaa erittäin suurten aineistojen tutkimisen taloudellisesti. Näin tietysti menetetään paljon informaatiota, joka sisältyy suurempien asiakokonaisuuksien keskinäisiin suhteisiin tai kielen monitulkintaisuuteen. Kielen koneellinen analyysi on kuitenkin niin laaja ja kasvava tutkimusala, että tässä yhteydessä sivuan sitä vain pintapuolisesti esitellen kaksi analyysimenetelmää, jotka keskittyvät yksittäisten sanojen frekvensseihin analyysin kohteena jättäen kaiken muun kielellisen informaation huomiotta.

Wordscores-menetelmässä hyödynnetään referenssitekstiä, johon muita tarkasteltavia tekstejä verrataan. Tekstejä ei yritetä ymmärtää tai tulkita, vaan niissä esiintyvien sanojen määrän avulla muodostetaan pisteytys, jolla tekstien samankaltaisuuden tunnusluvut ovat laskettavissa (Laver, Benoit ja Garry 2003). Näin on mahdollista analysoida erittäin nopeasti suuria tekstimääriä. Haasteeksi muodostuu edustavan referenssitekstin valinta, koska menetelmä mittaa vain analysoitavien tekstien sanaston samankaltaisuutta suhteessa siihen, mikä voi vaikeuttaa tulosten yleistämistä (Pauwels 2011, 103).

Samankaltainen, mutta ilman referenssitekstiä toimiva kvantitatiivinen sanastoanalyysimenetelmä on Wordfish-metodi, jossa analysoitavien sanojen frekvenssien oletetaan olevan Poisson-jakauman mukaisen satunnaisprosessin tuottamia. Näin saadaan luotua yksiulotteinen jakauma, jolle vertailtavat tekstit voidaan asettaa sanaston samankaltaisuuden perusteella. (Proksch ja Slapin 2010.)

Wordfish-ohjelma ei kuitenkaan sovellu erityisen hyvin tekstien erotteluun, jos tarkastelukohteena on yksittäinen ominaisuus, johon ei liity runsaasti omintakeista sanastoa. Useimmiten Wordfish soveltuu paremmin esimerkiksi vasemmisto–oikeisto-erotteluun, jos sellainen on politiikan keskeinen jakolinja, kuin populistinen–epäpopulistinen-erotteluun, koska edellisessä jaottelussa kyseessä ovat täysipainoiset ideologiat, joilla on omaa käsitteistöä kaikenlaisiin poliittisiin asioihin, kun taas jälkimmäisessä lajittelussa populistien sanasto eroaa vain vähäisemmiltä osin epäpopulistisesta sanastosta (Pauwels 2011, 103).

5.2 Teoreettisesta määritelmästä luokitukseksi: kuinka tekstien populistisuus on kvantifioitavissa

Sanastopohjaisessa (dictionary based) menetelmässä teksti tulkitaan sanoista koostuneeksi dataksi, jossa ainoa merkittävä tekijä on sanojen frekvenssi. Toisin sanoen kaikki muu kielellinen informaatio, kuten sanojen keskinäiset suhteet ja niiden merkitykset ohitetaan. Huomiotta jäävät myös optiset viestintäkeinot, kuten lihavoinnit ja kursivoinnit, värit sekä tekstin asettelu ja koko. Sutjakat sanailijat käyttävät toiston välttämiseksi ja lausumien elävöittämiseksi monipuolisia kielikuvia, jotka jäävät myös huomiotta, elleivät ne sisällä yhtään populismin tunnussanaa, vaikka lausuman merkitysisältö olisikin täysin populistinen.

5.2.1 Esimerkki Belgiasta: Teun Pauwelsin tunnussanasto populismille

Pauwels (2011) operationalisoi populismin etsimällä puolueiden tuottamista teksteistä populismille ominaisia sanoja. Vaikka hänen ensisijainen tutkimuskohteensa oli populismin määrän vertailu Belgian hollanninkielisten alueiden puolueissa, hän etsi vastaavat avainsanat myös muille ideologioille ja eräille poliittisille teemoille. Populismin lisäksi näitä olivat konservatismi, maahanmuutto, ympäristö, laki ja järjestys, liberalismi, uusliberalismi, edistyksellisyys, hyvinvointivaltio ja Belgian Flanderin alueen separatistinen nationalismi.

Populismin tunnussanoina Pauwels käytti taulukossa 4 lueteltuja hollanninkielisiä sanoja ja niiden taivutettuja muotoja. Belgiassa poliittiset ristiriitailottuvuudet ovat monin osin erilaisia kuin Suomessa. Esimerkiksi Pauwels käyttää konservatistisen tunnussanoina sanoja *kristill**, *usko*, *perhe*, *kirkko*, *normit*, *porno*, *seksi* ja *arvot*, joissa maallis–kristillinen-ristiriitailottuvuus korostuu aivan toisella tavalla kuin suomalaisessa politiikassa. Vastaavasti flaamilaista nationalismia kuvaavat sanat *itsenäisyys*, *separatismi*, *valtiouudistus* (staatshervor*) ja *Flanderi*. Niistä suomalaisen nationalismin sanastolle yhteistä on vain itsenäisyys, kun sen sijaan tšekäläisessä poliittisessä keskustelussa nationalismin tunnussanoina saattaisivat paremminkin toimia esimerkiksi sanat isänmaa, kotimaa, suomalaisuus ja kansallinen.

Populismien tunnusana hollanninkielisessä tutkimusaineistossa	Populismien tunnusanan englanninkielinen käännös (Pauwels 2011)	Populismien tunnusana suomeksi Suomi-hollanti-suomi-sanakirjasta (MOT Dictionaries 2012)
bedrog	*deceit*	huijaus, petos, vilppi
verraa	*treason*	petos
verrad	*betray*	pettää, antaa ilmi; ilmiantaja, kavaltaja, petturi; petollinen, salakavala
absurd*	absurd*	järjetön, mieletön
arrogant*	arrogant*	ylimielinen
belof*	promis*	lupaus
capitul*	capitul*	antautua, antautuminen
corrupt*	corrupt*	korruptio, lahjottavuus, lahjonta; lahjottavissa oleva
directe	direct	suora, välitön; suoraan, heti
elite*	elite*	valiojoukko, valioryhmä, parhaimmisto, parhaisto, eliitti
establishm*	establishm*	(vallitseva) perinnäinen järjestelmä
heersend*	ruling*	hallitseva, vallitseva
kaste	caste	kasti
klasse	class	luokka, kategoria, sääty, taso
maffia	mafia	-
meningsuit*	freedom of expression	mielipiteenilmaisuus
ondemocratisch*	undemocratic	-
particrat*	particrat*	-
politic*	politic*	poliitikko
propaganda	propaganda	propaganda
referend*	referend*	-
regime*	regime*	hallitus, hallinto, hallitusmuoto, komento; rykmentti
schaamteloos	shameless	hävytön, häpeämätön, häikäilemätön, julkea, röyhkeä
schand*	shame*	skandaali, häväistysjuttu; hävytön, törkeä, räikeä; häpeä; häpeällinen; häpeätahra
toegeven	admit	myöntää, tunnustaa
traditio*	tradition*	perinteinen, perinteellinen, traditionaalinen
volk	people	kansa, kansakunta, väki, rahvas

Taulukko 4. Populismien tunnus sanat, joiden avulla Pauwels (2011) tutki Belgian hollanninkielisten alueiden puoleiden tuottamien tekstien populistisuutta.

Katkaisumerkinä on asteriski (*), joka voi tarkoittaa mitä tahansa vartaloon kuuluvaa kirjainta tai kirjainyhdistelmää. Viivalla merkityt ruudut ovat sanoja, joita ei löytynyt käytetystä sanakirjasta.

Joskus tutkittavan asian tunnussanana voi joutua käyttämään ilmaisun osaa. Esimerkiksi taulukon 4 sanastossa *meningsuit** tarkoittaa mielipiteenilmaisua, ja tutkittu kohde, ilmaisuvapaus (freedom of expression) on hollanniksi *vrijheid van meningsuiting*. *Vrijheid* puolestaan tarkoittaa vapautta, jonka Pauwels on tulkinut edistysmielisten (progressive) tunnussanaksi. (Pauwels 2011.)

Käytän Pauwelsin sanastoa (taulukko 4) mallina suomenkielisen populismin tunnussanaston laatimisessa. Pauwels käytti sanaston kehitystyössä lähdemateriaalinaan Vlaams Belang -puolueen julkaisuja. Sen vuoksi sanasto saattaa olla vinoutunut siten, että se soveltuu ensisijaisesti oikeistopopulismin tunnistamiseen, sillä aiemmissa tutkimuksissa (Mudde 2007, Jagers ja Walgrave 2007) kyseinen puolue luokitettiin populistiseen radikaalioikeistoon kuuluvaksi, ja Jagers ja Walgrave kuvaavatkin puoluetta oppikirja-esimerkiksi kyseisestä suuntauksesta. Pauwels kuitenkin katsoo valinneensa sanaston siten, että siihen sisältyvät vain hänen soveltamaansa Stanleyn (2008) populismimäärittelmään sopivat tunnussanat. Tällaiseen menettelyyn liittyy riski siitä, että muunlainen, esimerkiksi vasemmisto- tai maaseutusuntautunut populismi jää liian vähäiselle huomiolle, hieman samaan tapaan, kuin jos suomalaisen populismin tunnistamiseen käytettäisiin yksinomaan Perussuomalaisille tyypillistä sanastoa. Sanaston muodostamisessa käytetyn oikeistopopulistisen lähdeaineiston mahdollisesti aiheuttamat vinoumat lienevät kuitenkin kohtuullisen vähäisiä, koska sanastossa on keskitytty pelkästään populismin ydinkäsitteisiin, ja muu populismille tyypillinen sanasto on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Sanastopohjaisten metodien käytössä keskeinen jatkotutkimushaaste onkin selvittää laajemmin erilaisten ideologioiden käyttämän omintakeisen sanaston kirjoa ja laajentaa tunnussanastoa ideologiatasoa käytännöllisemmillekin politiikan osaluille, esimerkiksi tutkien, eroavatko maahanmuuttoa käsittelevien lausumien sanastot toisistaan eri ideologioiden yhteydessä.

Joidenkin Pauwelsin käyttämien populismin tunnussanojen soveltaminen suomenkieliseen aineistoon johtaisi virheellisiin johtopäätöksiin sanojen merkityserojen vuoksi. Sana "toegeven", jonka merkitys on myöntää tai tunnustaa, koskee suomeksi vain harvoin valheiden tai virheiden tunnustamista. Sen sijaan myöntäminen tarkoittaa suomessa yleensä kansalaisuuden, oleskeluluvan tms. oikeuksien antamista, ja vaaliohjelmateksteissä tunnustaminen puolestaan liittyy usein valtioiden itsenäisyyden tunnustamiseen. Vastaavasti jätin sanan petos (verraad) huomioimatta, koska suomalaisissa vaaliohjelmateksteissä sillä viitataan ensisijaisesti rikoslaissa määriteltyihin taloudellisiin petoksiin eikä niinkään maan- tai valtiopetoksiin. Puhekielisemmän tekstin populistisuuden tarkastelussa näilläkin tässä tutkielmassa huomiotta jääneillä sanoilla voi olla sijansa populismin tunnussanoina. Myös Pauwelsin käyttämä tunnussana luokka (klasse) veisi suoraan suomeksi käännettynä tutkimuksen harhateille, sillä suomalaisissa vaaliohjelmassa sanalla viitataan lähinnä koulujen opetusryhmiin.

Pitkittäistutkimuksessa sanastopohjaisten tutkimusmenetelmien haasteena on myös sanaston muuttuminen uudis- ja lainasanojen myötä sekä sanojen merkitysten muuttuminen. Esimerkiksi sana neekeri on vuonna 2012 arvolatautunut haukkumasana, mutta vielä 1980-luvulla se oli suhteellisen neutraali nimitys tummaihoisille ihmisille. Vastaavasti käsitettä vihapuhe (ruotsista hatspråk) ei ole tunnettu suomessa kovinkaan pitkään, mutta vuonna 2011 käsite velloi poliittisen keskustelun keskiössä. Populismisanastokin on muuttunut: vielä 1970-luvulla nykyään vakiintuneen lainasanan eliitti käyttäminen olisi ollut hieman elitististä, ja sen sijaan puhuttiinkin usein herroista. Toisaalta nykykielessä voidaan ajatella, että puhuminen herroista synonyyminä eliitille

vähättelisi politiikassa toimivia naisia, ellei kyseessä ole jokin selvärajainen miespoliitikkojen joukko. Perussuomalaisen vaalivoitto keväällä 2011 puolestaan toi poliittiseen puheeseen jytkyn, sanan, joka aiemmin oli perin harvinainen. Tutkielmani aineisto on alle kymmenen vuoden aikana tuotettua, ja siksi oletan, ettei tarkastelemieni populismin tunnussanojen merkityksessä ole tapahtunut huomiota vaativia muutoksia tarkasteluajanjakson kuluessa.

5.2.2 Tunnussanojen hakumenetelmä

Suomenkielisen tekstin analysointi sanastopohjaisilla menetelmillä on haastavaa siksi, että suomen morfologia on suhteellisen monimutkainen ja sanoissa esiintyvä astevaihtelu monimutkaistaa sanojen automaattista tunnistamista. Sen vuoksi sanastotutkimuksessa tarkasteltavien tekstien sanat olisikin käteväntä muuttaa tietokoneella perusmuotoihinsa, joista etsittävien tunnussanojen frekvenssit sitten laskettaisiin. Erästä tällaista tutkimusohjelmaa käyttämällä Karlsson ja Wiberg (2010a) muunsivat tutkimiansa Suomen eduskunnassa toimivien puolueiden periaateohjelmien kaikki sanat perusmuotoonsa eli saneista⁵ lekseemeiksi. Heidän aineistossaan lekseemejä oli noin yksi kolmasosa saneiden määrästä. Sanojen automaattisen tunnistamisen kannalta olennaisempaa oli kuitenkin potentiaalisen sanerunsauden saaminen hallintaan. Sanan kaikkien mahdollisten taivutustapojen etsiminen erikseen olisi erittäin työlästä verrattuna siihen, että etsittäisiin vain perusmuotoisia tunnussanoja.

Käytännössä toteutin populismin tunnussanojen etsimisen siten, että hain tekstinkäsittelyohjelman hakutoiminnolla tekstistä tiettyjä kirjainyhdistelmiä, jotka sitten tavallisen äidinkielen puhujan kielitaidolla oli helppo erotella etsittyihin sanoihin ja muihin sanoihin. Esimerkiksi populismin tunnusanana käyttämäni sanan kansa löytämiseksi kävin läpi kaikki ne kohdat teksteistä, joissa esiintyy kirjainyhdistelmät kansa tai kanso, sillä silloin kansa-sanat eri taivutustavat tulevat mukaan aineistoon. Näin tehtyjen havaintojen tarkistaminen oli kuitenkin välttämätöntä, sillä suoraviivainen kaikkien kansa-kirjainyhdistelmän esiintymien laskeminen johtaisi virheellisiin havaintoihin, kun esimerkiksi sana palkansaaja tulisi havaintojoukkoon. Tällä tavoin toteutettuna tutkimusmenetelmä on kuitenkin suhteellisen työläs ja sanastopohjaisen metodin suurin etu, mahdollisuus valtavien aineistojen käsittelyyn, ei toteudu. Siksi jatkotutkimuksissa onkin välttämätöntä automatisoida tunnussanojen haku, jotta tarkasteltavaa aineistoa voi laajentaa ja lisätä tunnussanastoa muihinkin tarkastelukohteisiin kuin populismin ydinkäsitteisiin. Se voi kuitenkin edellyttää kaupallisten tietokoneohjelmistojen hyödyntämistä tai uusien ohjelmien laatimista, minkä vuoksi tyydyin käyttämään tutkielmassani alkeellisia tietojenkäsittelykeinoja.

⁵ ”Sane on juoksevan tekstin sanaesiintymä (token), joita tässä virkkeessä on 11. Sane on alfanumeeristen merkkien jono, jonka kummallakin puolella on välilyönti, välimerkki tai kappaleen alku- tai loppumerkki. Välimerkki ei kuulu saneeseen. Saneet ovat sanetyyppejä esiintymiä. Lekseemi on sana mukaan luettuina sen kaikki taivutusmuodot. Lekseemiin talo kuuluvat sanetyypit talon, taloissa, talojemmepa jne. – yli 2000 sanetyyppejä.” (Karlsson ja Wiberg 2010a, 55.)

5.2.3 Suomenkielisen populismin tunnussanastokehittelyn haasteet

Suomenkielisen tunnussanaston luominen populismille on haasteellinen tehtävä, mutta samalla keskeisin edellytys sanastopohjaisen tutkimuksen onnistumiselle. Haasteena on maksimoida sanaston erottelukyky ja sisällyttää sanastoon populismin ydinkäsitteet mahdollisimman kattavasti. Sanastosta pitäisi tehdä myös ajallisesti kestävä. Ideaalinen sanasto toimisi myös lukuisiin erilaisiin tekstilajeihin, esimerkiksi siten, että samaa sanastoa voisi soveltaa eduskuntapuheiden, vaaliohjelmien ja sanomalehtiartikkelien analyysiin. Tältä osin joudutaan tekemään kompromisseja siinä, kuinka paljon huomiota kiinnitetään yksittäisen tekstilajin sanastonyansseihin ja toisaalta valitun sanaston soveltavuuteen yleisesti. Päätin pitää sanaston suhteellisen suppeana: vastaavasti kuin soveltamassani populismimääritelmässä keskitytään ilmiön ydinkäsityksiin, pyrin rajaamaan sanaston sellaisiin sanoihin, jotka liittyvät hyvin läheisesti populismin ytimeen. Siten suuri osa populismille tyypillisistä käsitteistä jää tarkastelusta pois jäljelle jääneiden oletetun erottelukyvyn maksimoimiseksi.

Populismin tunnussanojen valintaan liittyy kehäpäättelmän riski samoin kuin populistisen ideologian määrittelyyn (ks. alaluku 2.2.2). Esimerkiksi jos lähtökohdaksi otetaan se, että Perussuomalaiset on populistinen puolue, ja valitaan populismin tunnussanoiksi sellaisia Perussuomalaisten runsaasti viljelemiä sanoja, jotka sopivat populismin teoreettiseen määritelmään, tutkimus luultavasti mittaisi lähinnä sitä, missä määrin muut puolueet käyttävät samoja sanoja kuin Perussuomalaiset. Mikäli Perussuomalaisia haluttaisiin käyttää populismin ideaalityyppinä, käytettävissä olisi muitakin metodeja sanaston samankaltaisuuden erittelyyn, kuten edellä esitelty Wordscores-menetelmä.

Eräs keino sanaston laatimiseksi olisi ottaa edustava näyte tutkimusaineistosta, ja joillakin mielekkäillä perusteilla määrittää siitä selvästi populistiset, epäpopulistiset ja populistisuudeltaan näiden välille sijoittuvat tekstit, joiden sanastoja sitten vertailtaisiin ja valikoitaisiin tunnussanoiksi sellaiset populistisille teksteille ominaiset sanat, jotka sopivat teoreettiseen populismimääritelmään. Siten olisi mahdollista sulkea tarkastelun ulkopuolelle sellaiset sanat, jotka vaikuttavat sopivan hyvin populismimääritelmään mutta jotka mahdollisesti ovatkin yleisiä myös epäpopulistisissa teksteissä.

Esimerkiksi populismin eräs ydinkäsite on kansa. Kansa-sanasta on lukuisia johdoksia, jotka ovat edelleen melko läheisiä populismille, kuten sanat kansallinen ja kansalainen. Ne ovat kuitenkin myös muille ideologioille keskeisiä käsitteitä, sillä kansallinen-sana viitanee myös nationalismiin. Kansalainen-sana puolestaan lienee kaikille ideologioille tärkeä käsite.

Ratkaisua sanaston valintaongelmaan voi etsiä a priori -päätelyllä ajatellen, kuinka keskeisiä käsitteet ovat kullekin ideologialle tai aposteriorisesti tarkastelemalla, missä yhteydessä käsitteitä käytettiin. Tässä tutkielmassa kuitenkin käytän yksinkertaisesti Pauwelsin kehittämää tunnussanastoa (taulukko 4) mallina suomenkielisen populismin sanaston kehittelyyn siten, että tarkastelen Pauwelsin valitsemien sanojen suomenkielisten käännösten, niiden synonyymien ja merkitykseltään samankaltaisten sanojen soveltuvuutta populismin tunnussanoiksi sekä niiden yhteensopivuutta soveltamaani populismimääritelmään (ks. alaluku 2.4). Perustelen tekemiäni valintoja seuraavassa alaluvussa 5.2.4, mutta tältä osin päätökset perustuvat kuitenkin pitkälti subjektiivisiin tulkintoihin, ja sikäli ne jäävät varsin avoimiksi kritiikille. Luvussa 6 tutkin perinteisen sisällönanalyysin keinoin, olivatko ratkaisuni toimivia.

Suomenkielistä tunnussanastoa kehiteltäessä joudutaan kohtaamaan myös monia paljon käytännöllisempiä haasteita, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan selkeitä päätössääntöjä. Tällaisia ovat muun muassa yhdyssanojen ja sanaliittojen käyttäminen populismin tunnussanoina. Esimerkiksi jos yhdyssanassa sekä kanta- että määräiteosa sisältyvät tunnussanastoon, onko silloin kyseessä yksi vai kaksi tunnussanahavaintoa? Tällaisia tapauksia sisältyi aineistooni vain yksi kappale, sana eliittipoliitikot (PS 2007), mutta havaittuani tilanteen päätin, että kaikki vastaavat yhdyssanat kirjattaisiin kahdeksi havainnoksi, tässä tapauksessa havainnoksi sanoista eliitti ja poliitikko. Suomen kielessä on myös paljon sanaliittoja, jotka voivat toimia osina tunnussanastoa, kuten hyvä veli tai suora demokratia. Saivartelematta voidaan toki todeta, että käytettäessä sanaliittoja osana tunnussanastoa, analyysiyksikkö on siltä osin suurempi kuin yksi sana (vrt. meningsuit* taulukossa 4). Sanaliitot on kuitenkin aiheellista kirjata vain yhtenä havaintona, koska muutenhan esimerkiksi hyvien veljien moittiminen olisi tuplasti populistisempää kuin eliitin moittiminen, jos sekä sanaliitto "hyvä veli" että eliitti olisivat populismin tunnussanoja. Siitä aiheutuu epäsuhtaa laskettaessa tunnussanojen osuutta kaikista sanoista, koska sanaliitot näkyvät sanojen kokonaismäärässä useana sanana ja tunnussanahavainnoissa vain yhtenä havaintona, mutta ongelma on kuitenkin niin marginaalinen, etten pitänyt aiheellisena ryhtyä sen vuoksi minkäänlaisiin korjaus- tai muokkaustoimenpiteisiin.

Jäljempänä osiossa 5.2.5 esittelen myös sellaisia potentiaalisia populismin tunnussanoja, joita en sisällyttänyt tarkasteluun tässä tutkielmassa. Sellaisia tapauksia on kahdenlaisia: sanoja, jotka teoreettisesti ajatellen voisivat olla hyviä tunnussanoja mutta joita esiintyi aineistossa vain vähän tai ei lainkaan, ja sanoja, jotka vaikuttivat populismille ominaisilta mutta jotka eivät vaikuta riittävän erottelukykyisiltä, koska niitä käytetään myös epäpopulistisissa yhteyksissä.

5.2.4 Suomenkielinen populismin tunnussanasto

Seuraavassa erittelen sanaryhmittäin perustelut käyttämieni populismin tunnussanojen sisällyttämiselle tunnussanastoon. Lisäksi selvitän käyttämäni päätössäännöt siitä, kuinka käsitellä kunkin sanan johdoksia ja tapauksia, joissa tunnussanat esiintyvät yhdyssanojen osina. Pyrin käyttämään mahdollisimman samankaltaista sanastoa kuin Pauwels (2011) sovelsi tutkimuksessaan huomioiden kuitenkin suomalaisen poliittisen keskustelun ominaispiirteitä, jotka edellyttävät, että Pauwelsin sanastoa vastaavia sanoja etsitään muualtakin kuin sanakirjojen tarjoamista käänöksistä.

Olen ryhmitellyt samankaltaiset sanat ryhmiin, ja raportoin tekemiäni havaintoja jatkossa ryhmittäin. Näin tulosten selostaminen yksinkertaistuu, kun käsiteltävien luokkien määrä vähenee, mutta toisaalta menetetään informaation yksityiskohtaisuutta, kun esimerkiksi ei erotella, missä tekstissä käytettiin sanaa eliitti ja missä sanaa herrat, vaan kyseisten sanojen käyttö esitetään vain havaittujen sanojen summana.

Populismin tunnussanojen sisältyminen yhdyssanoihin aiheutti monta tapausta, joissa oli tarpeen laatia päätössääntöjä kyseisten sanojen huomioimisesta. Joidenkin tunnussanojen kohdalla oli mielekäästä sisällyttää tarkasteluun kaikki sellaiset tapaukset, joissa tunnussana esiintyi yhdyssanan osana, ja joidenkin tunnussanojen kohdalla vain sellaiset tapaukset, joissa tunnussana on yhdyssanan kantaosa, mutta ei niitä tapauksia, joissa tunnussana on yhdyssanan määräiteosa. Olen sisällyttänyt yhdyssanojen osat tarkaste-

luun, ellen toisin mainitse. Tunnussanojen johdokset puolestaan jätin pääsääntöisesti huomiotta. Selostan seuraavissa sanaryhmittäisissä erittelyissä useimpien sanojen osalta erikseen, miten menettelin kyseisen sanan osalta yhdyssanojen ja johdosten kohdalla. Jokaisesta tunnussanastoon sisällyttämästäni sanasta huomioin sen kaikki taivutustavat.

Kansa: Kansa on populismin ydinkäsite, ja siksi sen käyttäminen populismin tunnussanana on liki itsestäänselvyys. Suomen kielessä sanasta kansa on suuri määrä johdoksia, ja sana esiintyy monien yhdyssanojen osana. Sisällytin tarkasteluun vain kansa-sanana eri tavoin taivutettuna, en sen johdoksia. Johdoksia kansallinen ja kansalainen esiintyi puolueohjelmissa huomattavan runsaasti, mutta niistä kansallinen toiminee paremmin nationalismin tunnussanana ja kansalainen on kaikkien ideologioiden normaalia sanastoa (ks. esim. Wiberg ja Karlsson 2010a, 57-58). Yhdyssanoja, joiden määriteosana on kansa, en huomionut. Sellaisia olivat muun muassa kansakunta, kansanluonne, kansanpuolue, kansanmurha, kansanedustaja, kansantuote, kansanterveys ja kansanpankki. Poikkeuksen tästä muodostavat sanat kansanäänestys ja kansanvaali, joita käsittelen jäljempänä populismin tunnussanoina. Huomioin sellaiset yhdyssanat, joissa kansa on yhdyssanan kantaosana. Jätin kuitenkin tarkastelun ulkopuolelle sanan alkuperäiskansa, vaikka siinä kansa on yhdyssanan kantaosana, koska alkuperäiskansoja koskeissa lausumissa kyse on vähemmistönä elävistä kansoista ja niiden erityisoikeuksista, eikä silloin ole kyse homogeeniseksi mielletystä Suomen kansasta.

Eliitti, elitistinen, elitismi, herrat: Eliitin ja kansan vastakkainasettelu on populismin ydintekijä, ja siksi sanat eliitti, elitistinen ja elitismi sopivat populismin tunnussanoiksi. Näistä tarkastelin myös kaikki yhdyssanat, joissa jokin tarkasteltavista sanoista esiintyi määrite- tai kantaosana, kuten sanoissa EU-eliitti, eliittipoliitikot ja valtaeliitti. Sisällytin tarkasteluun myös puhekielisemmän ja hieman vanhahtavamman sanan herra, joka esiintyi vain yhdyssanojen osana, kuten sanoissa rötösherra (PS 2003), EU-herrat (PS 2007) ja vapaaherra (PS 2011). Pidän kuitenkin aiheellisena ottaa sanan herra mukaan tutkimukseen, sillä jos jatkotutkimuksissa aineistoa laajennetaan puhekielisempään tai vanhempaan materiaaliin, kyseinen sana voi toimia erottelukykyisenä populismin tunnussana.

Demokratiavaje, epädemokraattinen: sanat epädemokraattinen ja demokratiavaje soveltuvat populistisen demokratiakäsityksen erottelemiseen ei-populistisista demokratiakäsityksistä, koska populismin ydintekijänä on ajatus siitä, että eliitit käyttävät valtaa tavalla, joka ei ole kansan tahdon mukaista, eikä demokratia siksi toimi. Toisaalta sanat demokratia ja kansanvalta eivät sellaisenaan riittäne erottelemaan demokratiaa käsitteleviä populistisia lausumia ei-populistisista demokratiakäsityksistä, ja demokratia onkin kaikille puolueille ominainen sana (Wiberg ja Karlsson 2010a, 57).

Kansalaisaloite, kansanvaali, kansanäänestys, suora demokratia, suora kansanvalta: kuten alaluvussa 2.6 tarkemmin analysoin, populismiin liitetään yleensä vaatimus suorasta demokratiasta ja kansanäänestyksiin perustuvasta järjestelmästä, minkä vuoksi edellä mainittujen sanojen sisällyttäminen populismin tunnussanoihin on mielekästä. Myös sana EU-perustuslakikansanäänestys sisällytettiin havaintoihin, koska siinä kansanäänestys on yhdyssanan kantaosa. Suora demokratia ja suora kansanvalta ovat vakiintuneita sanaliittoja, joiden huomiointi tekee tämän tutkimuksen metodista sikäli erilaisen kuin Pauwelsin (2011) tutkimuksessa, että tarkastelun kohde on laajempi kuin yksittäinen sana. Pauwels käytti sen sijaan vastaavan ilmiön tutkimiseen pelkästään sanaa "directe", joka tarkoittaa suoraa. Suomenkielisessä aineistossa vastaava menettely

johtaisi havaintoihin, jotka mitä todennäköisimmin eivät olisi populismin ydinkäsitteistöä, sillä esimerkiksi puhe suorista tulonsiirroista tulkituiksi populismille ominaisiksi. Vaikka kyseisissä sanaliitoissa on kaksi sanaa, merkitsen havainnon yhdeksi populismin tunnussanaksi samoin kuin muutkin havaitut tunnussanat.

Korruptoida, korruptoitunut, korruptio, lahjoa, lahjonta, lahjus: korruptioepäilyt ja oletus kansaa huiputtavan ja omia etuuksia havittelevan eliitin toimista ovat populismin ydintekijöitä, ja sellaisenaan aiheellista sisällyttää tarkasteluun. Vaaliohjelmatekstit ovat asiatyylisiä, ja puhekielisemmän aineiston käsittelyssä olisikin aiheellista sisällyttää tarkasteluun muitakin korruptioon liittyviä ilmauksia, kuten kähmintä, kavallus ja koplaus sekä ehkäpä myös hyvä veli -sanaliitto.

Etäännyttää, etäänntyä: populismin määritelmään sisältyy ajatus siitä, että eliitti on ottanut haltuunsa vallan, joka kuuluisi kansalle, ja tilannetta verrataan kuvitteelliseen tilanteeseen, jossa vallan ajatellaan olleen eliitin sijaan kansalla (Canovan 2005). Tätä prosessia voidaan nimittää vallan etäänntymiseksi oletetuilta alkulähteiltään, ja siten sanat etäänntyä ja etäännyttää on mielekästä sisällyttää populismin tunnussanastoon. Esimerkkinä etäänntyä-verbien populistisesta käytöstä toimii lause "kaikki puolueet eivät ole ryvettyneitä eivätkä etäänntyneitä tavallisten ihmisten arjesta" (Vas 2011).

Ylikansallinen, ylikansallisuus: populismiin sisältyvän kansansuvereniteettikäsitteen eräänä mittarina sovelsin sanoja ylikansallinen ja ylikansallisuus. Oletin, että niitä käytetään populistisissa teksteissä enemmän kuin muissa, sillä ylikansalliset järjestelmät ja kansansuvereniteetti ovat keskenään jännitteisessä suhteessa, ja puolustettaessa kansansuvereniteettia voidaan olettaa, että populistit puhuvat sen vastavoimasta ylikansallisuudesta. Epäpopulistiselle tekstille lienee ominaisempaa käyttää neutraalimpaa sanaa kansainvälinen. Toisaalta sanojen ylikansallinen ja ylikansallisuus käyttöön populismin tunnussanoina liittyy harhan mahdollisuus, jos sanoja käytetäänkin myönteisissä merkityksissä, kuten vaadittaessa ylikansallista verotusjärjestelmää kapitalismin kontrolloimiseksi (esim. Vas 2011).

Lupaus, luvata: Pauwels (2011) käyttää populismin tunnussanana substantiivia *belofte* (lupaus), mutta verbi *beloven* (luvata) jää Pauwelsin tutkimuksessa kuitenkin huomiotta. Sisällytin myös luvata-verbien ja sen johdokset tunnussanastoon, vaikkakin populistisessä merkityksessä ensisijaisia olisivatkin menneen ajan muodot: esimerkiksi lausumat, joissa kerrataan, mitä vallanpitäjät aiemmin lupasivat, esiintyvät useammin populistisessä puheessa kuin tulevaisuussuuntautunut julistus, kuten jos julistettaisiin, että lupaamme laittaa kaiken kuntoon. Sisällytin aineistoon myös yhdyssanat, joissa sana lupaus esiintyy, kuten vaalilupaus.

Järjetön: Pauwelsin (2011) tunnussanaston sana absurdi on sellaisenaan käytössä myös suomessa, mutta kyseistä sanaa ei esiintynyt kertaakaan aineistossa. Siksi tarkastelin sen synonyymit järjetön ja mieletön, joista järjetön esiintyi neljästi, mieletön ei lainkaan.

Harha, harhautus, propaganda: Pauwelsin (2011) populismin tunnussanaston sana propaganda on sikäli helppo käyttää suomessa, että sanan merkitys ei muutu käännoksessä. Sana esiintyy kuitenkin koko aineistossa vain neljästi, ja siksi onkin tarpeen löytää sille synonyymeja. Käytän populismin tunnussanoina sanan harha johdoksia ja yhdyssanoja, joiden osana sana harha esiintyy. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi harhaileva, harhaanjohtaminen ja harhaluulo. Toisaalta sanat valehdella ja valhe ovat

suomalaisessa poliittisessa keskustelussa harvinaisia, ja aineistossani niitä oli vain kaksi kappaletta, joista toisessa tapauksessa oli kyse viranomaiselle valehtelusta, minkä vuoksi jätin kyseiset sanat pois populismin tunnussanastosta.

Poliitikko, päättävä: Pauwels (2011) käytti sanaa poliitikko populismin tunnussanana. Suomessa vastaava merkitys on myös sanalla päättävä. Lisäksi sisällytin mukaan yhdyssanat, joissa sana poliitikko tai päättävä on kantaosana, kuten esimerkiksi sanassa kunnallispoliitikko.

Perinne, perinteinen, traditio, traditionaalinen: Pauwelsin (2011) mallin mukaan sisällytän tarkasteluun perinnettä ja traditiota kuvaavat sanat. Populismiin liitetetään usein menneen haikailu ja muutosvastaisuuden tuoma kaipuu tutuksi ja turvalliseksi kuviteltuun entisaikaan (ks. alaluku 2.5.4). Niinpä onkin perusteltua sisällyttää sanat perinne ja traditio populismin tunnussanastoon, ja sen jälkeen tutkia, esiintyvätkö perinteeseen viittavaat sanat populistisissa lausumissa. Sana traditio esiintyi aineistossa vain yhden kerran, mutta katson sen perinteen synonyymiksi ja sisällytän sanan tunnussanastoon sen harvinaisuudesta huolimatta. En sisällyttänyt tunnussanastoon kuitenkaan yhdyssanoja, joissa sana perinne esiintyy, kuten esimerkiksi kansanperinne tai perinnebiotooppi.

5.2.5 Tarkastelun ulkopuolelle jääneet potentiaaliset populismin tunnussanat

Tarkastelun ulkopuolelle jääneiden sanojen osalta ei ole tämän tutkielman johtopäätösten kannalta tarpeen tehdä yhtä laajaa sanakohtaista tarkastelua kuin tunnussanastoon sisällytettyjen sanojen osalta. Käyn kuitenkin esimerkinomaisesti läpi muutamia sellaisia sanoja, jotka vaikuttivat kiintoisilta tunnussanastoa kehiteltäessä. Perusteena sanojen jättämiselle pois tarkastelusta oli joko sanan esiintyminen aineistossa alle neljä kertaa tai sanan heikko soveltuvuus tunnussanaksi.

Esimerkkinä sanan oletetusta heikosta soveltuvuudesta populismin tunnussaksi käyvät sanat byrokraatia ja byrokraatit. Vaikka byrokraatit saavat usein moitteita populisteilta, en sisällyttänyt kyseisiä sanoja populismin tunnussanastoon, koska populismin ydinkäsittelistöstä on kyse vain, jos byrokraatit oletetaan osaksi eliittiä tai eliitin palvelijaksi. Tuskin kukaan haluaa, että yhteiskuntaan tuotetaan lisää byrokratiaa, minkä vuoksi se onkin kaikille poliitikoille hyvä vastustuskohde. Pauwels (2011) käyttääkin byrokratia-sanaa liberalismien tunnussanana. Vastaavasti populistit voivat puhua, kuinka eliitti riistää kansaa, mutta sama sana on muidenkin ideologioiden vakiosanastoa, riistäjät vain vaihtelevat: esimerkiksi feminismissä miehet riistävät muita ja sosialistit sanovat kapitalistien riistävän keskiluokkaa ja köyhiä. Kukaan ei tietenkään julkisesti kannata riistoa.

Taulukossa 5 luettelen sellaiset sanat, joita tarkastelin mahdollisina populismin tunnussanoina mutta jotka esiintyivät aineistossa korkeintaan kolme kertaa. Häpeällinen on hyvä esimerkki sanasta, jota Pauwels käyttää ja joka suomeksikin voisi olla toimiva tunnussana populismille, mutta joka ei esiinny tämän tutkielman aineistossa kuin kerran lauseessa "puheet Suomen kehitysavun häpeällisestä tasosta ovat tietoista harhaanjohtamista, ..." (PS 2006). Tässä tapauksessa lausuma, jossa sana häpeällinen esiintyy, on populistinen, mutta tutkimusasetelman yksinkertaistamiseksi jätin tällaisen yksittäistapauksen pois tunnussanastosta. Menettelin vastaavasti myös sanan ryvettynyt kohdalla, vaikka sillä kuvataankin häpeilemätöntä korruptoituneisuutta tai omien etuuskien haalimista.

Potentiaaliset tunnussanat	Havaintoja kpl.	Lähde, jossa sana esiintyy
absurdi	0	
antautua, antautuminen	0	
eksyttää, eksyä	0	
huijaus, huijata	0	
hyvä veli	0	
häpeä, häpeällinen, häpeämätön, hävetä	1	PS 2006
kasti	0	
koplata, koplauk	0	
kähmintä, kähmiä	0	
likaantua, likainen, tahraantua	0	
mafia	0	
mielelön	0	
mielipiteenilmaus	0	
mielipiteenvapaus	0	
pettymys, pettyä, pettää	1	Vas 2010b
ryvettyä	1	Vas 2010b
rötös	1	PS 2003
röyhkeys, röyhkeä	1	PS 2011
salaaminen, salailu, salata	0	
sananvapaus	3	KD 2011, Vihr 2003 ja 2010a
vilpillinen, vilppi	1	KD 2006a
ylimielinen, ylimielisyys	1	Kok 2011

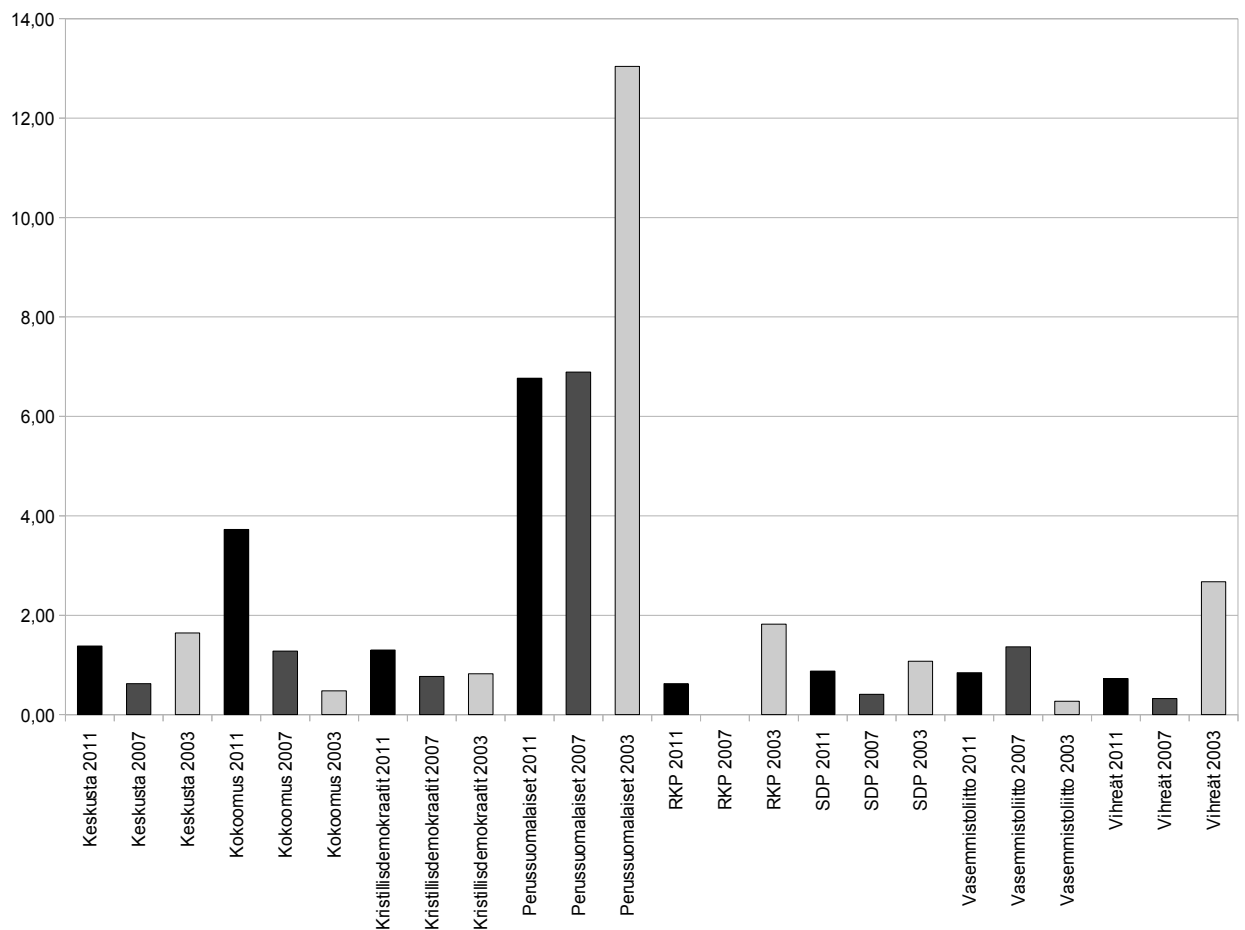
Taulukko 5. Potentiaaliset populismin tunnussanat, joita ei esiintynyt lainkaan tai korkeintaan kolmasti vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaalien eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa.

5.3 Populismin tunnussanojen määrät eduskuntavaaliohjelmissa

Edellä kehittelemääni populismin ydintekijöiden tunnussanastoon sisältyvien sanojen määrä aineistossa osoittautui varsin niukaksi. Tunnussanoja löytyi 352 kappaletta kaikkiaan 152 265 sanasta, eli ohjelmien sanoista populismin tunnussanoja oli ainoastaan 0,23 prosenttia. Havaituista tunnussanoista valtaosa, yhteensä 220 kappaletta eli 62,5 prosenttia, esiintyi Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa. Taulukko 6 sisältää havaittujen populismin tunnussanojen määrät sanaryhmittäin lajiteltuna.

Populismin tunnussanojen määrissä esiintyy useimmilla puolueilla suhteellisen suuria vaihteluita eri vaalien ohjelmissa. Tosin etenkin lyhyissä ohjelmissa ja sellaisilla puolueilla, joilla populismin tunnussanojen osuus sanoista on pieni, jo muutaman tunnussanan sisällyttäminen ohjelmaan saa ohjelmien välisen suhteellisen vaihtelun näyttämään suurelta.

Kuvio 1. Populismien tunnus sanojen promilleosuudet eduskuntavaali ohjelmien sanoista puolueittain vuosien 2011, 2007 ja 2003 eduskuntavaaleissa.

Tehdyt havainnot eduskuntavaali ohjelmien populistisuudesta eriävät puolueittain sikäli, että eri ohjelmissa painottuvat eri tunnus sanat. Niiden jakauma ilmenee taulukosta 7. Esimerkiksi tunnus sanat eliitti ja herrat ovat olleet esillä ainoastaan Perussuomalaisen ohjelmissa. Kansa puolestaan on huomattavasti yleisemmin eri ohjelmissa käytetty tunnus sana. Monissa ohjelmissa huomattava osuus havainnoista perustuu sanan perinteeseen ohjelmateksteissä.

6 SANASTOPOHJAISEN TEKSTIANALYYSIMENETELMÄN VALIDIUSTESTI

Luvussa 5 esittelemäni sanastopohjainen kvantitatiivinen tekstianalyysi perustui aieman tutkimuksen antamaan malliin ja populismin teoreettiseen määrittelyyn. Toisin sanoen kyseessä oli aprioriseen aprikointiin perustunut tutkimusote, jonka toimivuuden varmistamiseksi tarkastelen aposteriorisesti saamieni tulosten paikkaansapitävyyttä. Tarkastelen ensin validiuden testaustapoja alaluvussa 6.1 ja sitten alaluvussa 6.2 tekemiäni havaintojen paikkansapitävyyttä perinteisen sisällönanalyysin keinoin. Alaluvussa 6.3 tutkin sisällönanalyysin avulla kuinka paljon vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmaineistoon sisältyy sellaisia populismin ydintekijöitä, jotka ovat jääneet havaitsematta luvussa 5 kuvailemallani sanastopohjaisella tekstianalyysimenetelmällä.

6.1 Kolmenlaisia tapoja testata metodin validius

Pauwels (2011, 113) erottelee kolme testaustapaa, joilla metodien validiutta voi tutkia. *Sisältöön perustuvissa validiustesteissä* (content validation) selvitetään, ovatko käytetyt indikaattorit mitanneet tutkittavaa ilmiötä riittävän kattavasti ja ovatko tehdyt havainnot todella sellaisia, että ne kuvaavat kyseistä ilmiötä. Esimerkiksi populismia tutkittaessa saatetaan päätyä virheellisiin johtopäätöksiin, jos populistiseksi eliitinvastaisuudeksi arvioitu informaatio kuvaakin hallitus–oppositio–vastakkainasettelua tilanteessa, johon ei liity populistista ideologiaa. Jäljempänä kuvailemani menettely, jolla tutkin soveltamani sanastopohjaisen populistisuusmittausmenetelmän validiutta, kuuluu tähän validiustestien ryhmään.

Toisena validiustestityyppinä Pauwels (2011, 113) erottelee *konvergenssivalidiustestit* (convergent validity). Niissä tarkastellaan sitä, kuinka yhteneviä saadut tutkimustulokset ovat muun tutkimuskirjallisuuden kanssa. Tutkielmassani tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että on odotettavissa, että tutkimustuloksissani Perussuomalaiset havaitaan populistiseksi puolueeksi, koska kaikessa Perussuomalaisia käsittelevässä kirjallisuudessa kyseistä puoluetta pidetään populistisena. Jos tutkimustulokseni osoittaisi jotain muuta, olisi tarpeen pohtia, onko soveltamani populismin määritelmä sisällöltään jotain aivan muuta kuin tutkimuskirjallisuudessa käytetyt määritelmät tai onko määritelmän operationalisointi epäonnistunut.

Kolmantena validiuden tarkastelutapana Pauwels (2011, 113-114) esittelee *rakenteellisen validiuden* (construct validity). Siinä tarkasteltavaa menetelmää tutkitaan kausaalisten hypoteesien avulla. Pauwels käyttää esimerkkinä poliittista järjetelmää kohtaan tunnetun luottamuksen ja populismin suosion suhdetta: koska populistit pitävät poliittista eliittiä korruptoituneena oman edun tavoittelijana, on oletettavaa, että populisteja äänestäneet henkilöt luottavat poliitikkoihin ja puolueisiin vähemmän kuin muita puolueita äänestäneet. Jos saatavilla on tietoa eri puolueiden äänestäjien asenteista ja jos populistisiksi arvioitujen puoleiden kannatus korreloi oletetulla tavalla poliittisia toimijoita kohtaan tunnetun luottamuksen kanssa, se tukee populistisuuden määräästä tehtyjä havaintoja – olettaen tietysti, että kansalaiset tietävät, mitkä heidän äänestämiensä puolueiden arvot ovat. En sisällyttänyt tämän tyyppisiä validiustestejä tutkielmaani.

6.2 Sisällönanalyysi populismin tunnussanaston validiustestimenetelmänä

Tekstin populistisuuden määrittäminen on tehty alaluvussa 5.2 esittelemälläni sanastopohjaisella menetelmällä. Se jättää kuitenkin avoimeksi kysymyksen siitä, onko menetelmä toimiva. Toimivuutta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: ensinnäkin voidaan selvittää, ovatko populistisiksi oletetut havainnot, eli tässä tapauksessa tunnussanat, sellaisia, että niiden merkitys on populistinen, eli ovatko havainnot luotettavia? Toisaalta voidaan tutkia sitä, onko sanastopohjaisessa menetelmässä havainnoitu populistinen teksti kattavasti, eli onko ilmeisen populistisia lausumia jäänyt merkittävässä määrin huomiotta. Vasta luotettavaa ja kattavaa menetelmää voidaan pitää validina.

Tutkimassani eduskuntavaaliohjelma-aineistossa havaittuihin tunnussanoihin kohdistuva testi on pienitöisempi osuus tarkastelusta, sillä populismin tunnussanoja esiintyy tekstissä sikäli rajallisesti, että jokainen havainto on tarkistettavissa kohtuullisella työmäärällä. Tunnussanastomenetelmällä mahdollisesti havaitsematta jääneen populistisen tekstin määrän arviointi on huomattavasti työläämpää tehtävää, sillä se edellyttää koko tekstiaineiston analysointia tai jonkin otannan tai valikoidun näytteen perusteella tehtävää tarkastelua. Siksi rajoitan validiustestin jälkimmäisen osan vuoden 2011 vaalien ohjelmiin, jotka analysoin kokonaisuudessaan. Tässä alaluvussa keskityn tekemieni tunnussanahavaintojen arviointiin ja alaluvussa 6.3 siihen, onko vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmien sisältämä populismi tullut kattavasti havaituksi.

6.2.1 Analyysiyksiköt

Tarkastelussa olennaiseksi nousee se, minkälaisiin osiin analysoitava teksti jaotellaan, eli mikä on sovellettava analyysiyksikkö. Puolueohjelmatekstin kvantitatiivisen analyysin yksiköitä voivat olla esimerkiksi yksittäiset sanat tai virkkeet, jotka erottuvat kielioppisääntöjen avulla. Vaihtoehtoisesti teksti voidaan erotella ajatuskokonaisuudeksi, joita yksittäiseen virkkeeseen saattaa sisältyä useita (ks. esim. Werner, Lacewell ja Volkens 2011, 5). Aineiston osittelu samaan tapaan kuin CMP-tutkimuksissa helpottaisi vertailua, mutta tutkimuksen tekohetkellä CMP-aineistoa vuoden 2011 vaaleista ei vielä ollut saatavilla. Myös tekstikappale voisi olla toimiva analyysiyksikkö, sillä silloin suurempien asiakokonaisuuksien hahmottaminen helpottuisi, mutta toisaalta moniin vaaliohjelmiin sisältyvissä pitkissä luetteloissa tekstiä ei jaeta kappaleiksi.

Valitsin soveltamakseni analyysiyksiköksi virkkeen. Valintaa puoltaa sen tarkkarajaisuus ja taloudellisuus, sillä virkkeet ovat erotettavissa toisistaan helposti, ja analysoitavien yksiköiden määrä säilyy kohtuullisena. Tässä yhteydessä käytän virke-käsitettä sikäli eri tavalla kuin suomen kieliopissa, etten tutki, sisältävätkö virkkeet verbin. Määrittelen virkkeet siten, että ne alkavat suurella alkukirjaimella ja päättyvät suureen välimerkkiin eli pisteeseen, kysymysmerkkiin tai huutomerkkiin, lukuun ottamatta lyhenteiden merkitsemiseen käytettyjä pisteitä. Tämän lisäksi lasken virkkeeksi otsikot, vaikka niissä ei päätettäviä esiintyisikään. (Vrt. VISK 2008, § 864.) Esimerkiksi vaalislogan "Asiaa." (Kesk 2011) tulkituu yhdeksi virkkeeksi. Tällä tavoin analysoitavien yksiköiden määräksi vuoden 2011 aineistossa tuli 6 062 virkettä. Puoluekohtaiset virkemäärät ilmenevät taulukosta 13 sivulta 74. Mikäli tutkittavan virkkeen populistisuus jäisi epäselväksi, luen myös kyseistä virkettä edeltävän ja sitä seuraavan virkkeen, joiden perusteella teen arvion virkkeen populistisuudesta.

Yksittäinen virke voi sisältää useita lauseita, joiden populismisisältö voi vaihdella. Tällöin tarvitaan päätössääntöjä siitä, miten menetellä tilanteessa, jossa virke jakautuu useisiin lauseisiin, joista vain osalla on populismin tunnusmerkit. Kuvitteellisessa esimerkkivirkkeessä ”tahdomme veronkevennyksiä, ja vaadimme eduskuntaan korruptoituneen eliitin sijaan kansaa kuuntelevia päättäjiä” ensimmäinen lause ei sisällä työmääritelmäni mukaista populismia, mutta jälkimmäinen sisältää. Tulkitsen tällaiset tapaukset populistisiksi virkkeiksi siten, että jos jokin populismin tunnusmerkki sisältyy virkkeeseen, merkitsen koko virkkeen populistiseksi, vaikka siinä olisi muutakin sisältöä. Tässä tilanteessa kirjoittajan tyyli voi vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen, sillä pitkiä virkkeitä suosivilla kirjoittajilla suurempi osuus virkkeistä on populismipitoisia kuin lyhyitä virkkeitä suosivilla: esimerkiksi jos analysoitavana olisi vain edellinen esimerkkilause, se olisi tällä päätössäännöllä 100-prosenttisesti populistista tekstiä, mutta jos ja-konjunktion sijaan tekstissä olisi kaksi erillistä virkettä, lopputuloksena olisi 50-prosenttinen populismisisältöisyys. Tämä ei kuitenkaan aiheuttane tuloksiin merkittävää harhaa, sillä suurin osa Suomen vaaliohjelmateksteistä on erilaisia toimenpidevaatimuksia ja -lupauksia, ja populismin ydintekijöitä on esillä sikäli harvakseltaan, että niiden osuus tekstistä jää varsin pieneksi myös erittäin populistisina pidetyissä ohjelmissa.

6.2.2 Aineiston luokittelu: populistiset, ei-populistiset ja populistisuudeltaan epäselvät virkkeet

Laatimani sisällönanalyysi perustuu virkkeiden populistisuudesta tekemiini päätelmiin. Tein aineiston koodauksen yksin, ja sen vuoksi luokittelu jäi väistämättä varsin subjektiiviseksi tulkinnaksi, koska tuloksia ei varmennettu vertailemalla eri koodaajien tekemiä ratkaisuja. Näin ollen analyysini on varsin karkeaa, ja siksi käytänkin mahdollisimman yksinkertaista luokitusta. Luokittelen tarkastelemani virkkeet kolmeen luokkaan: populistinen, ei-populistinen ja epäselvä, joista kolmannen pyrin pitämään mahdollisimman pienenä luokkana. Validiustestin jälkimmäisessä osassa alaluvussa 6.3 tähän kolmijakoon yhdistyy dikotomia sisältää tai ei sisällä populismin tunnussanaa, mikä johtaa kuuteen eri virkeluokkaan.

Luokittelen sisällönanalyysissä populistisiksi kaikki sellaiset virkkeet, joissa esiintyy yksi tai useampi populismimääritelmän osatekijä. Koska määritelmä on moniosainen ja yksi virke suhteellisen pieni analyysiyksikkö, on sängen epätodennäköistä, että useita populismimääritelmän osatekijöitä mahtuisi samaan virkkeeseen. Esimerkiksi tulkitsen populistisiksi virkkeet, joissa eliittiä halveksutaan, vaikka samassa yhteydessä ei olisikaan tavallisen kansan ylistystä.

Käyttämäni kolmiluokkainen jaottelu on sikäli yksinkertainen, että siinä ei-populististen virkkeiden luokka sisältää sekä sisällöltään neutraalin aineiston että populismin ydinominaisuuksien vastaiset virkkeet. Näin luokittelu vastaa kysymykseen siitä, löytääkö tunnussanastomenetelmä populismin ydinsisällöt teksteistä, mutta se ei erottele virkkeiden suhdetta populismiin sen syvällisemmin. Tällä tavoin luokka ei-populistinen eroaa aiemmissa luvuissa esillä olleesta epäpopulistisen politiikan käsitteestä. Esimerkiksi samaan ei-populististen virkkeiden luokkaan luokituvat ne lausumat, jotka sisältävät jonkin konkreettisen toimenpiteen, kuten ”alkoholin mielikuvamainonta tulee kieltää” (KD 2011), sekä populismin ydinkäsitysten vastaiset lausumat, kuten jos joku väittäisi, ettei ole olemassa mitään tavallista kansaa tai eliittiä, vaan vain lukemattomia erilaisia väestöryhmiä.

Populismien ydinsisältöön keskittyessä populistisen aineiston osuus tekstistä jää kohtalaisen pieneksi, sillä vaaliohjelmissa keskitytään yksittäisiin enemmän tai vähemmän konkreettisiin toimenpiteisiin. Jos jokaisen toimenpide-ehdotuksen kohdalla toistettaisiin, että kyseessä on kansan tahto, olisi ohjelman kirjoittajan oltava melkoinen sanataituri, ettei toiston määrä tekisi tekstistä lukukelvotonta. Jos analyysiyksikkö puolestaan olisi suurempi kuin virke, populismin määrästä tulisi toisenlainen kuva. Esimerkiksi Hawkins (2009) on tutkinut latinalaisen Amerikan valtioiden johtajien puheita kolmiluokkaisella jaolla *epäpopulistinen tai moniarvoinen, kahdenlaatuinen tai populistinen* (nonpopulist or pluralist / mixed / populist), mutta hänen analyysiyksikkönään oli kokonainen puhe. Vastaavalla otteella voitaisiin väittää, että jokainen Perussuomalaisen ohjelmien virke on populismia, jos väite perustellaan ohjelmiin sisältyvillä populistisilla periaatelinjauksilla. Ajatus on muotoiltavissa Laclau (2005) kehittämien teoreettisten käsitteiden siten, että Perussuomalaisen ohjelman sisältämät konkreettiset toimenpidevaatimukset ovat tulkittavissa *populistisiksi kohteiksi* ohjelmaan sisältyvien populististen linjausten vuoksi, kun populistisiin periaatteisiin vähäisemmissä määrin sitoutuneiden puolueiden ohjelmissa sama vaatimus olisikin *demokraattinen kohde* (ks. osio 2.5.2). Pidättäydyn kuitenkin tällaisten koko ohjelmaa koskevien tulkintalinjausten tekemisestä, ja sen sijaan keskityn kysymykseen siitä, sisältääkö tarkasteltava virke populismin ydintekijöitä vai ei. Sen perusteella ei voi arvioida populisminvastaisuutta, mikä tekee tutkimusotteesta erilaisen kuin Hawkinsin tutkimuksessa.

Luokittelun avulla sanastopohjaista menetelmää voi kehittää edelleen. Tarkasteltaessa niitä virkkeitä, joissa tunnussana on havaittu, toimimattomaksi osoittautuneet tunnussanat voidaan poistaa sanastosta. Vastaavasti tarkasteltaessa koko ohjelma-ainestoa tai otosta siitä, uutta yhteistä tunnussanastoa voidaan etsiä sellaisista virkkeistä, jotka luokituvat populistisiksi mutta joissa ei esiinny mikään populismin tunnussanoista. Näin sanasto saadaan optimoitua tutkittuun tekstiin. Samalla kuitenkin haasteeksi tulee teoreettisen koherenssin säilyttäminen, eli se, miten tunnussanat liittyvät populismin teoreettiseen määritelmään. Jos sanastopohjaista menetelmää käytetään samanaikaisesti monien erilaisten tekstilajien analysointiin, kuten esimerkiksi eduskuntakeskusteluihin, puolueohjelmateksteihin, poliitikkojen blogeihin ja puoluelehtien pääkirjoituksiin, sanaston toimivuuden tarkastelu on aiheellista tehdä jokaiselle tekstilajille erikseen.

6.2.3 Luokittelukriteerit eli Stanley'n populismimääritelmän tulkinta käytännössä

Abstraktin populismimääritelmän soveltaminen konkreettiseen tekstiin vaatii paljon tulkintoja, ja pystyäkseen tulkitsemaan ohjelmatekstejä mahdollisimman johdonmukaisesti, tarkensin alaluvussa 2.4 esittelemääni Stanley'n populismimääritelmää muutamilla päätössäännöillä. Niiden tavoitteena on rajauksen teko etsittävien populismin ydintekijöiden ja muiden populismille läheisten tekijöiden välille. Stanley'n populismimääritelmä sisältää neljä osatekijää, jotka ovat edelleen ositeltavissa pienemmiksi kokonaisuuksiksi (Stanley 2008, 102, Deegan-Krause ja Haughton 2009, 823). Käytin virkkeiden populistisuuden tunnistamisessa seuraavia yleisiä tulkintaperiaatteita:

- Stanley määritteli populismin ydinominaisuudeksi sen, että on olemassa kaksi erillistä homogeenistä ryhmää: kansa ja eliitti. Sisällönanalyysissä katsoin populistisiksi myös tapaukset, joissa mainitaan vain toisen homogeenisen ryhmän olemassaolo, vaikka toisesta ryhmästä tai sen homogeenisuudesta ei olisi ollutkaan mainintaa.
- Populismien ydinominaisuus on, että kansan ja eliitin välillä vallitsee vastakkain-

asettelu. Tältä osin tulkitsin vastakkainasettelut populistisiksi vain, jos asia-yhteydestä ilmeni selvästi, että vastakkainasettelun osapuolena on niin suuri väestöryhmä, että se voidaan tulkita kansaksi, kuten suomalaiset tai tavalliset kansalaiset. Tämän lisäksi vastakkainasettelun osapuolina saattoivat olla kuntien asukkaat ja päättäjät. Sen sijaan esimerkiksi puhe rikkaiden ja köyhien välisestä ristiriidasta sisältyy populismin ytimeen vain, jos asiayhteydestä ilmenee, että rikkaat kuvaavat eliittiä tai köyhät tavallista kansaa.

- Idean kansansuvereniteetista tulkitsin siten, että vallan tulee kuulua kansalle ja kansa on ainoa vallan lähde. Tulkitsin populismiksi myös tapaukset, joista kävi ilmi, että kansan oletettua tahtoa tai vaatimuksia tulee noudattaa tai ettei kansan tahtoa ole toteutettu tai kunnioitettu. Tein analogisen tulkinnan myös valtiota pienemmille ja suuremmille kokonaisuuksille: populismin ytimeen kuuluivat myös tapaukset, joissa moitittiin sitä, että kansan tai kansojen tahto ei ollut vallankäytön oikeuttajana kansainvälisessä päätöksenteossa tai asukkaiden tahto kunta- tai maakuntatason politiikassa.
- Kansan ylistäminen ja eliitin herjaus ovat populismin tunnistamisessa vaikeatulkintainen osuus, sillä selvien rajausten asettaminen sille, milloin teksti on populistisesti motivoitunutta, on vaikeaa tunnistaa. Niinpä tulkitsin tätä osatekijää hyvin pidättyvästi suhteessa edellisiin kolmeen populismin ydinominaisuuteen: tavallisen kansan ylistys on populistista, jos taustalla on oletus homogeenisestä kansasta, ja eliitin herjaus on populistista, jos kyseessä on kansa–eliitti-vastakkainasettelu tai oletus eliitin homogeenisuudesta.

Näiden periaatteiden täydennykseksi oli tarpeen tarkastella muutamien aiheiden käsittelytapaa vielä yksityiskohtaisemmin. Tällaisia aiheita olivat muun muassa Euroopan integraatio ja maahanmuutto, joiden vastustamista pidetään ainakin populistiselle oikeistoradikalismille ominaisina teemoina. Kuuluvatko ne populismin ydintekijöihin? Stanleyn (2008) populismimääritelmään sisältyvää kansansuvereniteetti-idea voi tulkita nationalistissävytteisesti siten, että valta pitää säilyttää kotimaassa, jossa se on pidettävissä mahdollisimman lähellä kansaa, sekä toisaalta niin, että kansa voi halutesaan sitoutua kansainvälisiin sopimuksiin ja organisaatioihin ja että niin pitääkin tehdä aina, kun kansa siten haluaa. Suomen eduskuntapuoleista kaikki paitsi Perussuomalaiset ovat suhtautuneet myönteisesti Euroopan integraatioon ja kansainväliseen yhteistyöhön (Paloheimo 2008, 45-48).

Aineistooni sisältyi vain yksi eksplisiittinen maininta kansansuvereniteetista. Se esitettiin Perussuomalaisen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa: ”Perussuomalaiset haluavat puolustaa suomalaisten omaa kansansuvereniteettiä, joka merkitsee sitä, että vain ja yksinomaan kansalla, joka muodostaa oman, muista kansoista erillisen kansakunnan, on ikuinen ja rajoittamaton oikeus päättää aina vapaasti ja itsenäisesti kaikista omista asioistaan” (PS 2011). Perussuomalaisen käsityksessä kansansuvereniteetin ideasta nationalismi yhdistyy populismiin. En kuitenkaan tulkinnut EU-vastaisuutta tai kielteistä suhtautumista kansainväliseen yhteistyöhön järjestelmällisesti populismiksi, vaan ainoastaan niiden virkkeiden yhteydessä, joissa mukana oli jokin selväpiirteinen populismin ydintekijä, kuten EU:n moittiminen epädemokraattiseksi tai pelkästään eliittiä hyödyttäväksi hankkeeksi.

Eduskuntavaaliohjelmissa kullakin puolueella oli kannanottoja maahanmuuttopolitiikkaan ja kansalaisuuden myöntämiseen. Jos kansa määritellään etnisiin perusteisiin, populismista voi tulla maahanmuuttajia hyljeksivä ideologia, tai maassa eläviin ulkomaalaisiin

saatetaan suhtautua vierastyöläisinä, jotka eivät kuulu kansansuvereniteetti-idean mukaisiin poliittisen vallan oikeisiin haltijoihin. Vastaavasti populistit voivat myös suhtautua maahanmuuttajiin myönteisesti, jos kansa määrittyy kaikkina kansalaisina tai eliitin vastakohtana, tavallisina ihmisinä. Tässä tutkielmassa en tarkastellut maahanmuuttoon liittyvää tunnussanastoa, ja myös sisällönanalyysin yhteydessä tulkitsin maahanmuuttoon liittyvät virkkeet populistisiksi vain, jos niissä ilmeni joitakin yllämainituista populismin ydintekijöistä. Tunnussanaston kehittäminen maahanmuutokeskustelulle ja sen lukuisille erilaisille sävyille muodostaisikin aiheen erilliselle tutkimukselle.

Tulkitsin lähes kaikki kansanäänestysvaatimukset ja vaatimukset suorasta demokratiasta populistisiksi huolimatta tulkintatapaan liittyvästä ilmeisestä kehäpäättelmällisyyden uhasta. Toinen vaihtoehto olisi ollut tarkastella kansanäänestyksiin ja suoraan demokratiaan liittyviä virkkeitä tarkemmin ja esimerkiksi erotella toisistaan vaatimukset ad hoc -kansanäänestyksistä ja muunlaisista kansanäänestyksistä, sillä ad hoc -kansanäänestykset olisivat tulkittavissa myös epäpopulistisen politikoinnin keinovalikoimaan kuuluviksi (vrt. alaluku 2.6).

Homogeenisen kansan ja eliitin olemassaolon ja niiden vastakkainasettelun määrittäminen olivat paikoitellen haasteellisia tehtäviä. Tutkiessaan lehtien pääkirjoitusten ideologioita merkityksiä Heikkinen (1999, 283-288) kuvaili hallitsijoiden ja kansan vastakkainasettelua epäsymmetriseksi relaatioksi, jossa on kyse hallitsijoiden ja hallittujen pareista, kuten päättäjät ja kansalaiset tai kunta ja kuntalaiset. Symmetriset vastakkainasettelut, kuten vasemmisto vastaan oikeisto, rajautuvat tarkastelun ulkopuolelle. Kuinka homogeenisesta kansasta tai eliitistä pitäisi olla kyse, jotta virke olisi populistinen? Vastauksiin jää aina tulkinnanvaraa, sillä ajatus kansan tai eliitin homogeenisuudesta on useimmiten implisiittinen, ja tarkan rajauksen tai päätössäännön tekeminen on hyvin vaikeaa, eikä soveltamani populismimääritelmäkään sisällä selvää vastausta siihen, mikä on homogeenisen ja heterogeenisen kansakäsityksen raja. Niinpä monissa tapauksissa oli tarpeen luokitella virkkeitä tältä osin populistisuudeltaan epäselviksi.

Kansan ylistämisen ja eliitin herjauksen suhde oli toinen haasteellinen tulkintatilannetyyppi, jossa monien virkkeiden populistisuus jäi epäselväksi, erityisesti siltä osin, kun ylistäminen liittyi suomalaisten aiempiin saavutuksiin ja perinteisiin tapoihin. Useat puolueet julistautuvat arvopuolueiksi, ja julistautumisen taustalla voivat olla monet ideologiat, kuten kristillissävyinen konservatismi tai myös populismi, jos kyseessä ovatkin kuvitellun sydänmaan arvot – tai populismin ohuen ideologian luonteen huomioon ottaen mahdollisesti molemmat (ks. luku 2.5.4). Eliitin herjauksen osalta haasteena on erottaa populismi muusta oppositiopolitiikasta, jolle hallituksen ja valta-
puolueiden arvostelu on luonteenomaista. Usein tällaisten virkkeiden populistisuuden ratkaisikin jokin muista populismin osatekijöistä, kuten se, onko ylistetty kansa ymmärretty homogeeniseksi ihmisjoukoksi.

6.2.4 Esimerkkejä populistisuuden analysoinnin rajatapauksista virketasolla

Suuri enemmistö tutkimistani virkkeistä oli luokiteltavissa vaivattomasti. Seuraavassa esittelen eduskuntavaali-ohjelmista valitsemiani virkkeitä, jotka sisältävät jonkin tutkituista populismin tunnussanoista, mutta joiden populistisuuden määrittely oli

haasteellista. Sisällytän tutkittua virkettä edeltäneen ja seuraavan virkkeen lainauksiin niissä tapauksissa, joissa kyseiset virkkeet sisältävät tulkintaan vaikuttanutta informaatiota. Olen merkinnyt virkkeiden sisältämät populismin tunnussanat alleviivauksin. Alkuperäiset virkkeet eivät sisältäneet alleviivauksia. Esittelen ensin ei-populistisiksi luokittelemiani rajatapauksia, sitten populistisiksi luokittelemiani virkkeitä sekä lopuksi virkkeitä, joiden populistisuus jäi epäselväksi.

Esimerkkejä ei-populistisista virkkeistä

Kokoomuksen vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelma sisältää hyvän esimerkin kansanäänestysvaatimusten populistisuuden tulkinnan visaisuudesta:

"Nato-jäsenyys edellyttää suomalaisten enemmistön tukea – kansanäänestystä, mutta myös poliittisten päättäjien yhteisymmärrystä." (Kok 2007)

Virkkeessä on kaksi osaa, joiden suhde populismin ideologiaan on ristiriitainen: alussa todetaan suomalaisten eli kansan enemmistön tuen tarve sekä vaaditaan sen selvittämistä kansanäänestyksessä, mikä sellaisenaan olisi selvästi populistinen lausuma. Kuitenkin virkkeen loppuosa on yhtä selvästi elitistinen: vaikka suomalaisten tahto Nato-jäsenyyden suhteen selviäisi kansanäänestyksessä, Kokoomus jättäisi silti päättäjille veto-oikeuden jäsenyyden hakemiseen, vaikka kyseisessä virkkeessä jääkin epämääräiseksi, kuinka suuri päättäjien yhteisymmärryksen tarve olisi kyseessä. Siksi tässä tapauksessa kansansuvereniteetti-idea ei toteudu. Toisin sanoen, Mudden (2004) populismikäsitteistöä käyttäen, lausumassa ei vaadita, että politiikka noudattaisi kansan yleistä tahtoa, vaan päinvastoin kansan tahto – sikäli kuin kansanäänestystulos sen ilmaisee – on alisteinen päättäjien yhteisymmärrysvaatimukselle. Siksi kyseessä on ei-populistinen virke. Myös Keskustan vaaliohjelmaan sisältyvä virke "mahdollisiin uusiin turvallisuuspoliittisiin ratkaisuihin tarvitaan maan poliittisen johdon laaja yksimielisyys ja kansan enemmistön tuki" (Kesk 2007) tulkituuta samalla tavalla ei-populistiseksi. Vastaavanlainen virke sisältyy myös Keskustan uusimpaan eduskuntavaaliohjelmaan (Kesk 2011).

"Työllisyyden merkittävä parantaminen ja työttömyyden vähentäminen ovat seuraavan vaalikauden keskeisiä ja ratkaisevia kysymyksiä. Työttömyydestä on tullut poliittisen järjestelmän koetinkivi: työttömyyden puolittamislupaus on yhä täyttämättä. Työttömyys on kaikkien suomalaisten ongelma." (Kesk 2002b)

Työttömyyden puolittamislupauksen täyttämättä jättäminen aiheuttaa pettymyksen vallassa olleisiin päättäjiin, jotka eivät ole pitäneet lupaustaan. Virke on kuitenkin tavanomaista oppositiopolitiikkaa eikä populismia, sillä siinä korostetaan ongelman merkitystä kaikille suomalaisille, ja siten kiistetään, että tilanteessa vallitsisi kansan ja eliitin vastakkainasettelu.

"Vähimmäisetuuksia on leikattu niiltä ihmisiltä, joilla ei ole puolellaan vahvoja etujärjestöjä. Keskustan mielestä poliittisten päättäjien on huolehdittava heikommassa asemassa olevien ihmisten toimeentulosta ja hyvinvoinnista sekä sen lisäksi sosiaaliturvan ja verotuksen keinoin kannustaa heitä parantamaan omaa asemaansa." (Kesk 2002a)

Samoin kuin edellisessä esimerkivirkkeessä, tästäkään virkkeestä ei löydy

kansa–eliitti-vastakkainasettelua, vaan vastakkainasettelu vallitsee järjestöttömien ja järjestäytyneiden välillä. Siksi kyseessä on ei-populistinen virke.

"Pohjoismaiset arvostuksemme puolustavat hyvin paikkansa työssä rikkaiden ja köyhien sekä miesten ja naisten välisten kuilujen tasaamiseksi. Globalisaation ja vapaakaupan on palveltava kaikkia maailman kansoja. Tämä edellyttää, että yhteiskunnilla on mahdollisuus kehittyä monipuolisesti ja kestäväällä tavalla." (RKP 2003)

Populistisissa teksteissä globalisaatio ja vapaakauppa ovat usein esillä eliittiä hyödyttävänä hankkeina. RKP vaatii, että globalisaation on palveltava kaikkia kansoja, mikä viittaa myös teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välisiin hyvinvointieroihin. Dikotomiat rikkaiden ja köyhien sekä miesten ja naisten välillä ovat erilaisia kuin populistinen vastakkainasettelu kansan ja eliitin välillä. Kansansuvereniteetti-ideakaan ei tule esille, paitsi ehkäpä osana tässä tapauksessa epämääräisiksi jääviä pohjoismaisia arvostuksia, joista ei kuitenkaan voi päätellä virkettä populistiseksi tai epäpopulistiseksi. Koska populismin ydintekijää ei ole osoitettavissa, luokittelen virkkeen ei-populistiseksi.

"Elämän mielekkyys on hukassa. Infoähky ja tulkintakehysten riittämättömyys tuovat ongelmia moniarvoisessa ja monimutkaisessa maailmassa, jossa kulutuspropaganda ja joukkoviihde houkuttavat materia- ja nautintokeskeiseen elämäntapaan.

'Mulle kaikki heti' -kulttuuri iskee vasten yhteisöllisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia." (KD 2006a)

Kristillisdemokraatit syyttävät kulutuspropagandaa ja joukkoviihdettä elämän mielekyyden hukkaantumisesta. Joukkoviihde ja propaganda ovat epäsymmetristä viestintää, jossa pieneltä ihmisjoukolta välittyy informaatiota paljon suuremmalle joukolle. Tekstistä ei kuitenkaan ilmene selvästi, onko jonkinlainen eliitti propagandan ja "infoähkyn" taustavaikuttajana, ja toisaalta lausuma moniarvoisuudesta vihjaa, ettei ajatus homogeneenisestä kansasta tule tässä tapauksessa kyseeseen. Yhteisöllisyyden ylistys ja modernin elämänmenon vieroksunta saattaa olla populismille tyypillistä, mutta se ei ole populismin ydinominaisuus ja se voi toisaalta liittyä yhtäläisesti esimerkiksi konservatismiin. Siksi luokittelin virkkeen ei-populistiseksi.

Esimerkkejä populistisista virkkeistä

"Se on seurausta niin hyvin hoidetusta ulkopolitiikasta kuin kylmän sodan päättymisestä ja EU-jäsenyydestämme. Ulkopoliittisen linjavalintamme takana on kansan suuren enemmistön tuki. Suomen on määrätietoisesti osallistuttava monenkeskiseen yhteistyöhön tasa-arvoisemman maailman rakentamiseksi ja uusien turvallisuushkien torjumiseksi." (SDP 2003)

SDP:n vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmaan sisältyvissä virkkeissä ei ilmene kansan ja eliitin vastakkainasettelua. Se onkin luontevaa sikäli, että toimittuaan hallituspuolueena SDP:n olisi ollut vaikeaa moittia eliittiä. Sen sijaan kansansuvereniteetti-idea jättää tilaa myös hallitusvastuussa toteutettavalle populismille, mikä ilmenee siinä, että linjavalinnalla on kansan suuren enemmistön tuki. Lausuma kansan suuren enemmistön tuesta harjoitetulle politiikalle jättää tosin hieman avoimeksi sen, mikä on syytä ja mikä seurausta, eli onko toteutettu politiikka ollut niin laadukasta, että kansa on tukenut sitä,

vai onko kyseistä politiikkaa tehty kansan enemmistön mielipiteen vuoksi. Katson kuitenkin, että kansan enemmistön tahdon mukaisen politiikan mainitseminen riittää perusteeksi luokitella virke populistiseksi, eikä edeltävästä tai seuraavasta virkkeestä ilmene mitään, mikä johtaisi vastakkaiseen tulkintaan.

"Elämä ilman kulttuuria on tyhjää
Itseään kunnioittava kansa arvostaa kansallista kulttuuria. Sivistynyt yhteiskunta takaa kattavat kulttuuripalvelut." (Vihr 2003)

Edellisissä virkkeissä kansa on mainittu tavalla, joka antaa implisiittisen vaikutelman homogeenisestä kansasta mutta johon ei liity kansan vastaparina eliittiä. Kansallisen kulttuurin ylistys puolestaan voi liittyä monenlaisiin ideologioihin, kuten populismin ohella myös nationalismiin. Luokittelin kyseisen virkkeen populistiseksi, koska päätös-sääntönäni oli, että yksikin populismin ydinkäsite riittää luokitteluperusteeksi. Viereiset virkkeet eivät puolestaan sisältäneet mitään, mikä olisi kumonnut tulkinnan homogeenisestä kansasta.

"Suomen tulee olla aktiivinen myös Itämeren luonnontilan parantamisessa.
Ilman puhtaus vaikuttaa paitsi kansamme terveyteen, myös maaperään ja vesistöihimme. Maksamme hiilidioksidipäästöistä päästökaupassa." (PS 2006)

Miksi virkkeessä viitataan "kansamme terveyteen", vaikka käytettävissä olisi myös vakiintunut termi kansanterveys? Oletan, että erikoisen sanailun taustalla on implisiittinen käsitys homogeenisestä kansasta, ja luokittelen virkkeen populistiseksi.

"Kansan edustaja.
'Hyvinvointiyhteiskunta on vapauksien, velvollisuuksien ja tasavertaisten mahdollisuuksien yhteisö, jossa oikeuksien ja vastuun tasapaino toteutuu.'" (SDP 2011)

SDP:n vuoden 2011 eduskuntavaalislogan "kansan edustaja" on tulkittavissa populistiseksi, koska voidaan ajatella, että lausumaan sisältyy implisiittinen oletus homogeenisestä kansasta, jota puolue edustaa. Kyseiseen populistiseen iskulauseeseen sisältyi kylläkin hieman ironiaa, kun sen esitti valtionhoitajapuolue, joka on perinteisesti pitänyt epäpopulistisuutta hyveenä.

"Kristillisdemokraatit eivät hyväksy syrjintää eivätkä rasismia missään muodossa. Haluamme kunnioittaa maahanmuuttajien kulttuuritaustaa, mutta haluamme myös, että maassamme arvostetaan omia kristillisille juurille perustuvia perinteitä, sillä niistä kiinni pitävä ihminen voi antaa arvon toisellekin." (KD 2006a)

Yllä Kristillisdemokraatit ylistävät suomalaisille yhteisiä kristillisiä perinteitä, ja lausuma yhteisistä juurista antaa vaikutelman kansan homogeenisuudesta. Erilaiset perinteiden arvostukseen liittyvät virkkeet olivat populistisuuden arvioinnin kannalta ylipäättään hyvin haastavia, ja tässäkin tapauksessa jää epäselväksi, onko ylistyksen kohteena sillä tavoin homogeeninen kansa, kuin asia rajataan populismimääritelmässä. Populismi voi olla suvaitsevaista maahanmuuttoa kohtaan, eikä syrjinnän ja rasismien kieltä siksi ratkaise asiaa suuntaan tai toiseen. Tulisiko maahanmuuttajienkin pitää kiinni suomalaisista perinteistä voidakseen arvostaa toisia? Koska virkkeen viimeinen

lause sisältää ajatuksen siitä, että kaikkien tulisi suhteellisen homogeenisella tavalla pitää kiinni suomalaisille yhteisistä perinteistä, tulkitsin virkkeen populistiseksi, vaikka tässä tapauksessa harkitsinkin pitkällisesti virkkeen luokittelua populistisuudeltaan epäselvien joukkoon.

"Lopulta tärkeintä turvallisuuspolitiikkaa onkin maamme sisäisestä turvallisuudesta huolehtiminen. Perussuomalaisten mielestä Suomen tulee jatkaa perinteisellä pohjoismaisella hyvinvointipolitiikalla, jossa valtiovalta viime kädessä turvaa jokaiselle kansalaiselleen ihmisarvoisen elämän. Nyt pohjoismaista mallia on alettu Suomessa raivata EU:n edustaman köyhäinhuoltoyhteiskunnan tieltä." (PS 2006)

Onko puhe perinteisestä pohjoismaisesta hyvinvointipolitiikasta populistista? Tässä tapauksessa jälkimmäiseen virkkeeseen sisältyy ajatus EU:n intressejä ajavista tahoista, jotka ovat tulkittavissa eliitiksi. Sellaista tulkintaa tukee vielä ensimmäisen virkkeen sana "maamme", joka korostaa suomalaisten yhtenäisyyttä EU:n intressejä vastaan. Siksi kyse on eliitin herjauksesta, minkä vuoksi luokittelen virkkeen populistiseksi.

Esimerkkejä populistisuudeltaan epäselvistä virkkeistä

"Kansallisvaltioilla on edelleen keskeinen tehtävä kansalaistensa asioiden hoitajina. Europarlamentin valtaa ei tule lisätä kansallisten parlamenttien kustannuksella, vaan europarlamentin tulee ensisijaisesti valvoa unionin toimielimiä asioissa, joissa niillä on ylikansallista toimivaltaa.

Euroopan valtioilla, jotka täyttävät taloudelliset ja oikeudelliset vaatimukset sekä noudattavat ihmisoikeuksia, on oikeus EU:n jäsenyyteen." (KD 2002)

"Kristillisdemokraattien tavoitteena on Euroopan unionin perussopimusten uudelleen neuvottelemineen. EU:n lainsäädäntöä tulee ohjata ratkomaan suuria ylikansallisia ongelmia. EU:ssa yhteistyön voimistamista tarvitaan kauppapolitiikassa globalisaation etujen hyödyntämiseksi, ympäristöpolitiikan tehostamisessa ja Itämeren alueen suojelussa, pohjoisen ulottuvuuden vahvistamisessa sekä kansainvälisen rikollisuuden, kuten ihmis- ja huumekaupan vastustamisessa, sekä koulutuksen ja tutkimuksen tehostamisessa." (KD 2006a)

Kristillisdemokraatit korostavat kansallisten parlamenttien ensisijaisuutta EU-instituutioihin nähden, ja he haluavat rajata ylikansallisen vallankäytön vain sellaisiin asioihin, joiden ratkaisemisessa ylikansallinen yhteistyö tuottaa suuria hyötyjä. Soveltamani populismimääritelmä ei suoraan anna ratkaisua siihen, onko se populistista politiikkaa. Esimerkiksi edellyttääkö kansansuvereniteetin painottaminen kansallisvaltioiden ja kansallisten parlamenttien merkityksen korostamista? Kyseessä saattaa olla myös nationalistinen politiikka, tai huomioiden populismin luonteen ohuena ideologiana, kyseessä voivat olla sekä nationalismi että populismi samanaikaisesti. Luokittelin virkkeet populistisuudeltaan epäselviksi, koska ne eivät sisältäneet muita selväpiirteisiä populismin ydintekijöitä, ja kansansuvereniteetti-idean ja ylikansallisen vallankäytön välinen suhde on vailla yksiselitteistä teoreettista tulkintamallia.

"Puolustus on koko kansan asia

Kotimaamme turvallisuuteen liittyvät kysymykset ja keinovalikoimat ovat kristillisdemokraateille asioita, joita ei voi alistaa tavanomaisen kustannuslaskennan alaisuuteen." (KD 2011)

Näissä virkkeissä on ajatus yhtenäisestä kansasta, koko kansasta, mikä puoltaisi lausuman tulkitsemista populistiseksi, mutta toisaalta kansa–eliitti-dikotomiaa ei tuoda esille. Voidaan ajatella asian olevan niin tärkeä, että siinä kansan ja eliitin intressit ovat yhtäläiset, tai voidaan ajatella, ettei kansan ja eliitin välillä ole mainittavaa vastakkainasettelua. Siksi luokittelin tapauksen populistisuudeltaan epäselvien joukkoon.

"Välimeren eteläiset rantavaltiot kuohuvat, kun kansa on lähtenyt kaduille vaatimaan demokratiaa. Näiden valtioiden sisäiset tapahtumat tuntuvat monin tavoin myös koko Euroopassa ja heijastuvat maailmantalouteen." (Kesk 2011)

Kun kansa vaatii demokratiaa kaduilla ja vaikuttaa vielä lausuman perusteella vaatimuksissaan yhtenäiseltä, kansansuvereniteetin idea tulee selvästi esille. Kyseessä on kuitenkin viittaus ulkomailla tapahtuneisiin käännekohtiin, eikä siinä oteta kantaa kansojen puolesta tai niitä vastaan, vaan keskitytään tapahtumien taloudellisiin vaikutuksiin. Luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi, koska populismin ydintekijä oli esillä vain havaintona tapahtuneesta, eikä tavoitteellisena osana ohjelmaa.

"Aluksi syntyvyys voi heidän keskuudessaan olla hiukan keskimääräistä korkeampi.

Maahanmuuttajat korjaavat ikärakennetta siis hetkellisesti, mutta koska heistä suurin osa jää tällä hetkellä yhteiskunnallisten tukien varaan, ikärakenteen korjaamisen takana oleva tavoite veroa maksavien työllisten ja yhteiskunnallisten tukien piirissä olevien oikeanlaisesta suhteesta etääntyy vain entistä kauemmas. Osa maahanmuuttajista saa töitä matalapalkka-aloilta, mutta vain harvalla on sellainen koulutus, jolla täytettäisiin tällä hetkellä maassamme olevaa lievää työvoimantarvetta." (PS 2006)

Perussuomalaisten ohjelmaan sisältyvät virkkeet tuovat esille kielteisen asenteen maahanmuuttoa kohtaan. Niissä muotoutuu vastakkainasettelu meidän ja muukalaisten välille. Luokittelun kannalta ratkaisevaa on se, onko kyseessä populismin ydinominaisuus. Maahanmuuton vastustaminen on populistiselle radikaalioikeistolle keskeinen teema, mutta se ei ole soveltamaani populismimääritelmään sisältyvä populismin ydinominaisuus. Tässä tapauksessa kyseessä on huoltosuhteen etääntyminen toivotusta tasosta, muttei populismin ytimeen kuuluva eliitin etääntyminen kansasta. Myös kysymys siitä, onko kantaväestö sellainen homogeeninen joukko, että se vastaisi populistista kansakäsitystä, jää näissä virkkeissä avoimeksi. Siksi luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi. Tällaisia tulkintoja voidaan kylläkin kritisoida siitä, että virke on pieni analyysiyksikkö, kun muualla samassa ohjelmatekstissä esitetyt populistiset kansa-käsitykset ja muut populistiset periaatteet sivuutetaan.

"Kokoomuksen ohjelma eduskuntavaaleissa 2011 on Matkaopas Paremminvointivaltioon.

Paremminvoinnin rakentamiseen ei riitä pelkkä poliitikkojen panostus - siihen tarvitaan kaikkia suomalaisia. Paremminvointi rakennetaan työllä, yrittämisellä ja välittämällä." (Kok 2011)

Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelmassa poliitikot nostetaan esille omana ryhmänään, jonka lisäksi esille on otettu kaikkien suomalaisten joukko. Tässä tapauksessa voitaisiin ajatella, että poliitikot ovat samaistettavissa eliitiksi ja kaikki suomalaiset kansaksi, mutta jako tällaisiin ryhmiin ja ryhmien homogeenisuus eivät kuitenkaan tule selvästi esille, minkä vuoksi luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi.

"Lisää ihmisiä hoivaan ja huolenpitoon
Pidämme annetut eläkelupaukset.
Tarvitsemme 20 000 uutta ihmistä hyvinvointipalveluihin." (SDP 2007)

Lupaus lupauksen pitämisestä antaa vaikutelman, että muut puolueet eivät pidä lupauksiaan. Pelkästään tästä virkkeestä ei kuitenkaan vielä selviä, miksi eläkelupausten pitäminen on niin tärkeää, että se on mainittava erikseen. Motivaatio voi olla populistinen, jos tarkoituksena on vihjata, että muut puolueet eivät aio toimia kuten ne väittävät ennen vaaleja, tai toisaalta kyse voi olla siitäkin, että muilla puolueilla ei ole riittävää taitoa hallita eläkevaroja siten, että lupauksen pitäminen olisi mahdollista. Siksi luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi.

"Suomalainen kulttuuri ja perinne ovat maaseutukulttuuria. Perinteisiä käden-taitoja, luovaa hulluutta, rakennusperintöä, maa- ja metsätalouden menetelmiä tai metsästyshistoriaa ei saa hukata. Suomen kielen ja kulttuuriperinnön vaaliminen ja uudistaminen eivät saa jäädä kansainvälisten vaikutteiden jyräämiksi." (PS 2011)

Perussuomalaiset ylistävät maaseutukulttuuria ja samaistavat koko suomalaisen kulttuurin siihen. Tämä kulttuuri on myös vaarassa hukkaantua. Voitaisiin ajatella, että virkkeissä esiintyvä perinteiden ylistys on populistista kansan ylistämistä, mutta kun se toisaalta keskittyy vain maaseutuun, jää hieman avoimeksi, onko kyseessä kuitenkin populistinen käsitys tavallisesta kansasta, jolle mainitut perinteet kuuluvat, vai ehkäpä ennemmin nationalistinen tai konservatiivinen halu ylläpitää vanhoja tapoja ja taitoja.

"Vastaus ympäristöongelmiin löytyy ihmisestä itsestään. On palattava vanhojen ekologisten perinteiden, kohtuullisen elämäntavan, kestävien tavaroiden ja säästäväisyyden kulttuuriin [sic] Talous ja kuluttaminen tulee sopeuttaa luonnon asettamiin rajoihin." (KD 2011)

Kristillisdemokraattien korostaessa aiemman elämäntavan erinomaisuutta kuvaus on hyvin samankaltainen kuin Taggartin (2004) käyttämä populistinen sydänmaa-käsite. Kyseessä on utopia, joka sijaitsee tulevaisuuden sijaan menneisyydessä. Toisaalta samoin voi lausua myös esimerkiksi konservatiivisista tai ekologisista lähtökohdista. Luokittelin virkkeen kuitenkin ei-populistisen sijaan populistisuudeltaan epäselväksi, koska siihen liittyy implisiittisesti myös ajatus homogeenisesta kulttuurista.

"Perheviljelmien kannattavuutta on tuettava ja huolehdittava, että niiden edellytykset kehittyä säilyvät. Perinteiset perheviljelmät tuovat maaseudulle työpaikkoja, ja ne ovat myös tärkeitä rakennetun maiseman hoitajia väljästi asutussa maassamme." (KD 2006a)

Onko perinteinen perheviljelämä sellainen tavallisen kansan onnena, jota populismissa ylistetään? Näin on ollut ainakin monissa agraaripopulistisissa liikkeissä, ja myös

esimerkiksi Taggartin (2004) kuvaama populistinen sydänmaa samaistetaan usein perinteiseen maalaisyhteisöön. Virkkeestä ei kuitenkaan ilmene minkäänlaista vastakkainasettelua kansan ja eliitin välillä. Siksi luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi.

"Suomella on erinomaiset edellytykset kestävän kehityksen toteuttamiseen. Meillä on runsaasti uusiutuvia luonnonvaroja ja niitä käyttämään kykenevä hajautettu yhteiskuntarakente, mahdollisuus bioenergian radikaaliin kasvattamiseen, vahvojen paikallisyhteisöjen perinne, omavarainen elintarviketuotanto, ja ennen kaikkea osaava ja ahkera väestö, joka osaa käyttää hyödykseen muuttuvan maailman mahdollisuudet." (Kesk 2006)

Keskusta ylistää ohjelmatekstissään paikallisyhteisöjen perinnettä ja Suomen osaavaa ja ahkeraa väestöä. Onko kyseessä populistinen kansan ylistys? Virke koskee koko väestöä, ja siten ajatus homogeenisesta kansasta sopii asiayhteyteen, vaikkakaan toisaalta kahtiajakoa kansaan ja eliittin ei ole havaittavissa. Perinteiselle agraaripopulismille tyypillisenä ominaisuutena on pidetty työnteon ja perinteisten tapojen tärkeyden korostamista, mutta toisaalta tässä tapauksessa jää avoimeksi, onko lausumien taustalla populistista motivaatiota. Siksi luokittelin virkkeen populistisuudeltaan epäselväksi.

6.2.5 Sijoittuivatko populismin tunnus sanat populistisiin virkkeisiin?

Taulukko 8 sisältää tiedot kaikkien tutkittujen (ks. alaluku 5.2) populismin tunnus sanojen jakautumisesta populistisiksi, ei-populistisiksi tai populistisuudeltaan epäselviksi luokiteltuihin virkkeisiin. Kokonaisuutena arvioiden tunnus sanastoa voi pitää kohtalaisen toimivana, mutta ei kuitenkaan ongelmattomana. Yli 70 prosenttia tunnus sanoista toimi toivotulla tavalla eli esiintyi populistisessa virkkeessä. Kuitenkin lähes 20 prosenttia tunnus sanoista sisältyi ei-populistisiin virkkeisiin, eli niiltä osin tunnus sanastomenetelmä johti virhepäätelmään.

Tunnus sanaston toimivuus vaihteli huomattavasti eri ohjelmissa. Perussuomalaisen eduskuntavaaliohjelmia pidetään yleisesti kauttaaltaan populistisina, ja ne sisälsivätkin populismin tunnus sanoja selvästi enemmän kuin muiden puolueiden ohjelmat (ks. taulukko 6, s. 51). Sisällönanalyyseissa Perussuomalaisen ohjelmatestit erottuivat muista sikäli, että kussakin vaaliohjelmassa yli 90 prosenttia populismin tunnus sanoista sisältyi virkkeisiin, jotka sisälsivät populismin ydintekijöitä. Muiden puolueiden kohdalla tunnus sanojen toimivuus vaihteli huomattavasti enemmän, äärimmäisenä tapauksena RKP:n ohjelmat, joissa havaituista tunnus sanoista yksikään ei sisältynyt populismin ydintekijöitä sisältävään virkkeeseen.

Muiden kuin Perussuomalaisen osalta populismin tunnus sanojen kokonaismäärät jäivät varsin vähäisiksi, mikä tekee tunnus sanojen suhteellisten osuuksien tarkastelun hieman epätarkoituksenmukaiseksi. Keskustan vuosien 2011 ja 2003 eduskuntavaaliohjelmat sisälsivät tunnus sanastoa, joka jakautui suhteellisen tasaisesti populistisiin ja ei-populistisiin virkkeisiin. Kokoomuksen vuoden 2011 vaaliohjelmateksteissä populismin tunnus sanasto vaikutti toimivan heikosti, koska tunnus sanoista 11 kappaletta eli 67,3 prosenttia esiintyi ei-populistisissa virkkeissä. Vihreiden vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa tunnus sanastomenetelmällä havaitut populismin tunnus sanat puolestaan näyttivät esiintyvän populistisissa virkkeissä, kun vuoden 2011 aineistossa enemmistö

populismiin tunnussanoista puolestaan sijoittui ei-populistisiin virkkeisiin. Näiden havaintojen syiden selvittämiseksi tarkastelen sanaston toimivuutta tunnussanaryhmittäin taulukoissa 9, 10 ja 11.

Puolue	Vaalivuosi	Sanoja	Tunnussanoja yhteensä	Populistiset, kpl.	Epäselvät, kpl.	Ei-populistiset, kpl.	Populistiset, prosenttiosuus	Epäselvät, prosenttiosuus	Ei-populistiset, prosenttiosuus
Keskusta	2011	10147	14	7	2	5	50,0	14,3	35,7
Kokoomus	2011	4829	18	3	4	11	16,7	22,2	61,1
Kristillisdemokraatit	2011	6915	9	1	3	5	11,1	33,3	55,6
Perussuomalaiset	2011	19805	134	122	6	6	91,0	4,5	4,5
RKP	2011	1598	1	0	0	1	0	0	100,0
SDP	2011	6852	6	1	0	5	16,7	0	83,3
Vasemmistoliitto	2011	8296	7	4	1	2	57,1	14,3	28,6
Vihreät	2011	9628	7	2	1	4	28,6	14,3	57,1
Keskusta	2007	8031	5	0	1	4	0	20,0	80,0
Kokoomus	2007	4687	6	1	2	3	16,7	33,3	50,0
Kristillisdemokraatit	2007	16870	13	6	3	4	46,2	23,1	30,8
Perussuomalaiset	2007	8558	59	55	3	1	93,2	5,1	1,7
RKP	2007	849	0	0	0	0	-	-	-
SDP	2007	7301	3	1	2	0	33,3	66,7	0
Vasemmistoliitto	2007	4390	6	5	1	0	83,3	16,7	0
Vihreät	2007	3092	1	0	0	1	0	0	100,0
Keskusta	2003	7305	12	6	0	6	50,0	0	50,0
Kokoomus	2003	2093	1	0	0	1	0	0	100,0
Kristillisdemokraatit	2003	7274	6	1	1	4	16,7	16,7	66,7
Perussuomalaiset	2003	2070	27	27	0	0	100,0	0	0
RKP	2003	2749	5	0	0	5	0	0	100,0
SDP	2003	1861	2	1	0	1	50,0	0	50,0
Vasemmistoliitto	2003	3701	1	1	0	0	100,0	0	0
Vihreät	2003	3364	9	8	0	1	88,9	0	11,1
Yhteensä		152265	352	252	30	70	71,6	8,5	19,9

Taulukko 8. Populismiin tunnussanojen sijoittuminen populistisiin, ei-populistisiin ja populistisuudeltaan epäselviin virkkeisiin.

Sisällönanalyysissä toimivimmiksi tunnussanoiksi osoittautuivat sanat *epädemokraattinen* ja *demokratiavaje*, jotka esiintyivät joka kerta populistisessä virkkeessä. Tunnus-sanat *kansanäänestys*, *kansanvaali* ja *kansalaisaloite* sekä *suora demokratia* ja *suora kansanvalta* sijoittuivat myös lähes täysin populistisiin virkkeisiin. Niiden osalta tosin soveltamani tulkintasääntö oli niin inklusiivinen, että johtopäätöksen kehäpäätelmäisyys ei ole täysin poissulkematon mahdollisuus. Ainoa ei-populistiseksi luokittelemani kyseiseen sanajoukkoon sisältynyt virke, joka sisältää sanan *kansanäänestys*, sisältyy osion 6.2.4 esimerkkilauseisiin.

Myös sanat *eliitti*, *elitistinen*, *elitismi* ja *herrat* toimivat erittäin hyvin populismiin tunnussanoina, sillä 96,2 prosenttia kyseisistä sanoista sijoittui populismiin ydintekijöitä sisältäneisiin virkkeisiin. Sana *kansa* oli myös kohtuullisen toimiva tunnussana

	Keskusta	Kokoomus	Kristillisdemokraatit	Perussuomalaiset	RKP	SDP	Vasemmistoliitto	Vihreät	Yhteensä vuoden 2011 aiheistossa, kpl.	Prosenttiosuudet sanarynnityn koko aiheistossa	Yhteensä koko aiheistossa, kpl.	Prosenttiosuudet sanarynnityn koko aiheistossa
Puolue												
Tunnussanoja yhteensä	14	18	9	134	1	6	7	7	196		352	
Kansa, yhteensä kpl.	4	2	2	45	0	1	0	0	54		97	
Populistinen: kansa	1	2	0	45	-	1	-	-	49	90,7	83	85,6
Epäselvä: kansa	1	0	1	0	-	0	-	-	2	3,7	5	5,2
Ei-populistinen: kansa	2	0	1	0	-	0	-	-	3	5,6	9	9,3
Eliitti, elitistinen, elitismi, herrat, yhteensä kpl.	0	0	0	18	0	0	0	0	18		26	
Populistinen: eliitti ym.	-	-	-	17	-	-	-	-	17	94,4	25	96,2
Epäselvä: eliitti ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: eliitti ym.	-	-	-	1	-	-	-	-	1	5,6	1	3,8
Kansanäänestys, kansanvaali, kansalaisaloite, yhteensä kpl.	3	0	0	11	0	0	2	2	18		43	
Populistinen: kansanäänestys ym.	3	-	-	11	-	-	2	2	18	100,0	42	97,7
Epäselvä: kansanäänestys ym.	0	-	-	0	-	-	0	0	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: kansanäänestys ym.	0	-	-	0	-	-	0	0	0	0	1	2,3
Suora demokratia, suora kansanvalta, yht. kpl.	0	0	0	3	0	0	1	0	4		7	
Populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	-	3	-	-	1	-	4	100,0	6	85,7
Epäselvä: suora demokratia/kansanv.	-	-	-	0	-	-	0	-	0	0	1	14,3
Ei-populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	-	0	-	-	0	-	0	0	0	0
Korruptio, korruptoida, korruptoitunut, lahjonta, lahjoa, lahjus, yhteensä kpl.	0	0	0	1	0	0	0	0	1		3	
Populistinen: korruptio ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	1	33,3
Epäselvä: korruptio ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: korruptio ym.	-	-	-	1	-	-	-	-	1	100,0	2	66,7
Etäänäntä, yhteensä kpl.	0	0	1	3	0	0	1	0	5		8	
Populistinen: etäänäntä	-	-	-	2	-	-	1	-	4	80,0	6	75,0
Epäselvä: etäänäntä	-	-	-	1	-	-	0	-	1	20,0	2	25,0
Ei-populistinen: etäänäntä	-	-	-	0	-	-	0	-	0	0	0	0
Epädemokraattinen, demokratiavaje, yht. kpl.	1	0	0	6	0	0	0	0	7		8	
Populistinen: epädemokraattinen ym.	1	-	-	6	-	-	-	-	7	100,0	8	100,0
Epäselvä: epädemokraattinen ym.	0	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: epädemokraattinen ym.	0	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ylikansallinen, ylikansallisuus, yhteensä kpl.	0	0	0	11	0	0	2	0	13		19	
Populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	-	11	-	-	0	-	11	84,6	15	78,9
Epäselvä: ylikansallinen ym.	-	-	-	0	-	-	1	-	1	7,7	3	15,8
Ei-populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	-	0	-	-	1	-	1	7,7	1	5,3
Lupaus, luvata, yhteensä kpl.	0	0	0	3	1	0	0	0	4		18	
Populistinen: lupaus, luvata	-	-	-	2	0	-	-	-	2	50,0	7	38,9
Epäselvä: lupaus, luvata	-	-	-	1	0	-	-	-	1	25,0	4	22,2
Ei-populistinen: lupaus, luvata	-	-	-	0	1	-	-	-	1	25,0	7	38,9
Järjetön, yhteensä kpl.	0	0	0	1	0	0	0	0	1		5	
Populistinen: järjetön	-	-	-	1	-	-	-	-	1	100,0	3	60,0
Epäselvä: järjetön	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: järjetön	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	2	40,0
Propaganda, yhteensä kpl.	1	0	0	0	0	0	0	0	1		4	
Populistinen: propaganda	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	2	50,0
Epäselvä: propaganda	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: propaganda	1	-	-	-	-	-	-	-	1	100,0	2	50,0
Poliitikko, yhteensä kpl.	0	12	0	4	0	0	0	0	16		26	
Populistinen: poliitikko	-	1	-	4	-	-	-	-	5	31,3	13	50,0
Epäselvä: poliitikko	-	3	-	0	-	-	-	-	3	18,8	4	15,4
Ei-populistinen: poliitikko	-	8	-	0	-	-	-	-	8	50,0	9	34,6
Päätätjä, yhteensä kpl.	1	0	3	12	0	0	0	0	16		23	
Populistinen: päätätjä	1	-	0	12	-	-	-	-	13	81,3	18	78,3
Epäselvä: päätätjä	0	-	0	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: päätätjä	0	-	3	0	-	-	-	-	3	18,8	5	21,7
Harha, harhautus, yhteensä kpl.	1	1	0	4	0	0	0	0	6		8	
Populistinen: harha, harhautus	0	0	-	3	-	-	-	-	3	50,0	5	62,5
Epäselvä: harha, harhautus	1	0	-	0	-	-	-	-	1	16,7	1	12,5
Ei-populistinen: harha, harhautus	0	1	-	1	-	-	-	-	2	33,3	2	25,0
Perinne, perinteinen, traditio, traditionaalinen, yhteensä kpl.	3	3	3	12	0	5	1	5	32		57	
Populistinen: perinne ym.	1	0	0	5	-	0	0	0	6	18,8	16	28,1
Epäselvä: perinne ym.	0	1	2	4	-	0	0	1	8	25,0	12	21,1
Ei-populistinen: perinne ym.	2	2	1	3	-	5	1	4	18	56,3	29	50,9

Taulukko 9. Populismien tunnussanojen jakautuminen populistisiin, ei-populistisiin ja populistisuudeltaan epäselviin virkkeisiin vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa.

	Keskusta	Kokoomus	Kristillisdemokraatit	Perussuomalaiset	RKP	SDP	Vasemmistoliitto	Vihreät		Prosenttiosuudet sanaryhmittäin 2007 vaaleissa	Yhteensä koko aineistossa, kpl.	Prosenttiosuudet sanaryhmittäin koko aineistossa
Puolue												
Tunnussanoja yhteensä	5	6	13	59	0	3	6	1	93		352	
Kansa, yhteensä kpl.	1	1	2	13	0	1	2	0	20		97	
Populistinen: kansa	0	1	1	12	-	1	2	-	17	85,0	83	85,6
Epäselvä: kansa	0	0	0	1	-	0	0	-	1	5,0	5	5,2
Ei-populistinen: kansa	1	0	1	0	-	0	0	-	2	10,0	9	9,3
Eliitti, elitistinen, elitismi, herrat, yhteensä kpl.	0	0	0	6	0	0	0	0	6		26	
Populistinen: eliitti ym.	-	-	-	6	-	-	-	-	6	100,0	25	96,2
Epäselvä: eliitti ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: eliitti ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	1	3,8
Kansanäänestys, kansanvaali, kansalaisaloite, yhteensä kpl.	0	1	4	9	0	0	2	0	16		43	
Populistinen: kansanäänestys ym.	-	0	4	9	-	-	2	-	15	93,8	42	97,7
Epäselvä: kansanäänestys ym.	-	0	0	0	-	-	0	-	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: kansanäänestys ym.	-	1	0	0	-	-	0	-	1	6,3	1	2,3
Suora demokratia, suora kansanvalta, yht. kpl.	0	0	1	0	0	0	0	0	1		7	
Populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	0	-	-	-	-	-	0	0	6	85,7
Epäselvä: suora demokratia/kansanv.	-	-	1	-	-	-	-	-	1	100,0	1	14,3
Ei-populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	0	-	-	-	-	-	0	0	0	0
Korruptio, korruptoida, korruptoitunut, lahjonta, lahjoja, lahjus, yhteensä kpl.	0	0	0	1	0	0	0	0	1		3	
Populistinen: korruptio ym.	-	-	-	1	-	-	-	-	1	100,0	1	33,3
Epäselvä: korruptio ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: korruptio ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	2	66,7
Etäänäytä, yhteensä kpl.	0	0	0	2	0	0	0	0	2		8	
Populistinen: etäänäytä	-	-	-	1	-	-	-	-	1	50,0	6	75,0
Epäselvä: etäänäytä	-	-	-	1	-	-	-	-	1	50,0	2	25,0
Ei-populistinen: etäänäytä	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Epädemokraattinen, demokratiavaje, yht. kpl.	0	0	0	1	0	0	0	0	1		8	
Populistinen: epädemokraattinen ym.	-	-	-	1	-	-	-	-	1	100,0	8	100,0
Epäselvä: epädemokraattinen ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: epädemokraattinen ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ylikansallinen, ylikansallisuus, yhteensä kpl.	0	0	1	0	0	0	0	0	1		19	
Populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	0	-	-	-	-	-	0	0	15	78,9
Epäselvä: ylikansallinen ym.	-	-	1	-	-	-	-	-	1	100,0	3	15,8
Ei-populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	0	-	-	-	-	-	0	0	1	5,3
Lupaus, luvata, yhteensä kpl.	0	1	0	3	0	2	0	0	6		18	
Populistinen: lupaus, luvata	-	0	-	3	-	0	-	-	3	50,0	7	38,9
Epäselvä: lupaus, luvata	-	1	-	0	-	2	-	-	3	50,0	4	22,2
Ei-populistinen: lupaus, luvata	-	0	-	0	-	0	-	-	0	0	7	38,9
Järjetön, yhteensä kpl.	0	0	0	1	0	0	0	1	2		5	
Populistinen: järjetön	-	-	-	1	-	-	-	0	1	50,0	3	60,0
Epäselvä: järjetön	-	-	-	0	-	-	-	0	0	0	0	0
Ei-populistinen: järjetön	-	-	-	0	-	-	-	1	1	50,0	2	40,0
Propaganda, yhteensä kpl.	0	0	1	2	0	0	0	0	3		4	
Populistinen: propaganda	-	-	0	2	-	-	-	-	2	66,7	2	50,0
Epäselvä: propaganda	-	-	0	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: propaganda	-	-	1	0	-	-	-	-	1	33,3	2	50,0
Poliitikko, yhteensä kpl.	0	1	0	8	0	0	0	0	9		26	
Populistinen: poliitikko	-	0	-	7	-	-	-	-	7	77,8	13	50,0
Epäselvä: poliitikko	-	0	-	1	-	-	-	-	1	11,1	4	15,4
Ei-populistinen: poliitikko	-	1	-	0	-	-	-	-	1	11,1	9	34,6
Päätätjä, yhteensä kpl.	0	1	0	4	0	0	1	0	6		23	
Populistinen: päätätjä	-	0	-	4	-	-	1	-	5	83,3	18	78,3
Epäselvä: päätätjä	-	0	-	0	-	-	0	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: päätätjä	-	1	-	0	-	-	0	-	1	16,7	5	21,7
Harha, harhautus, yhteensä kpl.	0	0	0	2	0	0	0	0	2		8	
Populistinen: harha, harhautus	-	-	-	2	-	-	-	-	2	100,0	5	62,5
Epäselvä: harha, harhautus	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	1	12,5
Ei-populistinen: harha, harhautus	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	2	25,0
Perinne, perinteinen, traditio, traditionaalinen, yhteensä kpl.	4	1	4	7	0	0	1	0	17		57	
Populistinen: perinne ym.	0	0	1	6	-	-	0	-	7	41,2	16	28,1
Epäselvä: perinne ym.	1	1	1	0	-	-	1	-	4	23,5	12	21,1
Ei-populistinen: perinne ym.	3	0	2	1	-	-	0	-	6	35,3	29	50,9

Taulukko 10. Populismien tunnussanojen jakautuminen populistisiin, ei-populistisiin ja populistisuudeltaan epäselviin virkkeisiin vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa.

	Keskusta	Kokoomus	Kristillisdemokraatit	Perussuomalaiset	RKP	SDP	Vasemmistoliitto	Vihreät		Prosenttiosuudet sanaryhmittäin 2003 vaaleissa	Yhteensä koko aihelstossa, kpl.	Prosenttiosuudet sanaryhmittäin koko aihelstossa
Puolue												
Tunnussanoja yhteensä	12	1	6	27	5	2	1	9	63		352	
Kansa, yhteensä kpl.	2	1	1	14	1	1	0	3	23		97	
Populistinen: kansa	1	0	0	13	0	1	-	2	17	73,9	83	85,6
Epäselvä: kansa	0	0	0	1	0	0	-	1	2	8,7	5	5,2
Ei-populistinen: kansa	1	1	1	0	1	0	-	0	4	17,4	9	9,3
Eliitti, elitistinen, elitismi, herrat, yhteensä kpl.	0	0	0	2	0	0	0	0	2		26	
Populistinen: eliitti ym.	-	-	-	2	-	-	-	-	2	100,0	25	96,2
Epäselvä: eliitti ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: eliitti ym.	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	1	3,8
Kansanäänestys, kansanvaali, kansalaisaloite, yhteensä kpl.	2	0	0	5	0	0	1	1	9		43	
Populistinen: kansanäänestys ym.	2	-	-	5	-	-	1	1	9	100,0	42	97,7
Epäselvä: kansanäänestys ym.	0	-	-	0	-	-	0	0	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: kansanäänestys ym.	0	-	-	0	-	-	0	0	0	0	1	2,3
Suora demokratia, suora kansanvalta, yht. kpl.	0	0	1	1	0	0	0	0	2		7	
Populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	1	1	-	-	-	-	2	100,0	6	85,7
Epäselvä: suora demokratia/kansanv.	-	-	0	0	-	-	-	-	0	0	1	14,3
Ei-populistinen: suora demokratia, suora kansanvalta	-	-	0	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Korruptio, korruptoida, korruptoitunut, lahjonta, lahjoja, lahjus, yhteensä kpl.	1	0	0	0	0	0	0	0	1		3	
Populistinen: korruptio ym.	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	1	33,3
Epäselvä: korruptio ym.	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0,0
Ei-populistinen: korruptio ym.	1	-	-	-	-	-	-	-	1	100,0	2	66,7
Etäänäytä, yhteensä kpl.	0	0	0	1	0	0	0	0	1		8	
Populistinen: etäänäytä	-	-	-	1	-	-	-	-	1	100,0	6	75,0
Epäselvä: etäänäytä	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	2	25,0
Ei-populistinen: etäänäytä	-	-	-	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Epädemokraattinen, demokratiavaje, yht. kpl.	0	0	0	0	0	0	0	0	0		8	
Populistinen: epädemokraattinen ym.	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	8	100,0
Epäselvä: epädemokraattinen ym.	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	0
Ei-populistinen: epädemokraattinen ym.	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	0
Ylikansallinen, ylikansallisuus, yhteensä kpl.	0	0	1	1	0	0	0	3	5		19	
Populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	0	1	-	-	-	3	4	80,0	15	78,9
Epäselvä: ylikansallinen ym.	-	-	1	0	-	-	-	0	1	20,0	3	15,8
Ei-populistinen: ylikansallinen ym.	-	-	0	0	-	-	-	0	0	0	1	5,3
Lupaus, luvata, yhteensä kpl.	4	0	1	0	2	0	0	1	8		18	
Populistinen: lupaus, luvata	2	-	0	-	0	-	-	0	2	25,0	7	38,9
Epäselvä: lupaus, luvata	0	-	0	-	0	-	-	0	0	0	4	22,2
Ei-populistinen: lupaus, luvata	2	-	1	-	2	-	-	1	6	75,0	7	38,9
Järjetön, yhteensä kpl.	0	0	0	1	1	0	0	0	2		5	
Populistinen: järjetön	-	-	-	1	0	-	-	-	1	50,0	3	60,0
Epäselvä: järjetön	-	-	-	0	0	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: järjetön	-	-	-	0	1	-	-	-	1	50,0	2	40,0
Propaganda, yhteensä kpl.	0	0	0	0	0	0	0	0	0		4	
Populistinen: propaganda	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	2	50,0
Epäselvä: propaganda	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	0
Ei-populistinen: propaganda	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	2	50,0
Poliitikko, yhteensä kpl.	0	0	0	0	0	0	0	1	1		26	
Populistinen: poliitikko	-	-	-	-	-	-	-	1	1	100,0	13	50,0
Epäselvä: poliitikko	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	4	15,4
Ei-populistinen: poliitikko	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	9	34,6
Päätätjä, yhteensä kpl.	1	0	0	0	0	0	0	0	1		23	
Populistinen: päätätjä	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	18	78,3
Epäselvä: päätätjä	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0
Ei-populistinen: päätätjä	1	-	-	-	-	-	-	-	1	100,0	5	21,7
Harha, harhautus, yhteensä kpl.	0	0	0	0	0	0	0	0	0		8	
Populistinen: harha, harhautus	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	5	62,5
Epäselvä: harha, harhautus	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	1	12,5
Ei-populistinen: harha, harhautus	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	2	25,0
Perinne, perinteinen, traditio, traditionaalinen, yhteensä kpl.	2	0	2	2	1	1	0	0	8		57	
Populistinen: perinne ym.	1	-	0	2	0	0	-	-	3	37,5	16	28,1
Epäselvä: perinne ym.	0	-	0	0	0	0	-	-	0	0	12	21,1
Ei-populistinen: perinne ym.	1	-	2	0	1	1	-	-	5	62,5	29	50,9

Taulukko 11. Populismien tunnussanojen jakautuminen populistisiin, ei-populistisiin ja populistisuudeltaan epäselviin virkkeisiin vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa.

populismille, vaikka se esiintyikin toisinaan ei-populistisissa virkkeissä. Siltä osin on havaittavissa eroja eri puolueiden tavassa käyttää kyseistä sanaa. Perussuomalaisten ohjelmateksteissä sana kansa esiintyi runsaslukuisesti, mutta se ei esiintynyt kertaakaan ei-populistisessa virkkeessä. Keskustan, Kristillisdemokraattien ja Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelmissa sana kansa käytettiin monesti, mutta virkkeiden populistisuustaso vaihteli siten, että joukkoon mahtui populistisia, ei-populistisia ja populistisuudeltaan epäselviä virkeitä.

Sana *ylikansallinen* toimi hyvin populismin tunnussanana. Se esiintyi pääosin populistisissa virkkeissä ja vain kerran ei-populistisessa virkkeessä. Suurin osa ylikansallisen sanoista sisältyi Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmaan. Sen vuoksi on hankala tehdä enempiä yleistyksiä sanan käyttötavoista muissa puolueissa.

Sanat *etääntyä* sekä *harha*, *harhautus* ja *harhauttaa* vaikuttivat toimivilta populismin tunnussanoilta, koska ne esiintyivät pääosin populistisissa virkkeissä. Niiden osalta havaintojen kokonaismäärä jäi kuitenkin sangen niukaksi, minkä vuoksi yleistysten tekeminen sanojen toimivuudesta on hankalaa ja edellyttäisikin laajempaa tutkimusaineistoa.

Sana *päätätä* toimi kohtuullisen hyvin populismin tunnussanana. Suurin osa eduskuntavaaliohjelmatekstien päätätäjiä koskevista virkkeistä oli populistisia. Tältä osin Perussuomalaisten vuosien 2007 ja 2011 ohjelmat erottuvat muista ohjelmista sikäli, että niissä kyseistä sanaa käytettiin muita runsaammin ja poikkeuksetta populistisissa virkkeissä. Muut puolueet käyttivät sanaa päätätäjä monesti myös ei-populistisissa virkkeissä. Sana *poliitikko* toimi tunnussanana huomattavasti heikommin kuin sana päätätäjä, kun tarkastellaan sanojen jakaumia populistisiin ja ei-populistisiin virkkeisiin koko aineistossa. Se selittyy sillä, että Kokoomuksen vuoden 2011 ohjelmassa sanaa käytettiin runsaasti tarinankerronnalliseen tyyliin, kuten esimerkiksi virkkeessä "Poliitikot eivät ole jokaisessa autossa, jossa päätetään ajaa hitaammin, ettei lasten tarvitse kokea turvattuutta koulutiellä." Vaikka tällaiset ei-populistisiksi luokittelemani virkkeet antavatkin vaikutelman poliitikko-sanana heikohkosta soveltuvuudesta populismin tunnussanaksi ja ylikorostavat tunnussanastomenetelmällä havaittua populistisuutta Kokoomuksen vuoden 2011 ohjelmassa, sana poliitikko toimii varsin hyvin populismin tunnussanana muissa eduskuntavaaliohjelmissa. Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmat erottuvat myöhemmistä siinä, että niissä sanoja poliitikko ja päätätäjä käytettiin ylipäätään hyvin niukasti.

Tunnussanoja *järjetön* ja *propaganda* esiintyi sekä populistisissa että ei-populistisissa virkkeissä. Niidenkin osalta Perussuomalaisten ohjelmatekstit erottuvat kaikista muista puolueista siinä, että niissä kyseiset sanat sisältyivät populistisiin virkkeisiin, kun muissa ohjelmissa ne puolestaan esiintyivät ei-populistisissa virkkeissä. Sanoja voi kuitenkin pitää siitä huolimatta jokseenkin käyttökelpoisina populismin tunnussanoina, koska ne esiintyivät Perussuomalaisten ohjelmissa runsaslukuisempina kuin muissa ohjelmissa. Toisaalta kyseisiä sanoja käytettiin eduskuntavaaliohjelmissa ylipäätään vain muutamia kertoja, minkä vuoksi niiden yleisemmästä käyttökelpoisuudesta populismin tunnussanana on hankala tehdä yleistettävissä olevia johtopäätöksiä.

Sanat *korruptoida*, *korruptoitunut*, *korruptio*, *lahjoa*, *lahjonta* ja *lahjus* esiintyivät eduskuntavaaliohjelmateksteissä vain kolme kertaa, joista kaksi ei-populistisissa virkkeissä. Eliitin korruptoituneisuuteen liittyvien lausumien sijaan kyseisiä sanoja

käytettiin, kun rikoslakia ja -tutkintaa haluttiin kehittää. Tässä aineistossa korruptioon ja lahjontaan liittyvät sanat toimivatkin hyvin heikosti populismin tunnussanoina. Muissa tekstilajeissa ne saattaisivat kuitenkin olla käyttökelpoisempia.

Sanat *lupaus* ja *luvata* eivät toimineet erityisen hyvin populismin tunnusanoina. Havaitut sanat jakautuivat tasaisesti populistisiin ja ei-populistisiin virkkeisiin, ja epäselvien osuus oli suuri. Myös nämä sanat esiintyivät populistisissa virkkeissä useimmiten Perussuomalaisten ohjelmissa, kun muiden puolueiden ohjelmissa sanat olivat useammin ei-populistisissa tai populistisuudeltaan epäselvissä virkkeissä.

Sana *perinne* ei toiminut populismin tunnussanana. Suurin osa kyseisistä tunnusanoista esiintyi ei-populistisissa virkkeissä, ja sellaisia sisältyi useita myös Perussuomalaisten ohjelmateksteihin. Suuri osa ei-populistisista virkkeistä oli sellaisia, joissa ei ollut kyse perinteisistä arvoista, vaan niissä viitattiin joihinkin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, joissa on tapahtunut muutoksia. Sellaisia olivat esimerkiksi virkkeet, joissa puhuttiin perinteisestä rauhanturvaamisesta tai perinteisestä metsäteollisuudesta.

Yleisempänä johtopäätöksenä voidaan näin ollen todeta, että tämän tutkimuksen aineistossa sanastopohjainen menetelmä toimisi paremmin, jos tunnussanastosta poistettaisiin sanat *korruptoida*, *korruptoitunut*, *korruptio*, *lahjoa*, *lahjonta*, *lahjus*, *lupaus*, *luvata* ja *perinne*. Muut käyttämäni populismin tunnussanat olivat kohtuullisen toimivia. Myös toimimattomiksi osoittautuneet sanat saattavat kuitenkin olla hyvinkin toimivia muissa tekstilajeissa.

6.3 Kuinka kattavasti tekstien populistisuus havaittiin tunnussanastomenetelmällä?

Tarkastellaksemme, kuinka kattavasti aineistoon sisältyvä populismi havaitaan tunnussanaston avulla, täytyy eduskuntavaaliohjelma-aineisto analysoida kokonaisuudessaan sisällönanalyysin avulla tai tarkasteluun täytyy sisällyttää edustava otos aineistosta. Valitsin tarkasteluun jokaisen puolueen eduskuntavaaliohjelmat vuoden 2011 vaaleista, mutta säilyttääkseni työmäärän opinnäytetyön laajuuteen nähden kohtuullisena, rajasin vuosien 2003 ja 2007 vaalien ohjelmat tarkastelun ulkopuolelle. Käytän analyysiyksikkönä edelleen virkettä samaan tapaan kuin kuvailin alaluvussa 6.2.1.

Kuten edellä alaluvussa 6.2 totesin, käyttämäni sisällönanalyysitapa on hyvin avoin kritiikille, koska luokittelua ei voi vertailla muiden luokittelijoiden aineistosta tekemiin luokitteluratkaisuihin. Niinpä tähän sisällönanalyysiin onkin paras suhtautua ensisijaisesti tunnussanastomenetelmän tarkistusmenetelmänä tekemättä enempiä johtopäätöksiä eduskuntavaaliohjelmien populistisuudesta. Sanastopohjainen menetelmä on sikäli parempi kuin subjektiivista tulkintaa sisältävä sisällönanalyysini, että käytetyt tunnussanat ovat täsmällisesti lueteltavissa, ja jos tutkimus toistettaisiin, tutkimustuloksien pitäisi olla täsmälleen samat kuin aiemminkin.

Tarkasteltavat virkkeet joko sisältävät tai eivät sisällä populismin tunnussanoja. Sen lisäksi luokittelen virkkeet jälleen kolmeen luokkaan: populistisiin, ei-populistisiin ja populistisuudeltaan epäselviin virkkeisiin. Käytän edelleen luokittelukriteerejä, jotka kuvailin alaluvussa 6.2.3. Siten muodostuu kaikkiaan kuusiluokkainen jaottelu, joka on kuvattuna taulukossa 12. Näistä luokat 1, 2 ja 3 onkin käsitelty jo edellisessä alaluvussa 6.2.

	Populistinen	Epäselvä	Ei-populistinen
Sisältää populistin tunnussanan tai -sanoja	1 oikea havainto	2 epäselvä tunnussanallinen	3 virrehavainto
Ei sisällä populistin tunnussanaa	4 havaitsematta jäänyt populismi	5 epäselvä tunnussanaton	6 ei virrehavaintoa

Taulukko 12. Eduskuntavaaliohjelmien virkkeiden luokittelu tunnussanamenetelmällä suoritettujen tekstien populistisuusmittauksen validiuden arvioimiseksi.

Luokat 1 oikea havainto ja 6 ei virrehavaintoa ovat populistisuusmittauksen validiuden kannalta hyviä tuloksia. Luokassa 1 populistin tunnussana esiintyy populistisessa virkkeessä, eli ainakin virkkeen mittaista analyysiyksikköä käytettäessä sanastopohjainen menetelmä on ollut toimiva. Luokassa 6 ei-populistinen virke on havaittu ilman populistin tunnussanaa, eli tunnussanastomenetelmä on toiminut oikein.

Luokkiin 3 ja 4 sijoittuvat virkkeet viestivät siitä, että tunnussanastomenetelmä ei ole toiminut toivotulla tavalla. Luokkaan 3 sisältyvät virrehavainnot käsittelin edellä osiossa 6.2.5. Luokkaan 4 sisältyvistä virkkeistä on aiheellista etsiä yhdistäviä tekijöitä, ja luokkaa voi käyttää apuna täydennettäessä tunnussanastoa. Yhtään uutta selvästi toimivaa tunnussanaa ei kuitenkaan erottunut luokan 4 avulla. Monet virkkeistä käsittelivät demokratiaa, vaaleja ja äänestyksiä, mutta samoin sanoin on esitetty paljon myös ei-populistisia lausumia. Toisaalta käyttämäni alkeelliset tietojenkäsittelymenetelmät eivät soveltuneet tarkkaan sanastoanalyysiin, ja esimerkiksi sanojen muuntaminen perusmuotoonsa niiden frekvenssien vertailua varten olisi kohtuuttoman työlasta ilman automaatiota. Useissa luokan 4 virkkeissä populistin taustalla oli homogeeninen kansakäsitys, joka ilmaistiin puhumalla esimerkiksi meistä tai maastamme.

Luokkiin 2 ja 5 sisältyvät virkkeet ovat tunnussanastomenetelmän validiuden kannalta ongelmallisia, luonnollisesti erityisesti silloin, jos kyseisiin luokkiin kertyy runsaasti havaintoja. Epäselvien luokittelutilanteiden runsaus kertoo tarpeesta täsmentää luokittelukriteerejä ja mahdollisesti myös populismimääritelmää. Siksi onkin aiheellista tarkastella myös, onko populistisuudeltaan epäselviksi luokitelluissa virkkeissä sellaisia säännönmukaisia piirteitä, joiden käsittelyä varten voisi laatia täsmennyksen päätös-sääntöihin.

Luokissa 2 ja 5 kyseessä olivat useissa tapauksissa rajaukset erilaisten vastakkainasettelujen välillä, kuten se, onko puheessa rikkaiden ja köyhien vastakkaisista intresseistä kyseessä populistinen vastakkainasettelu. Myös kansa-käsitys tuotti hankalia tulkintatilanteita, kun kysymyksenä oli se, onko kyseessä käsitys niin homogeenisesta kansasta, että se olisi tulkittavissa populismiksi. Myös demokratiakäsitysten tulkinta oli toisinaan ongelmallista, sillä esimerkiksi vaatimus lähidemokratian lisäämisestä tai nuorisovaltuustojen suuremmasta vaikutusvallasta ei vielä kerro, onko vaatimuksen taustalla populistinen vai liberaali demokratiakäsitys. Monissa virkkeissä jäi epäselväksi myös se, minkä ideologian motivoimia vaatimukset olivat. Esimerkiksi sekä populistit että liberaalit saattavat moittia virkamiehiä ja byrokratiaa. Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa puolestaan ylistetään useissa kohdissa suomalaisuutta, suomalaisia perinteitä ja isänmaallisuutta, mistä seurasi usein tulkintaongelmia, kun piti ratkaista onko kyseessä nationalismi vai sekä nationalismi että populismi. Tältä osin

virkeitä suurempi analyysiyksikkö olisi ehkäpä tuottanut erilaisia tuloksia, kun päätelmät olisivat voineet perustua toisaalla tekstissä esitettyihin yleisempiin periaatteisiin, jotka jäivät nyt huomiotta luokiteltaessa virkkeen populistisuutta.

Erityisen haasteelliseksi muodostui kansan ylistämisen tulkinta, ja sisällytinkin useita sellaisia virkeitä luokkiin 2 ja 5. Olisi ollut aivan ylyksinkertaistavaa luokitella populistisiksi kaikki virkkeet, joissa kansaa tai suomalaisia kuvataan jollakin myönteisellä tavalla. Osiossa 2.5.4 esittelemäni Taggartin (2002, 2004) heartland-käsityksen mukaan populismi sisältää ajatuksen kuvitteellisesta sydänmaasta, jossa asuu perinteisiä arvoja kunnioittava ja perinteistä moraalia noudattava ns. tavallinen, aito kansa. On kuitenkin mahdotonta tietää, minkälaisen sydänmaa-käsityksen poliitikon mielikuvitus mahdollisesti sisältäisi, ja siksi joudutaankin kysymään, onko kaikenlainen perinnetietoisuus vai vain tietyt perinteet sellaista kansan ylistämistä, mitä Stanleyn (2008) populismimääritelmään sisältyy. Kyseessähän voisi olla myös esimerkiksi epäpopulistinen konservatismi.

Perinteisiä arvoja sisältävien lausumien osuus aineistosta on erittäin suuri verrattuna populismin ydinominaisuuksien määrään. Vaikka tutkittu aineisto ja menetelmä eivät olekaan samoja, vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmista tehty CMP-aineistoon perustuva tutkimus tarjoaa osviittaa perinteisiin arvoihin liittyvien lausumien, tässä tapauksessa lauseiden tai lausetta pienempien kokonaisuuksien määrästä: Vasemmistoliitolla ja Vihreillä niitä ei ollut juuri lainkaan, Kristillisdemokraateilla jopa 20 prosenttia ja muilla puolueilla 2-5 prosenttia lausumista (Paloheimo 2008, 49-51). Määrät ovat huomattavan suuria verrattuna tulkintani mukaan populismin ydinkäsitteitä sisältävien virkkeiden määrään vuoden 2011 aineistossani (taulukko 13).

	1 oikea havainto	2 epäselvä tunnus-sanallinen	3 virhe-havainto	4 havaitsematta jäänyt populismi	5 epäselvä tunnus-sanaton	6 ei virhe-havaintoa	Virkeitä yhteensä
Keskusta	7	2	5	2	25	967	1008
Kokoomus	3	4	9	1	12	450	479
Kristillisdemokraatit	1	3	5	9	13	610	641
Perussuomalaiset	108	3	6	100	133	1178	1528
RKP	0	0	1	0	1	155	157
SDP	1	0	0	0	8	580	589
Vasemmistoliitto	3	1	2	2	14	765	787
Vihreät	1	1	4	2	17	848	873
Yhteensä	124	14	32	116	223	5553	6062

Taulukko 13. Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmien virkkeiden jakaumat populistisuuden ja populismin tunnussanan sisältämisen mukaan luokiteltuna (ks. taulukko 12).

Taulukosta 13 ilmenee, että suurin osa eduskuntavaaliohjelmien virkkeistä, 5585 kappaletta eli 92,1 prosenttia, on ei-populistisia eli sijoittuu luokkiin 3 tai 6. Niistä lähes jokainen sisältyy luokkaan 6, joka on ongelmaton tunnussanastomenetelmän validiuden kannalta. Luokissa 1, 4 ja 5 suurin osa havainnosta keskittyy Perussuomalaisten ohjelmaan tavalla, joka ei selity vain sillä, että ohjelma on huomattavasti pidempi kuin muiden puolueiden ohjelmat (taulukko 14).

Vaikka tunnussanastomenetelmällä populistisia virkeitä on jäänyt havaitsematta lähes yhtä monta kuin niitä on havaittu, menetelmä vaikuttaa toimivalta, koska havaitsematta jäänyt ja havaittu populismi sisältyvät samaan ohjelmaan. Aineiston perusteella voidaan

tehdä oletus siitä, että tunnussanastomenetelmällä havaitun populismin määrä korreloi havaitsematta jääneen populismin kanssa.

	1 oikea havainto	2 epäselvä tunnus-sanallinen	3 virhe-havainto	4 havaitsematta jäänyt populismi	5 epäselvä tunnus-sanaton	6 ei virhe-havaintoa
Keskusta	0,7	0,2	0,5	0,2	2,5	95,9
Kokoomus	0,6	0,8	1,9	0,2	2,5	93,9
Kristillisdemokraatit	0,2	0,5	0,8	1,4	2,0	95,2
Perussuomalaiset	7,1	0,2	0,4	6,5	8,7	77,1
RKP	0	0	0,6	0	0,6	98,7
SDP	0,2	0	0	0	1,4	98,5
Vasemmistoliitto	0,4	0,1	0,3	0,3	1,8	97,2
Vihreät	0,1	0,1	0,5	0,2	1,9	97,1
Yhteensä	2,0	0,2	0,5	1,9	3,7	91,6

Taulukko 14. Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmien virkkeiden prosenttiosuudet populistisuuden ja populismin tunnussanan sisältämisen mukaan luokiteltuna (ks. taulukko 12).

Kaikkeaa populismia ei tunnussanastomenetelmällä pystytäkään tavoittamaan. Esimerkiksi vertauksia käytettäessä sanasto erii tavanomaisesta, mikä ilmenee muun muassa seuraavissa Perussuomalaisten ohjelmaan sisältyneissä populistisissa virkkeissä, joissa tavallinen populistinen sanasto on korvattu perinteisellä maalaistalon hierarkiaa kuvaavalla sanastolla:

"Tällaista politiikkaa, jossa isännät joutuvat talossaan rengeiksi, me Perussuomalaiset emme hyväksy." (PS 2011)

"Oma tupa - oma lupa

Perussuomalaisten mielestä Suomen etu on käydä vapaata kauppaa ja tehdä yhteistyötä yli rajojen, mutta päättää kuitenkin itse siitä, millaiset yhteiskuntarakenteet meillä maassamme on: 'Oma tupa - oma lupa' on hyvä tunnuslause." (PS 2011)

Yleisempänä johtopäätöksenä tekemäni sisällönanalyysin pohjalta voi todeta, että tunnussanastomenetelmällä saadut tulokset ovat valideja, kun oletetaan, että sanaston avulla havaitun ja havaitsematta jääneen populismin määrät korreloivat keskenään. Kuten edellä alaluvussa 6.2 ilmeni, suurin osa havaituista tunnussanoista sijoittui populistisiin virkkeisiin. Tuloksia voi edelleen täsmentää tekemällä arviot ohjelmien populistisuudesta uudelleen siten, että heikosti toimineet populismin tunnussanat poistetaan sanastosta. Seuraavassa johtopäätösluvussa esitänkin tunnussanastomenetelmällä saadut tulokset korjatun sanaston avulla.

7. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kertaan ensin yhteenvedossa lyhyesti tutkielmani tutkimusasetelman taustalla vaikuttavat teoriat ja soveltamani sanastopohjaisen menetelmän ydinsisällön. Sen jälkeen alaluvussa 7.2 esitän tutkimustulokseni, jotka sain luvussa 5 esittelemälläni sanastopohjaisella menetelmällä. Luvussa 6 tarkastelin menetelmäni toimivuutta sisällönanalyysin keinoin ja havaitsin sanastopohjaisen menetelmän käyttökelpoiseksi. Karsin käyttämäni sanastoa sisällönanalyysissä saamieni tulosten perusteella, ja jäljempänä esittelemäni tulokset eroavat luvussa 5 käsitellyistä havainnoista. Alaluvussa 7.3 tarkastelen populististen liikkeiden kehityskulkua ja tulevaisuudennäkymiä.

7.1 Yhteenveto: populismin ydin ja sanastopohjainen tekstianalyysimenetelmä

Populismia on tutkittu mitä moninaisimmin tavoin sadoissa tieteellisissä julkaisuissa, ja niissä esitetyt lukuisat populismimääritelmät eroavat toisistaan usein jyrkästi ja ovat keskenään ristiriitaisia. Yksi tekijä on kuitenkin aina populismin ytimessä: vastakkainasettelu eliitin ja kansan välillä. Sen jälkeen määritelmien yhtäläisyydet käyvätkin vähiin. Soveltamani Ben Stanleyn (2008) populismimääritelmä on kohtuullinen kompromissiratkaisu, koska se erottelee tutkimuskirjallisuuden määritelmäpaljoudesta populismin ydintekijät muista, populismille enemmän tai vähemmän tyypillisistä ominaisuuksista. Populismin ydintekijöistä onkin muodostumassa kohtalaisen laaja konsensus tutkimuskirjallisuudessa (Deiwiks 2009).

Stanley (2008) määrittelee populismin ohueksi ideologiaksi. Alaluvussa 2.1 selostin, että sillä tarkoitetaan ideologiaa, jolla on omat ydintekijänsä, mutta joka voidakseen tuottaa kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen ohjelman, tarvitsee tuekseen jonkin täysipainoisen ideologian, joko liberalismiin, konservatismiin tai sosialismiin (Freeden 1996).

Alaluvussa 2.4 esittelin populismin ydintekijät: oletuksen homogeenisen kansan ja eliitin olemassaolosta, kansan ja eliitin välillä vallitsevasta vastakkainasettelusta, kansansuvereniteetti-ideasta sekä kansan ylistämisen ja eliitin herjaamisen. Määritelmän selkiyttämiseksi selvitin edelleen siinä käytettyjä monitahoisia käsitteitä kansa, eliitti ja kansansuvereniteetti alaluvussa 2.5. Populismin moni-ilmeisyyttä selittää se, että käsitettä kansa käytetään useissa erilaisissa merkityksissä, ja populistisessa politiikassa kansa voidaan käsittää kaikkien kansalaisten joukkona, meikäläisinä esimerkiksi etnisen taustan mukaan eroteltuna tai tavallisena kansana vastakohtana eliitille.

Kansansuvereniteetti-idea tarkoittaa Stanleyn (2008) mukaan oletusta siitä, että on olemassa jonkinlainen määriteltävissä oleva kansan tahto ja että politiikan tulisi perustua sen noudattamiseen. On kuitenkin hyvin hankalaa määritellä, mistä kansan tahdossa lopulta on kyse. Eräs selitystapa on enemmistövaltaan vetoaminen, jota Stanley ei kuitenkaan pidä populismin ydintekijänä, vaikka hän katsookin enemmistövallan olevan populismille hyvin keskeinen käsite. Kansansuvereniteetti-idea voidaan ymmärtää myös ajatuksena siitä, että kansa on ainoa legitiimi poliittisen vallan lähde (Canovan 2005). Silloinkin jää avoimeksi kysymys siitä, mikä on kansa ja ketkä siihen kuuluvat.

Populismi pyrkii siirtämään vallan eliitiltä kansalle. Siihen liittyy usein ajatus kansanäänestyksiin ja -vaaleihin perustuvasta poliittisesta järjestelmästä. Alaluvussa 2.6

käsittelin lyhyesti kansanäänestyksiin liittyvää problematiikkaa, josta huolimatta tulkitsin jäljempänä luvuissa 5 ja 6 kansanäänestysvaatimukset populismin ytimeen sisältyväksi tekijäksi.

Politiikan populistisuus on jatkumo epäpopulistisen ja populistisen politiikan välillä. Sen sijaan, että kysyttäisiin, onko politiikka populistista vai ei, on parempi kysyä, kuinka populistista politiikka on (Laclau 2005, Stanley 2008). Alaluvussa 2.7 vertailin populismiteorioita epäpopulistinen–populistinen-jatkumolla. Silloin populistisen demokratiakäsityksen vastakohtana näyttäytyy liberaali demokratia, jossa korostuvat anonyymi vallankäyttö ja valtionhoito, kun taas populistisessa demokratiassa puolestaan uhkana on enemmistön pidäkkeetön tyrannia (Abts ja Rummens 2007).

Populismista puhutaan politiikassa ja tutkimuskirjallisuudessa myös monilla muilla tavoilla kuin edellä esittelemiini ilmiön ydinominaisuuksiin pitäytyen. Luvussa 3 tarkastelin suomalaisessa populismitutkimuksessa käytettyjä populismimääritelmiä, joista suuri osa on yhteensopivia Stanleyn määritelmän kanssa. Toisaalta keskityttäessä johonkin populismin osa-alueeseen, kuten viime vuosikymmeninä Euroopassa ilmenneeseen oikeistopopulismiin, tarvitaankin tutkittavalle populismityypille yksityiskohtaisempi määritelmä kuin vain populismin ydintekijät. Julkisuudessa populismi-käsitettä on käytetty löyhästi, ja useimmiten haukkumasanana enemmittä täsmennyksittä. Populismia on muun muassa käytetty synonyyminä opportunistille, ideologiattomuudelle ja kokonaisvaltaisen näkemyksen puuttumiselle. Jos tiedekirjallisuudessa esiintyvät populismikäsitteet leviävät arkikäyttöön, loanheittäjä joutuvat sanailemaan asiansa usein uudelleen, sillä jokaisen ideologian puitteissa on mahdollista lupaila monenlaista hyvää kaikille preferenssijärjestys ja budjettirajoite unohtaen.

Luvussa 4 esittelin tutkimusaineistoni, suomalaisten eduskuntapuolueiden eduskuntavaaliohjelmat vuosien 2003, 2007 ja 2011 vaaleissa. Vaaliohjelmat ovat tekstilaji, jossa populismia esiintyy yleensä niukasti, paitsi kaikkien populistisimmilla puolueilla (Pauwels 2011). Suurin osa ohjelmateksteistä koostuikin erilaisista toimenpidevaatimuksista. Valitsin kuitenkin ohjelmat tarkastelukohteekseni, koska siten jokaiselta puolueelta on saatavilla likimain samaan aikaan tuotettuja tekstejä, joissa käsitellään samaa teemaa, Suomen tulevaisuutta neljän vuoden ajanjaksolla.

Luvussa 5 kehitin suomenkielisen sovelluksen kvantitatiivisesta sanastopohjaisesta tekstianalyysimenetelmästä, jolla voi arvioida, kuinka populistisia tekstit ovat. Mallinani oli Pauwelsin (2011) tekemä tutkimus, jossa vertailtiin Belgian hollanninkielisten alueiden puolueiden tuottamien tekstien populistisuutta. Sanastopohjainen tutkimusmenetelmä perustuu oletukseen siitä, että tiettyyn ideologiaan sitoutuneet kirjoittajat käyttävät joitakin sanoja, joita kutsun ideologian tunnussanoiksi, useammin kuin muut. Kyseessä on yksinkertaisesti valikoitujen sanojen frekvenssien tarkastelu. Sanastopohjaisten menetelmien suurin etu on siinä, että niitä voidaan käyttää erittäin suurten aineistojen tietokoneavusteiseen tarkasteluun ilman, että kukaan lukee kaikkia tutkittavia tekstejä. Luvussa 6 tarkastelin saamiani tuloksia sisällönanalyysin avulla, ja havaitsin, että luvussa 5 laatimani sanaston avulla tekemäni havainnot olivat valideja, lukuun ottamatta muutamaa Pauwelsin tutkimuksessa hyvin toiminutta sanaa, joiden suomenkieliset käännökset eivät soveltuneet eduskuntavaaliohjelma-aineistoni populistisuuden mittaamiseen. Esittelen seuraavassa alaluvussa saamani tulokset ja käyttämäni sanaston.

7.2 Eduskuntavaaliohjelmien populistisuus vuosien 2003, 2007 ja 2011 vaaleissa

Kehitin populismille tunnussanaston, johon sisältyvät sanat *kansa, eliitti, elitistinen, elitismi, herrat, kansanäänestys, kansanvaali, kansalaisaloite, etäännyttäjä, etäännyttää, epädemokraattinen, demokratiavaje, ylikansallinen, ylikansallisuus, järjetön, propaganda, poliitikko, päättävä, harha ja harhautus* sekä sanaliitot *suora demokratia* ja *suora kansanvalta*. Luvussa 5 selostin perustelut sanojen käytölle ja suhtautumissäännöt sanojen huomioimiseen yhdyssanojen osina. Sanasto on samankaltainen kuin Pauwelsin (2011) käyttämä, mutta eroaa siitä sikäli, että jätin monia Pauwelsin toimivaksi havaitsemia sanoja pois sanastostani, koska niitä esiintyi aineistossani vain vähän tai ei lainkaan (ks. taulukko 5, s. 50). Luvussa 5 esittämässäni tuloksissa (taulukko 6 ja kuvio 1) tutkin lisäksi myös sanojen *korruptoida, korruptoitunut, korruptio, lahjoa, lahjonta, lahjus, lupaus, luvata* ja *perinne* frekvenssejä, mutta luvussa 6 tekemäni validiustarkastelun perustella päätin poistaa kyseiset sanat populismin tunnussanastosta. Jatkossa, tutkittaessa muita tekstilajeja kuin eduskuntavaaliohjelmiä, käytettävän sanaston soveltuvuus onkin arvioitava tekstilajikohtaisesti uudelleen.

Taulukko 15 sisältää havaittujen populismin tunnussanojen määrät ja niiden promilleosuudet ohjelmien sanoista. Kaikkiaan tunnusanonja oli hyvin niukasti suhteessa ohjelmien kokonaissanamääriin. Havaituista populismin tunnussanoista suurin osa esiintyi Perussuomalaisten vaaliohjelmissä. Muiden puolueiden ohjelmissä populismia ilmeni vain niukasti. Kuviossa 2 Perussuomalaiset erottuu muista puolueista niitä selvästi populistisempina.

Perussuomalaisten lisäksi kuviossa 2 erottuvat muuta populistisempina myös Vihreiden vuoden 2003 ja Kokoomuksen vuoden 2011 ohjelmat. Vihreiden osalta kyse on populistisista lausumista. Kokoomuksen ohjelmassa kyse on puolestaan populismin tunnussanan *politiikka* runsaasta käytöstä epäpopulistisissa yhteyksissä tarinankerronnallisessa tyyliässä, kuten virkkeessä "Poliitikot eivät ole jokaisessa vanhustentalossa istumassa yhtä ylimääräistä hetkeä yksinäisen vanhuksen luona" (Kok 2011). Siten tunnussanastomenetelmä ylikorosti Kokoomuksen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman populistisuutta (vrt. taulukko 13, s. 74). Muissa eduskuntavaaliohjelmissä populismia esiintyi hyvin niukasti tai ei lainkaan.

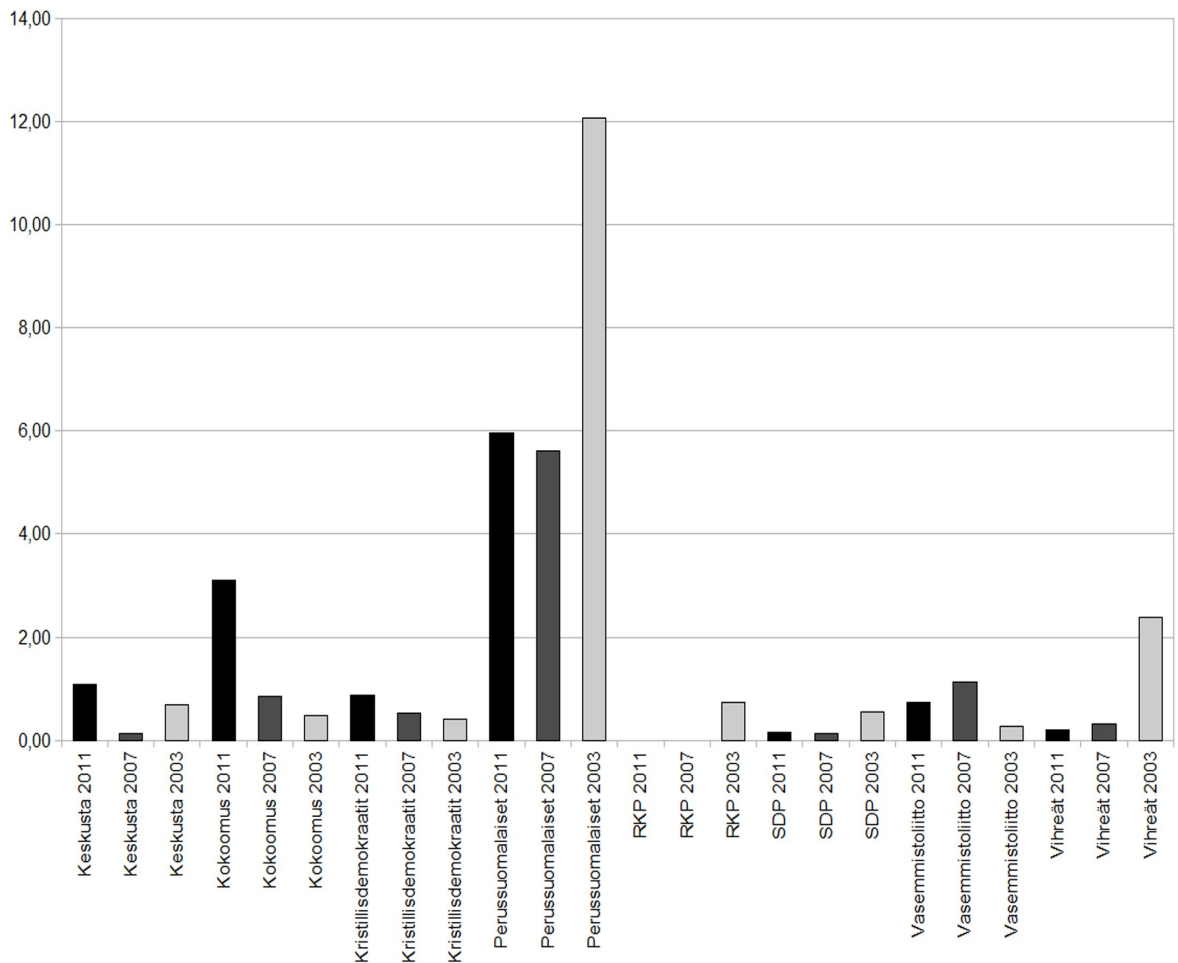
Populismin tunnussanojen osuus koko ohjelman sanoista oli suurin Perussuomalaisten vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa, ja Perussuomalaisten vuosien 2007 ja 2011 ohjelmat olivat likimain yhtä populistisia. Ruostetsaari (2011, 139) puolestaan kirjoitti analysoituaan kaikki Perussuomalaisten vaaliohjelmat, että vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelma oli niistä kaikkein populistisin. Ero selittyy osin sillä, että Ruostetsaari käytti laajempaa populismimääritelmää kuin olen soveltanut tässä tutkielmassa (ks. alaluku 3.3). Toinen selitys on Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien pituuden hurja kasvu, sillä kun ohjelmaan sisällytetään runsaasti erilaisia käytännöllisiä toimenpidevaatimuksia, populismin ydinkäsitteiden osuus jää suhteellisesti pienemmäksi kuin lyhyemmissä ohjelmateksteissä. Populismin keskeiset periaatteet sisältyvät kuhunkin Perussuomalaisten ohjelmaan, ja olisikin kömpelöä toistoa, jos joka virkkeessä todettaisiin, että kyseinen vaatimus toteutettava, koska se on kansan tahto.

Populismin määrä eduskuntavaaliohjelmissä oli kaikenkaikkiaan varsin vähäinen, mistä Perussuomalaisten ohjelmat tekevät selkeän poikkeuksen. Se nostaa esiin kysymyksen siitä, onko populismi sittenkään jatkumo epäpopulistisesta populistiseen, kuten mm.

	Vaalivuosi	Sanoja	Tunnussanoja yhteensä	Tunnussanojen osuus kaikista sanoista, promillea	kansa	eliitti, elitistinen, elitismi, herrat	kansalaisyaloite	kansanäänestys, kansanvaali, kansalaisyaloite	suora demokratia, suora kansanvalta	etääntynyt, etäännyttää	epädemokraattinen, demokraattivaje	ylikansallisuus	järjetön	propaganda	poliittiko	päittäjä	harha, harhautus
Puolue																	
Keskusta	2011	10147	11	1,08	4	0	3	0	0	1	0	0	0	1	0	1	1
Kokoomus	2011	4829	15	3,11	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	1
Kristillisdemokraatit	2011	6915	6	0,87	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0
Perussuomalaiset	2011	19805	118	5,96	45	18	11	3	3	6	11	1	0	0	4	12	4
RKP	2011	1598	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SDP	2011	6852	1	0,15	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vasemmistoliitto	2011	8296	6	0,72	0	0	2	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0
Vihreät	2011	9628	2	0,21	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä 2011	2011	68070	159	2,34	54	18	18	4	5	7	13	1	1	1	16	16	6
Keskusta	2007	8031	1	0,12	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokoomus	2007	4687	4	0,85	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Kristillisdemokraatit	2007	16870	9	0,53	2	0	4	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Perussuomalaiset	2007	8558	48	5,61	13	6	9	0	2	1	0	1	2	8	4	2	2
RKP	2007	849	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SDP	2007	7301	1	0,14	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vasemmistoliitto	2007	4390	5	1,14	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Vihreät	2007	3092	1	0,32	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Yhteensä 2007	2007	53778	69	1,28	20	6	16	1	2	1	1	2	3	9	6	2	
Keskusta	2003	7305	5	0,68	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Kokoomus	2003	2093	1	0,48	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kristillisdemokraatit	2003	7274	3	0,41	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Perussuomalaiset	2003	2070	25	12,08	14	2	5	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
RKP	2003	2749	2	0,73	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
SDP	2003	1861	1	0,54	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vasemmistoliitto	2003	3701	1	0,27	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vihreät	2003	3364	8	2,38	3	0	1	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0
Yhteensä 2003	2003	30417	46	1,51	23	2	9	2	1	0	5	2	0	1	1	0	
Yhteensä kaikki		152265	274	1,80	97	26	43	7	8	8	19	5	4	26	23	8	

Taulukko 15. Populismien tunnussanojen määrät vuosien 2011, 2007 ja 2003 eduskunta-vaaliohjelmassa sisällönanalyysin avulla korjatulla sanastolla.

Laclau (2005) ja Stanley (2008) kirjoittavat, vai voitaisiinko sittenkin ajatella, että poliittiset liikkeet ovat luokiteltavissa populistisiin ja epäpopulistisiin ilman, että kyseessä olisi ylikarkea yksinkertaistus? Kysymykseen voi etsiä vastausta laajentamalla aineistoa muihin teksteihin kuin vaaliohjelmiin, jotka painottuvat yksittäisiin toimenpiteisiin ja joissa ideologista julistusta on useimmiten esillä vain niukasti periaatteiden vaikuttaessa ennemminkin toimenpide-ehdotusten taustatekijöinä.

Kuvio 2. Populismien tunnus sanojen promilleosuudet eduskuntavaali ohjelmien sanoista puolueittain vuosien 2011, 2007 ja 2003 eduskuntavaaleissa sisällönanalyysin avulla korjatulla sanastolla.

Sanastopohjainen populistisuusmittausmenetelmä antaa mahdollisuuden Mudden (2004) *populist zeitgeist* -hypoteesin testaamiseen. Hypoteesin mukaan muutkin kuin tunnusomaisesti populistiset puolueet lisäävät populismin määrää politiikassaan, kun populistit menestyvät, kunnes populismin suosio kokonaisuudessaan vähenee. Siksi olisikin kiintoisaa tutkia jatkossa, miten populismin määrä suomalaisissa poliittisissa puheissa ja teksteissä kehittyi aiempaan verrattuna vuoden 2011 eduskuntavaaleissa tapahtuneen Perussuomalaisen vaalivoiton jälkeen. Toisaalta Perussuomalaisen vaalivoiton selittäminen pelkästään populismin menestykseksi lienee kuitenkin yliyksinkertaistavaa, sillä puolueen politiikassa myös nationalismilla on vankka asema.

7.3 Milloin populismi on tarpeen, milloin populismi päättyy?

Populistisen ideologian ydinsanoma, politiikan tekeminen kansan tahdon mukaan, ilmenee selkeänä epädemokraattisten poliittisten järjestelmien uudistusvaatimuksissa. Tällöin voi ilmetä tapahtumia, joissa voidaan perustellusti väittää, että kansalla on tahto, vaikka aivan jokainen kansalainen ei olisikaan yhtä mieltä tavoitteista, kuten esimerkiksi Yhdysvaltojen itsenäistymisprosessissa 1700-luvun lopulla tai Puolan Solidaarisuus-liikkeessä 1980-luvulla. The Populist Party -puolue kylläkin muodostettiin vasta

yli sata vuotta USA:n itsenäistymisen jälkeen, kun toiveikkuus siitä, että demokratia jotenkin automaattisesti johtaisi onnelliseen yhteiskuntaan, hälveni. Tosin tällaisissa yhteiskuntaa mullistavissa tilanteissa tuskin erotellaan populistisia ja epäpopulistisia demokratiakäsityksiä toisistaan, kun tapahtumat vyöryvät voimalla eteenpäin. Kansan valta voidaankin ymmärtää eräänlaisena ääritilanteissa ilmenevänä voimana, joka on tavallisesti latenttina ja pysyy reservissä ja joka toisaalta toimii vakiintuneissa demokratioissa silloin, kun niissä järjestetään vaalit. (Canovan 2005.)

Populismien ilmeneminen vakiintuneessa demokratiassa puolestaan viestii protestista ja pettymyksistä tapaan, jolla valtaa on käytetty. Silloin populistinen liike voi toimia poliitikoille tärkeänä viestinä muutostarpeesta. Kuitenkin perin harvoin populismilla on antaa omintakeisia ratkaisuja osoittamiinsa ongelmiin. Se, että populismi on ohut ideologia, tarkoittaa, että populistit ammentavat tarvittavat opit täysipainoisilta ideologioilta eli liberalismilta, konservatismilta tai sosialismilta, jotka pystyvät esittämään kokonaisnäköyksen siitä, miten yhteiskunnalliset asiat tulisi järjestää. Siksi populistiset liikkeet ovat yleensä lyhytikäisiä tai muuntuvat erilaisiksi liikkeiksi.

Populististen liikkeiden kehityspolut on tunnettu jo pitkään. Helander (1971b, 19) kuvailee kolmea tyypillistä tapausta: 1) populistit saavuttavat päämääränsä ja liike purkautuu, 2) populistit pesiytyvät ympäristöönsä ja väljähtyvät aatteellisesti muuttuen valtajärjestelmän osiksi tai toisentyypisiksi liikkeiksi tai 3) jokin olemassa oleva poliittinen suuntaus ottaa ajaakseen populistiliikkeen kannattajien asiat. Pystyäkseen toimimaan pitkäikäisenä liikkeenä toimivassa demokratiassa populismi edellyttäisi jatkuvasti uusia avauksia siitä, kuinka demokratiaa voi kehittää edelleen toimivammaksi. Vaihtoehtoisesti populistiliikettä voi pitää elossa myös huono hallinto ja korruptio, jotka tekevät liikkeen tarpeelliseksi.

LÄHTEET

Eduskuntavaaliohjelmat

- Suomen Kristillisdemokraatit rp. *KRISTILLISDEMOKRAATTIEN TAVOITEOHJELMA 2003-2007*. Puoluehallitus 7.9.2002. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=kdtavoite2002>
Luettu: 13.2.2012. (KD 2002)
- Suomen Kristillisdemokraatit rp. *Kristillisdemokraatit 2003: Ääni ihmiselle – anna omatuntosi päättää*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=kdvaali2003>
Luettu: 13.2.2012. (KD 2003)
- Suomen Kristillisdemokraatit rp. *Kristillisdemokraattien tavoiteohjelma vaalikaudelle 2007-2011*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=kdtavoite2006>
Luettu: 9.2.2012. (KD 2006a)
- Suomen Kristillisdemokraatit rp. *Tiukkapipoisesti oikeudenmukaisemman politiikan puolesta! Kristillisdemokraattien tärkeimmät tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=kdvaalitavoite2006>
Luettu: 9.2.2012. (KD 2006b)
- Suomen Kristillisdemokraatit rp. *KOTI, USKONTO, ISÄNMAA. TÄSTÄ ON KYSE. Kristillisdemokraattien vaaliohjelma 2011-2015*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=kdvaaliohjelma2011>
Luettu: 23.9.2011. (KD 2011)
- Suomen Keskusta rp. *Koko Suomen voimavarat käyttöön - Keskustan vaaliohjelma*. Hyväksytty Keskustan 69. puoluekokouksessa 16.6.2002 POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=keskvaali2002>
Luettu: 13.2.2012. (Kesk 2002a)
- Suomen Keskusta rp. *Keskusta eduskuntavaaleissa 2003. Kannanotto*. Puoluevaltuuskunta 24.11.2002 Vantaalla. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=keskvaalikanta2002>
Luettu 13.2.2012. (Kesk 2002b)
- Suomen Keskusta rp. *Vähän kuin itseäsi äänestäisit. Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=keskvaali2007>
Luettu: 9.2.2012. (Kesk 2006)
- Suomen Keskusta rp. *Vaaliohjelma vuoden 2011 eduskuntavaaleihin. Koko Suomi, kaikki suomalaiset. Asiaa*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=keskvaaliohjelma2011>
Luettu: 12.9.2011. (Kesk 2011)
- Kansallinen Kokoomus rp. *TAVOITTEENA PAREMPI ARKI - KOKOOMUKSEN KUUDEN KOHDAN OHJELMA*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=kokvaali2003>
Luettu: 13.2.2012. (Kok 2003)
- Kansallinen Kokoomus rp. *Vastuullinen markkinatalous JA SEN VAIKUTUKSET SUOMEN TULEVAISUUTEEN*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=kokvaalitavoitteet2007>
Luettu: 9.2.2012. (Kok 2007)

- Kansallinen Kokoomus rp. *MATKAOPAS HYVINVOINTIVALTIOSTA PAREMMINVOINTIVALTION. KOKOOMUKSEN EDUSKUNTAVAALIOHJELMA 2011.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=kokvaaliohjelma2011> Luettu: 23.9.2011. (Kok 2011)
- Perussuomalaiset rp. *Uusi suunta suomelle - Korjauksia epäkohtiin. Perussuomalaisten Eduskuntavaaliohjelma 2003.* Puolueneuvoston kokous Pori 11.08.2002. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=psvaali2003> Luettu: 13.2.2012. (PS 2003)
- Perussuomalaiset rp. *Eduskuntavaaliohjelma 2007. Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta!* Puolueneuvosto, Ikaalinen, 13.08.2006. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=psvaali2006> Luettu: 9.2.2012. (PS 2006)
- Perussuomalaiset rp. *Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=psvaaliohjelma2011> Luettu: 23.9.2011. (PS 2011)
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue rp. *Vaalimanifesti.* Hyväksytty puoluehallituksessa 17.1.2003. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=sfpvaali2003> Luettu: 13.2.2012. (RKP 2003)
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue rp. *Eduskuntavaaliohjelma 2007. 100+3.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=sfpeduskuntavaali2006> Luettu: 14.2.2012. (RKP 2006)
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue rp. *RIKKAAMMAN SUOMEN PUOLESTA. RKP. Vaaliohjelma. Eduskuntavaalit 2011.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=sfpvaaliohjelma2011> Luettu: 23.9.2011. (RKP 2011)
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp. *SDP:n vaaliohjelma 2003.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=sdpvaali2003> Luettu: 13.2.2012. (SDP 2003)
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp. *Vaaliohjelma. Reilu Suomi - työtä ja välittämistä.* SDP:n puoluevaltuusto 10. - 11.11.2006, Oulu. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=sdpeduskuntavaali2006> Luettu: 9.2.2012. (SDP 2006)
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp. *Me pidämme ääntä puolestasi. SDP:n tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=sdpvaalitavoitteet2007> Luettu: 9.2.2012. (SDP 2007)
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp. *TYÖN JA OIKEUDENMUKAISUUDEN PUOLESTA.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=sdptalouspoliittinen2011> Luettu: 23.9.2011. (SDP 2011)
- Vasemmistoliitto rp. *Vasemmistoliiton vaaliohjelma eduskuntavaaleissa 2003. ARVOT JA ASIAT RATKAISEVAT.* Hyväksytty puoluevaltuuston kokouksessa Vaasassa 1.12.2002. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=vasvaali2002> Luettu: 13.2.2012. (Vas 2002)
- Vasemmistoliitto rp. *Eduskuntavaaliohjelma 2007.* POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=vasvaali2006> Luettu: 9.2.2012. (Vas 2006)

- Vasemmistoliitto rp. *Rikkaus lisääntyy jakamalla. Tavoitteet vuosille 2010-2015*. Hyväksytty Vasemmistoliiton 6. puoluekokouksessa 20.6.2010 Jyväskylässä. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vastavoitteet2010> Luettu: 23.9.2011. (Vas 2010a)
- Vasemmistoliitto rp. *Vasemmistoliiton eduskuntavaalien 2011 vaali-ohjelma*. Hyväksytty puoluevaltuustossa 31.10.2010. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vasvaali-ohjelma2010> Luettu: 23.9.2011. (Vas 2010b)
- Vihreä liitto rp. *Pallo haltuun. Vihreän liiton eduskuntavaali-ohjelma 2003*. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2003/ohjelma?tunniste=vihrvaali2003> Luettu: 13.2.2012. (Vihr 2003)
- Vihreä liitto rp. *Eduskuntavaali-ohjelma 2007*. Hyväksytty valtuuskunnan kokouksessa 17.9.2006. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2007/ohjelma?tunniste=vihrvaali2007> Luettu: 9.2.2012. (Vihr 2006)
- Vihreä liitto rp. *Vihreä tehtävä 2010-2014*. Hyväksytty puoluekokouksessa 23.5.2010. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vihrpoliittinen2010> Luettu: 23.9.2011. (Vihr 2010a)
- Vihreä liitto rp. *VIHREÄ VEROUUDISTUS OSA II - 10 linjausta hyvinvoinnin ja ilmaston turvaamiseksi*. Hyväksytty valtuuskunnan kokouksessa 28.11.2010. POHTIVA – poliittisten ohjelmien tietovaranto. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vihrveropoliittinen2010> Luettu: 23.9.2011. (Vihr 2010b)

Kirjallisuus

- Abts, Koen ja Rummens, Stefan (2007): Populism versus Democracy. *Political Studies*. 55, 405-424.
- Arditi, Benjamin (2003): Populism, or, politics at the edges of democracy. *Contemporary Politics*, 9(1), 17-31.
- Arter, David (2010): The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns. *Government and Opposition*. 45(4), 484-504.
- Barr, Robert R. (2009): Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics. *Party Politics*, 15(1), 29-48.
- Canovan, Margaret (1981): *Populism*. Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Canovan, Margaret (1982): Two Strategies for the Study of Populism. *Political Studies* 30(4), 544-552.
- Canovan, Margaret (1999): Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies*, 47(1), 2-16.
- Canovan, Margaret (2002): Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. Teoksessa Mény, Yves ja Surel, Yves (toim.), *Democracies and the Populist Challenge*. Palgrave, New York.
- Canovan, Margaret (2004): Populism for Political Theorists? *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 241-52.
- Canovan, Margaret (2005): *The People*. Polity Press, Cambridge.
- Deegan-Krause, Kevin ja Houghton, Tom (2009): Toward a More Useful Conceptualization of Populism: Types and Degrees of Populist Appeals in the Case of Slovakia. *Politics & Policy*. 37(4), 821-841.
- Deiwiks, Christa (2009): Populism. *Living Reviews in Democracy*. 1, 1-9.
- Dowding, Keith (2006): Can Populism Be Defended? William Riker, Gerry Mackie and the Interpretation of Democracy. *Government & Opposition*, 41(3), 327-346.

- Freeden, Michael (1996): *Ideologies and Political Theory: a Conceptual Approach*. Clarendon Press, Oxford.
- Freeden, Michael (1998): Is Nationalism a Distinct Ideology? *Political Studies*, 46(4), 748-765.
- Freeden, Michael (2003): *Ideology. A Very Short Introduction*. Oxford University Press, Oxford.
- Freeden, Michael (2006): Ideology and Political Theory. *Journal of Political Ideologies*, 11(1), 3-22.
- Hawkins, Kirk A. (2009): Is Chávez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective. *Comparative Political Studies* 42(8), 1040-1067.
- HE 1/1998. *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi. Yksityiskohtaiset perustelut 1/3 vp*. Eduskunnan internetsivut. <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asptunniste=HE+1/1998+Yksityiskohtaiset+perustelut+1/3&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP> Luettu: 2.4.2012.
- Heikkinen, Vesa (1999): Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 728.
- Helander, Voitto (toim.) (1971a): *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna.
- Helander, Voitto (1971b): Populismi ja populistiset liikkeet. Teoksessa Voitto Helander (toim.), *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna.
- Helander, Voitto ja Toivonen, Timo (1971): Populistisluonteinen pienviljelijätoiminta Suomessa ennen vennamolaisuutta. Teoksessa Voitto Helander (toim.), *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna.
- Hofstadter, Richard (1969): North America. Teoksessa Ionescu, Ghița ja Gellner, Ernest (toim.) *Populism. Its Meaning and National Characteristics*. The Macmillan Company, London.
- Hynynen, Pertti (2006): Populismien haaste. Teoksessa: Ilkka Ruostetsaari (toim.) *Aatteet, instituutiot ja poliittinen toiminta*. Studia Politica Tamperensis 16. Tampere.
- Ionescu, Ghița, ja Gellner, Ernst (toim.) (1969): *Populism. Its Meaning and National Characteristics*. The Macmillan Company, London.
- Jagers, Jan ja Walgrave, Stefaan (2007): Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* 46(3), 319-345.
- Jungar, Ann-Cathrine ja Jupskås, Anders Ravik (2011): Pohjolan populistinen puolueperhe. Teoksessa *Liikkeitä laidasta laitaan. Populismien nousu Euroopassa*. pdf. Ajatuspaja e2, Ajatushautomo Magma ja Vihreä Sivistysliitto. Saatavilla: <http://www.magma.fi/magma-media/populismien-nousu-euroopassa> Luettu: 28.3.2011.
- Karlsson, Fred ja Wiberg, Matti (2010a): Puolueilla on eroja! Periaateohjelma-analyysi. *Politiikka* 52(1), 54-66.
- Karlsson, Fred ja Wiberg, Matti (2010b): Puolueohjelmien kielipillinen kompleksisuus. *Sananjalka* 52.
- Kestilä, Elina (2006): Is There Demand for Radical Right Populism in the Finnish Electorate? *Scandinavian Political Studies*. 29(3), 169-191.
- Laclau, Ernesto (2005): Populism: What's in a Name? Teoksessa Panizza, Francisco (toim.) *Populism and the Mirror of Democracy*. London: Verso. Saatavilla: <http://www.essex.ac.uk/centres/TheoStud/onlinepapers.asp> Luettu: 4.3.2011.
- Laver, Michael, Benoit, Kenneth ja Garry, John (2003): Extracting Policy Positions from Political Texts Using Words as Data. *American Political Science Review* 97(2), 311-331.
- MacRae, Donald (1969): Populism as an ideology. Teoksessa Ionescu, Ghița ja Gellner, Ernest (toim.) *Populism. Its Meaning and National Characteristics*. The Macmillan Company, London.
- Mény, Yves, Surel, Yves (2002): The Constitutive Ambiguity of Populism. Teoksessa Mény, Yves ja Surel, Yves (toim.), *Democracies and the Populist Challenge*. Palgrave, New York.
- Mickelsson, Rauli (2011): Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.) *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, Helsinki.
- MOT Dictionaries (2012): *MOT Suomi-hollanti-suomi-sanakirja*. Online. Luettavissa: <http://mot.kielikone.fi/mot/turkuyo/netmot.exe> Luettu: 31.1.2012.
- Mudde, Cas (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39(4), 542-563.

- Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Paloheimo, Heikki (2006): Puolueiden poliittiset tavoitteet vaaliohjelmien valossa. Teoksessa: Ilkka Ruostetsaari (toim.) *Aatteet, instituutiot ja poliittinen toiminta*. Studia Politica Tamperensis 16. Tampere.
- Paloheimo, Heikki (2008): Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa Paloheimo, Heikki ja Raunio, Tapio (toim.) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY Oppimateriaalit, Helsinki.
- Pauwels, Teun (2011): Measuring Populism: A Quantitative Text Analysis of Party Literature in Belgium. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 21(1), 97-119.
- Proksch, Sven-Oliver ja Slapin, Jonathan B (2010): Position Taking in European Parliament Speeches. *British Journal of Political Science* 40(3), 477-485.
- Riker, William H. (1982): *Liberalism Against Populism. A Confrontation Between the Theory of Democracy and the Theory of Social Choice*. W.H. Freeman and Company, San Francisco.
- Ruostetsaari, Ilkka (2011): Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.) *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, Helsinki.
- Setälä, Maija (1999): *Referendums and Democratic Government. Normative Theory and the Analysis of Institutions*. Palgrave Macmillan, Houndsmills.
- Stanley, Ben (2008): The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies* 13(1). 95-110.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): 2012: Eduskuntavaalit [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-6252. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.2.2012]. Saantitapa: <http://tilastokeskus.fi/til/evaa/meta.html>.
- Sänkiaho, Risto (1971): Populismmin syntymalli. Teoksessa Voitto Helander (toim.), *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna.
- Taggart, Paul (2002): Populism and the Pathology of Representative Politics. Teoksessa Mény, Yves ja Surel, Yves (toim.). *Democracies and the Populist Challenge*. Palgrave: Basingstoke.
- Taggart, Paul (2004): Populism and Representative Politics in Contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies* 9(3), 269-288.
- Uola, Mikko (1997): *Ernesti Hentunen, tasavallan hovinarri. Suomalaisen populismin juurilla*. Poliittisen historian laitos, Turun yliopisto, Digiprint, Turku.
- VISK (2008): § 864. Ison suomen kieliopin verkkoversio. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Saatavilla <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=864> Luettu: 8.5.2012.
- Werner, Annika, Laceywell, Onawa ja Volkens, Andrea (2011): *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition)*. pdf. Saatavilla: <https://manifesto-project.wzb.eu/documentation/Handbookv4.pdf> Luettu: 25.1.2012.
- Wittgenstein, Ludwig (1999 [1953]): *Filosofisia tutkimuksia*. WSOY, Helsinki.